

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV KULTURÁLNÍCH STUDIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DÍTĚ, STŘED VESMÍRU? DĚTSTVÍ A JEHO PROMĚNY V ČESKÉ
SPOLEČNOSTI V LETECH 1994 – 2014

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Kamila Podlahová

Studijní obor: Literárně-historická studia

Ročník: 2.

2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze portálu STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 27. 04. 2016

.....

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí své diplomové práce, PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D., za její ochotu, trpělivost a věnovaný čas. Děkuji jí za její cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále mé poděkování patří mé rodině, rodičům za umožnění studia a podporu po celou jeho dobu a sestře, Petře Podlahové, která mi byla pomocníkem a největší oporou. Děkuji všem, kteří tu pro mě vždy byli a kteří byli připraveni mi pomoci. Děkuji za vaši důvěru ve mě.

PODLAHOVÁ, K. (2016): Dítě, střed vesmíru? Dětství a jeho proměny v české společnosti v letech 1994 – 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, ústav kulturních studií, 136 s.

Anotace:

Diplomová práce se bude zabývat fenoménem proměny dětství v České republice v posledním téměř čtvrtstoletí, a to z historicko-antropologické a sociálně-historické perspektivy. První kapitoly budou zaměřeny na proměny rodinného práva a práv dětí po roce 1989, zpracována bude rovněž tematika náhradní rodinné péče. V následujících kapitolách se posléze autorka zaměří na charakteristiku vzdělání a výchovy v rodině coby procesů formujících lidskou osobnost, na proměny rodiny a jejich dopady na vývoj dítěte. Pozornost bude rovněž věnována i specifikám dětského světa, charakteristického oblékáním, hračkami, hrami či odlišným vnímáním světa. Vedle interpretace zákonů, právních předpisů a opatření se stane hlavním východiskem analýza soudobých časopisů o životním stylu (především s tématem mateřství, dětí a výchovy), jejímž cílem bude odhalení hlavních proudů a proměn ve vztahu společnosti k dítěti. Součástí práce bude rovněž dotazníkové šetření.

Klíčová slova:

Dítě; dětství; výchova; rodinné právo, mateřství; rodiče, rodina; rodičovská láska; rodinný život

Annotation:

The diploma thesis will deal with the phenomenon of transformation of childhood in the Czech Republic in the last nearly a quarter century, from the historical-anthropological and socio-historical perspective. The first chapters will be focused on the transformation of family law and children's rights since 1989, the issues of foster care will be also handled. In the following chapters, the author on the characteristics of education and upbringing in the family as the processes of forming the human personality and focus on the transformation of the family and their effects on child development. Attention will also be paid to the specifics of the child's world, distinctive dress, toys, games and a different perception of the world. Besides the interpretation of laws, legislations and legal measures will become the main basis analysis of contemporary lifestyle magazines (especially with the theme of motherhood, children and education) aimed at unveiling the main currents and changes in the relationship of the child and society. The task contains survey as well.

Key words:

Child; childhood; upbringing; family law; motherhood; parents; family; parental love; family life

OBSAH

1. Úvod	8
1.1 Téma, metodika, struktura, cíle práce.....	8
2. Rodina minulosti a přítomnosti	13
2.1 Porodnost, mateřství.....	13
2.2 Dítě tehdy, dítě dnes.....	14
2.3 Rodičovství dvacátého století.....	15
3. Zákonodárství a změny zákonů týkajících se dětí ve vybraných letech	17
3.1 Listina základních práv a svobod (LZPS).....	18
3.2 Sociálně-právní ochrana dětí (SPOD).....	18
3.3 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.....	24
3.4 Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině.....	25
3.5 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – Rodinné právo.....	28
4. Adopce a náhradní pěstounská péče	36
4.1 Formy náhradní rodinné péče na území České republiky.....	36
5. Analýza časopisu – <i>Děti a my</i>	38
5.1 Změna postavení dítěte ve společnosti.....	38
5.1.1 Zdraví dětí, týrání.....	38
5.1.2 Sebedůvěra.....	42
5.1.3 Dětská psychika.....	44
5.1.4 Sexualita.....	48
5.1.5 Láska k dětem.....	49
5.1.6 Trávení volného času, moderní technologie.....	50
5.1.7 Oslavy dětí, dětské kroužky a tábory.....	52
5.2 Proměny výchovy.....	53
5.2.1 Výchova a kritika výchovy.....	53
5.2.2 Šikana – komunikace.....	56
5.2.3 Výchova a škola.....	56
5.2.4 Citová výchova.....	57
5.2.5 Agresivita a kriminalita dětí.....	58
5.2.6 Pomoc v domácnosti.....	58
5.3 Typické hry a hračky.....	59

5.3.1 Hračky a jejich vlastnosti.....	59
5.3.2 Didaktické hračky.....	62
5.3.3 Moderní technologie, elektronické hračky.....	62
5.3.4 Pohádky (knihy).....	65
5.3.5 Tvůrčí hry, společenské hry, chytré hračky.....	66
5.3.6 Venkovní hry, pohyb, sport.....	67
5.3.7 Plyšové hračky.....	69
5.4 Charakteristické odívání dětí.....	70
5.5 Adopce a náhradní pěstounská péče.....	70
6. Analýza časopisu – Maminka.....	73
6.1 Změna postavení dítěte ve společnosti.....	73
6.1.1 Zdraví dětí, týrání.....	73
6.1.2 Dětská psychika.....	75
6.1.3 Láska k dětem.....	77
6.1.4 Rodičovství.....	77
6.1.5 Práva dětí.....	78
6.1.6 Sebedůvěra.....	79
6.1.7 Sexualita.....	80
6.1.8 Mateřství.....	80
6.1.9 Otcovství.....	81
6.1.10 Stránky věnované dětem.....	82
6.1.11 Oslavy dětí, dětské kroužky a tábory.....	83
6.1.12 Trávení volného času, moderní technologie.....	84
6.1.13 Dětská kresba.....	85
6.1.14 Feng-šuej.....	86
6.1.15 Dětský spánek.....	86
6.2 Proměny výchovy.....	87
6.2.1 Výchova a kritika výchovy.....	87
6.2.2 Citová výchova.....	91
6.2.3 Výchova k samostatnosti.....	91
6.2.4 Výchova a škola.....	92
6.2.5 Agresivita a kriminalita dětí.....	92
6.2.6 Šikana – komunikace.....	93
6.2.7 My a oni (cizí lidé).....	94

6.2.8 Genderové role.....	94
6.2.9 Pomoc v domácnosti.....	95
6.3 Typické hry a hračky.....	96
6.3.1 Hračky a jejich vlastnosti.....	96
6.3.2 Tvůrčí hry, společenské hry, chytré hračky.....	98
6.3.3 Pohádky (knihy).....	99
6.3.4 Moderní technologie, elektrické hračky.....	101
6.3.5 Venkovní hry, pohyb, sport.....	102
6.3.6 Plyšové hračky.....	103
6.3.7 Holčičky a krása.....	103
6.4 Charakteristické odívání dětí.....	104
6.4.1 Móda a děti.....	104
6.4.2 Móda dospělých v dětském světě.....	106
6.4.3 Fenomén krásy.....	107
6.4.4 Značkové oblečení.....	108
6.5 Adopce a náhradní pěstounská péče.....	109
7. Dotazníkové šetření.....	112
7.1 Úvodní slovo k dotazníkovému šetření.....	112
7.2 Jednotlivé otázky a jejich vyhodnocení.....	114
7.2.1 Jak u Vás v rodině probíhala výchova dítěte/děti?.....	114
7.2.2 Jaký měla školka/škola dle Vašeho názoru vliv na výchovu dítěte?.....	115
7.2.3 Co Vás jako rodiče ovlivňovalo při výchově vašeho/vašich dítěte/děti nejvíce?.....	115
7.2.4 Jakým způsobem trávil/y Vaše dítě/děti nejčastěji svůj volný čas?.....	116
7.2.5 Jaké hračky mělo/měly Vaše dítě/děti?.....	117
7.2.6 Odrážely se na výběru hraček pro Vaše děti genderové stereotypy?.....	118
7.2.7 Jaké jste nejčastěji používaly tresty na své dítě/děti jako výchovný prostředek?.....	118
7.2.8 Jakým způsobem jste ve Vaší rodině dítěti/dětem dávali najevo láku?.....	119
7.2.9 Podřizovali jste svůj volný čas a koníčky svému dítěti/svým dětem?.....	120
7.2.10 Hovořili jste se se svým dítětem/svámi dětmi otevřeně o sexualitě a vysvětlovali jim skutečnosti týkající se ať už otěhotnění, porodu či celkové pohlavního života?.....	121
7.2.11 Od jakého věku jste s dítětem mluvili o sexualitě?.....	121

7.2.12 Podle čeho jste se při takovém vysvětlování řídili?.....	122
7.2.13 Varovali jste někdy své dítě/děti před sexuálním zneužíváním apod.?....	122
7.2.14 Mělo Vaše dítě/děti mobilní telefon, svůj počítač či televizi v dětském pokoji? Pokud ano, uveďte věk.....	123
7.2.15 Považujete moderní technologie za prospěšné pro děti či nikoliv?.....	124
7.2.16 Mělo Vaše dítě/děti nějaké povinnosti (př. pravidelná pomoc v domácnosti)? Pokud ano uveďte jaké a od jakého věku.....	124
8. Závěr	127
9. Prameny a literatura	132
9.1 Prameny.....	132
9.1.1 Periodika (kompletní ročníky).....	132
9.1.2 Soukromý archiv autorky.....	132
9.2 Literatura.....	132
9.3 Internetové zdroje.....	133
10. Seznam grafů	136
11. Přílohy	
11.1 Příloha č. 1 – Dotazník	
11.2. Příloha č. 2 Tabulka – Základní informace o respondentech v jednotlivých rozmezích let	
11.3. Příloha č. 3 Tabulka – Vyhodnocení dotazníkového šetření	

1. ÚVOD

1.1 Téma, metodika, struktura, cíle práce

Dětství jako takové je něco pozoruhodného a narození novým začátkem něčeho tak velkého jako je lidský život. Právě ono má pro jakéhokoliv člověka velký význam a velmi ho ovlivňuje v jeho následujícím vývoji, ať už je to při jeho vzdělávání či dospívání, proto je třeba zdůraznit jeho důležitost a z toho samého důvodu se stalo námětem této práce.

Každá doba však přináší jiné možnosti, přístupy, nápady, zkušenosti, a tak se život vyvíjí a mění a s ním i postoj k dětství, vývoji dítěte, výchově, vzdělání a následkem toho se pak mění i dítě samo. Každá doba tvoří lidi, kteří ji odráží a zrcadlí. Jinak tomu bylo před sto lety, jinak tomu je dnes a stejně tak tomu bude jinak za dalších sto let. Jedno však zůstane neměnné a společné, pro vývoj společnosti a lidských životů dětství je, bylo a zůstane alfou a omegou bytí samotného.

Hlavním tématem a cílem práce zároveň je definovat dětství tak, jak na něj bylo nahlíženo v minulosti, ale i nyní, zachytit jeho vývoj a proměny na území dnešní České republiky, a to z historicko-antropologické a sociálně-historické perspektivy. Konkrétně se práce ve svém počátku věnuje především změnám rodinného práva a celkově změnám legislativy týkající se dětí, v následujících kapitolách pak dětství, jeho podstatě, změnám v chování dětí, ve výchově, odívání, trávení volného času, hraní a hračkám a odlišnému vnímání světa. Opomenuta v práci nebudou ani spletitější témata v souvislosti s dětstvím a dětmi, jimiž jsou kupříkladu láska k dětem, náhradní rodinná péče, neúplné rodiny či násilí na dětech. Ač měla práce původně pokrývat celé poslední čtvrtstoletí, prameny (některé časopisy) relevantní pro úplné zpracování této diplomové práce nejsou z důvodu zničení povodněmi v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích k dispozici. Vzhledem k tomuto a i k samotné šíři a obsáhlosti tématu dětství jako takového se tato práce tedy zabývá všemi vyjmenovanými aspekty pouze ve výseku let 1994 až 2014. Námětem práce se téma dětství stalo především z důvodu osobního zájmu autorky o tuto problematiku a s ohledem na zajímavost tématu a jeho šíři lze říci, že informace zde se nacházející jsou obohacující pro velkou řadu nejen žen-matek, ale všech lidských bytostí.

Hlavním cílem práce je prostřednictvím prostudované literatury primární, časopisů, které jsou alfou a omegou této práce, ale i literatury sekundární, zachytit celkové změny v rozumění společnosti dětství i samotný dětský svět. Dílčím cílem práce je následně zachycení mnoha podob dětství a možností jeho prožívání (láska

k dětem, náhradní rodinná péče, násilí na dětech), jimiž může dětství na své kráse nabýt, stejně jako ztratit.

Prvotně je pozornost zaměřena na zákonodárství, tedy na rodinné právo, sociálně-právní ochranu dětí, občanský zákoník a prameny jim podobné, související s legislativou týkající se dětí, jejími proměnami a s jejím vývojem. Všechny významné změny ve výše zmíněném jsou v práci zaznamenány s patřičným důrazem na danou problematiku. Konkrétně se v práci pracuje se zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., starým občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., přičemž tyto dva zákony jsou uvedeny z důvodu srovnání s v dnešní době platným, nejdůležitějším zákonem, občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. Zohledněny jsou v práci všechny tři zákony z důvodu dostatečného zobrazení změn, ke kterým v průběhu let došlo a které se týkají dětí, rodičů, státu a poměru mezi nimi, který je těmito zákony upravován. Dále je samozřejmě relevantní nadnárodní zákon, Listina základních práv a svobod, a systém sociálně-právní ochrany dětí, jimž je v práci také věnována patřičná pozornost. Všechny výše uvedené zákony jsou k dispozici na internetových stránkách <http://www.zakonyprolidi.cz/> a více o samotném systému sociálně-právní ochrany dětí je na internetových stránkách <http://www.mpsv.cz/cs/7241>.

Za nejdůležitější prostředek umožňující objektivní zachycení a popis toho, jak společnost vnímala děti v jednotlivých, stanovených letech, jsou považovány soudobé časopisy týkající se nejen životního stylu dané doby, ale především mateřství a dětství. Tyto časopisy jsou neodmyslitelnou součástí, na níž je většina práce postavena a z níž v mnohém vychází, vytváří podstatný obraz dětství ve společenském diskurzu. Prvním časopisem je časopis *Děti a my* (všechna vydání 1994 – 2012), tento pedagogický magazín poskytuje velmi kvalitní informace ze světa dětské medicíny, psychologie, vzdělávání a podobně, je psán předními odborníky – lékaři, psychology, učiteli či speciálními pedagogy. Časopis *Děti a my* vycházel od roku 1970 do roku 2012, kdy Portál, s. r. o. ukončil jeho vydávání. Poté je v porovnání s časopisem prvním zkoumán druhý časopis, jímž je časopis *Maminka* (všechna vydání 2001 – 2014). Tento časopis začal vycházet v roce 2001 a vychází stále, je to však spíše společenský magazín, obsahuje informace nejen o dětech, ale přináší informace i v oblastech, které se děti netýkají, informuje maminky o módě, kosmetice, typech na cestování, ale i články o bydlení či rozhovory se známými osobnostmi.

Co se těchto časopisů týká, je v práci rovněž zachyceno, jak se co do obsahu zvyšoval počet jejich stran. Vydání časopisu *Děti a my* mají kolem roku 1994 třicet

stran, v roce 2011 je stran přibližně padesát. Témata řešená v tomto časopise se téměř nemění, týkají se především zdraví a výchovy dětí. Časopis *Maminka* má od prvního roku svého vydávání kolem sta stran a k tématům zdraví či výchovy z časopisu předešlého se přidávají i témata, jimiž jsou kupříkladu prenatální období, týrání dětí, dětské hračky a odívání dětí. A v rozmezí let 2009 – 2014 už jsou k nalezení i vydání, ač výjimečně, která mají i kolem tří set stran a témata v časopisech jsou velmi různorodá a rozhodně se už netýkají pouze dětí. S přibývajícím léty se rovněž součástí časopisů stávají jedno či dvojstrany vytvořené přímo pro děti, začíná se doplňovačkami, křížovkami, následují básničky či písničky i s notami a v posledních zkoumaných letech se děti mohou naučit prostřednictvím časopisů i písmena či základy anglického jazyka.

Dalším velmi důležitým nástrojem ke zpracování práce je samozřejmě literatura, jež se dotýká problematiky dětství a života dětí ve stanovených letech. Jedná se o literaturu, která obsahuje nejen definice dětství a to, jak bylo v které době chápáno, ale právě i jednotlivé aspekty utvářející každodenní život dítěte. Mezi nejdůležitější literární zdroje patří knihy následující:

Čermáková, Marie. Maříková, Hana. Šanderová, Jadwiga. a kol. – *Proměny současné české rodiny.*

Hlavními tématy této práce jsou rodina v teorii a výzkumu sociální stratifikace, charakteristiky současné české rodiny a jejich proměny a vývoj. Dále se tato kniha šířeji zabývá tématy dvoukariérových manželství či českých pracujících žen. Jako jedna ze základních otázek je položena ta týkající se rozhodnutí, zda preferovat rodinu či práci.

Horská, Pavla. Kučera, Milan. Maur, Eduard. a kol. – *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*

Tito autoři se tématu věnují z historicko-demografické perspektivy. Tématem této knihy jsou dějiny evropské populace z hlediska historické demografie. Kniha zachycuje rodinné vztahy a jejich proměny. Rovněž se věnuje problematice evropského populačního vývoje, a to v časovém rozmezí od pravěku až po současnost.

Ivo Možný – *Sociologie rodiny*

Obsahem tohoto titulu je sociologický pohled na problematiku rodinného života. Kniha *Sociologie rodiny* se zabývá vývojem teoretického myšlení v sociologii rodiny, přičemž autor poukazuje i na omyly či překonání různých teorií. Dále jsou zkoumány i samotné konkrétní jevy - rodičovství, rozvody, sňatkový trh a fungování rodiny. V závěru knihy je diskuze věnována tématu současné i budoucí rodiny a její možné transformace. A sociologická východiska jsou základem i titulů dalších.

Igor Nosál – *Obrazy dětství v dnešní české společnosti, Studie ze sociologie dětství*

V této knize jsou v osmi kapitolách zachyceny obrazy dětství jako sociální instituce. Součástí jsou jednotlivé studie, které ukazují dětství v odlišných kontextech a prostorech (dětství a mateřství, dětství jako prostor uvnitř rodiny, dětství ukázané prostřednictvím dětských hodnocení rodičovské výchovy, dětství v kontextu s příběhy pohádek, dětství jako osobní paměť apod.)

Ladislav Rabušic – *Kde ty všechny děti jsou*

Dílo Ladislava Rabušice pojednává o příčinách toho, proč v průběhu devadesátých let došlo v české společnosti k výraznému snížení porodnosti. Tuto problematiku zkoumá a zpracovává ze sociologického, demografického, biologického i ekonomického hlediska. Hlavní změna, která proběhla, je dle autora hodnotová. Mladá česká generace mění své hodnoty, autor se zamýšlí nad tím, proč se to děje, proč lidé plodí děti a jak je v moderních společnostech vnímána hodnota dítěte.

Jaroslav Skupnik – *Antropologie příbuzenství, Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*

Tato kniha se snaží o systematické shrnutí antropologického studia příbuzenství. Autor nahlíží příbuzenské vztahy jako vztahy sociální, které vycházejí z interpretace zákonitostí lidské reprodukce a věnuje se především kulturní logice jejich uspořádání v příbuzenských systémech v různých společnostech. Práce má čtyři části a je ukončena epilogem se zamyšlením nad budoucností příbuzenství.

Šárka Špeciánová – *Sociálně-právní ochrana dětí*

Publikace je praktickým průvodcem systému SPO pro společnost. Pro sociálně-právní ochranu dětí je typické množství vzájemně se ovlivňujících právních norem a tato studie se soustřeďuje na uspořádání a poskytnutí přehledného výkladu, který je doplněn i množstvím vzorů podání a rozhodnutí.

Poslední aspekt metodiky práce je dotazníkové šetření, týkající se nejen dětí ve vybraných letech (1994-2014), ale i jejich rodičů, matek i otců. Skrze dotazníky jsou zaznamenány opět jednotlivé části dětství, přístupu k dětství a dětem, výchově a dětskému světu. Pro upřesnění jde o deset základních a šest doplňujících otázek, které tvoří svým charakterem a podáním podstatu dotazníku, tyto jsou rozděleny mezi čtyřicet respondentů, dle čtyř časových rozmezí, v kterých vychovávali své děti (1994 – 1998, 1999 – 2003, 2004 – 2008, 2009 – 2014). Na základě odpovědí respondentů jsou dotazníky zpracovány a vyhodnoceny. Všechny otázky se týkají témat, která byla nejčastěji řešena ve zkoumaných časopisech a dokazují či vyvrací, zda to, co bylo psáno

v časopisech a čemu byla věnována pozornost, tak bylo i v realitě doby. Při dotazníkovém šetření je využita metoda sondy - zaměřuje se na Lhenický region. Lhenice jsou městy v jižních Čechách, v Šumavském podhůří, leží 7km jihozápadně od města Netolice a spadají pod prachatický okres. Lhenice mají 1771 obyvatel a rozlohu 39,13 km², pěstuje se zde mnoho druhů ovoce, ale známé jsou především svými třešňovými sady. Lhenicím se proto přezdívá „Zahrada jižních Čech“ a důvodem výběru pro dotazníkové šetření je fakt, že jsou rodným městem autorky.

V úvodu je vymezeno téma a cíle práce, dále následuje kapitola s historickým pohledem na danou problematiku, která vytváří jakési zázemí, od něž se práce ubírá určeným směrem tématu dále. Důležitou součástí počátku práce je zakotvení dětství, práv a povinností dětí, ale i rodičů v legislativě na území dnešní České republiky. Součástí legislativního uchopení problematiky jsou i změny této legislativy. Nejprve jsou analyzovány zákony, které platily dříve a následně ty, které jsou platné v současnosti, a to z důvodu porovnání a vyobrazení konkrétních proměn. Následuje nejdůležitější část – samotný výzkum soudobých časopisů. Na konci práce se nachází dotazníkové šetření k dané problematice a na úplný závěr autorčin názor, konspekt, seznam pramenů, literatury, grafů a přílohy.

2. RODINA MINULOSTI A PŘÍTOMNOSTI

2.1 Porodnost, mateřství

Ve společnosti existuje určitý obecně přijímaný model dětství, model péče o dítě a tento má řadu charakteristik, jež jsou považovány za přirozené a dle nichž jsou děti svými rodiči vychovávány. Jedním z velmi výrazných charakterových znaků péče o dítě je prisouzení této péče především ženě, tedy matce, a na tento pohled je kladen důraz právě i v diplomové práci. Je zde snaha o rozkrytí toho, proč to tak bylo, je a nejspíše i bude nadále. Čímž je tedy tvrzeno, že to tak z větší části stále funguje. A ač je pravdou, že v dnešní době chodí na mateřskou dovolenou i muži-otcové, což v dřívějších dobách bylo nemyslitelné, velká část péče stále zůstává na ženě-matce.

Co se však s přibývajícím věkem mění, je porodnost a samotná chuť mít děti a založit rodinu. V dobách dřívějších byla porodnost zcela jiná, než je dnes, statistiky ukazovaly mnohem vyšší čísla. Porodnost a zájem mít potomstvo však neklesl v průběhu času pouze ze zdravotních důvodů, jimiž jsou kupříkladu gynekologická onemocnění, potraty či sterilita. „Dále také poklesá i úroveň plodnosti a celkový populační vývoj v České republice.“¹

Snížený zájem o založení rodiny se objevuje však i u obyvatelstva, které vědomě neomezuje plodnost a stejně tak je to i s velmi dlouhými meziporodními intervaly. Obecně lze tedy říci, že společnost má mnohem menší zájem o zakládání rodiny. Dříve bylo rodičovství chápáno většinou lidí jako smysl života, vdát se a mít děti, předat jim část sebe, vychovávat je a učit a vytvořit tak milující rodinu. Avšak v dnešní době s přibývajícím věkem možnosti už kariéerními, cestovatelskými či všelikými ostatními se zakládání rodiny odkládá často na pozdější věk, či k němu u mnoha párů nedochází vůbec.²

„Žijeme v době, kterou francouzský demograf Jacques Dupâquier pojmenoval jako „nové demografické dobrodružství“. Žijeme v době, kterou mnozí označují jako dobu postmoderní, v níž mizí grandiózní vyprávění, v níž se bývalé univerzální vzorce chování rozměňují do individuálních fragmentů a v níž se interpretace dějů a událostí rozmanitě rozrůžňují. „Každý má svou pravdu,“ tvrdí ve své stejnojmenné hře italský dramatik Luigi Pirandello, „všechno je možné,“ dodávám já.“³

¹ Ladislav Rabušic, *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*, Praha 2001, s. 10.

² Pavla Horská – Milan Kučera – Eduard Maur – Milan Stloukal, *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990, s. 403, 418.

³ Ladislav Rabušic, *Kde ty všechny děti jsou?*, s. 238.

2.2 Dítě tehdy, dítě dnes

Nejenže se tedy snížil zájem o to děti vůbec mít, ale zvýšil se i interval mezi jednotlivými porody. V roce 1965 byl průměrný meziporodní interval přibližně dvacet osm měsíců, první porody následovaly po sňatku rychleji za sebou a s blížícím se koncem plodného období ženy se interval mezi porody prodlužoval. Naše matky na tom byly podobně, s přicházejícími lety se však tento meziporodní interval stále prodlužuje, a to nejen ke konci plodného období ženy, ale i v něm.⁴

Na druhou stranu je třeba říci, že ač se nerodí tolik dětí jako dříve, když už se pár, ať už manželský či nemanželský, rozhodne dítě mít, hraje v jejich životě velmi důležitou roli a je mu věnována velká pozornost ve všech aspektech jeho života, alespoň z hlediska toho, co je v dnešní společnosti na první pohled viditelné. Samozřejmě stále se rodí i nechtěné děti, děti odkládané do baby boxů a podobně, ale pokud, byť jen na okamžik, tyto pomineme a jsou tedy zmíněné děti chtěné, plánované, děti zodpovědných rodičů, jsou to děti ve většině případů milované a dostává se jim velmi dobré, někdy až přehnané péče, což bude ozřejmeno v kapitole týkající se výzkumu časopisů.

Od let, kdy existovala dětská práce na území dnešní České republiky, či kdy byly děti posílány do služby do jiných domácností, už uběhla dlouhá doba, postavení dítěte se v českých rodinách výrazně změnilo a dítě se dostalo postupně do středu zájmu lidských životů. Zde si dovolím citovat, jak tomu bylo dříve. „Pro české poměry je známo mnoho případů ze sedmnáctého a osmnáctého století, kdy v seznamech obyvatelstva zejména venkovských oblastí je zaznamenáno, že dítě ve věku devět až dvanáct let „slouží“. Historikové rodiny se domnívají, že v západoevropských městských rodinách obyčej dávání dětí do služby mizí postupně v šestnáctém a sedmnáctém století s rozšiřováním školní docházky.“⁵ Z tohoto je zřejmé, že v hluboké minulosti sedmnáctého století svazek dítěte s rodiči netrval dlouhou dobu.

V osmnáctém století už ale dochází postupně k jakémusi obratu nejen zmíněným rozšiřováním školní docházky, ale i díky jistým mravním normám měšťanských rodin, které předepisovaly výchovu dětí oddělenou od světa dospělých, a to k zachování čistoty dětské mysli. V této době se rodina začala již stahovat do svého soukromí, kde mohlo být rodinné výchově vdechnuto citové zabarvení.⁶

⁴ P. Horská – M. Kučera – E. Maur – M. Stloukal, *Dětství*, s. 296.

⁵ Tamtéž, s. 317.

⁶ Tamtéž, s. 318.

2.3 Rodičovství dvacátého století

Ve druhé polovině dvacátého století se charakteristickými rysy evropské rodiny staly velká volnost při uzavírání manželství, snížení sňatkového věku, volnější rozvodové zákonodárství a s tím související pozvolný vzestup rozvodovosti, rozvoj antikoncepce a plánování rodičovství, spolu s tím ale také liberalizace umělých přerušování těhotenství, která vedla ke snížení počtu dětí v rodinách a v neposlední řadě prodlužování délky života. Stoupl tedy počet dětí narozených mimo manželství a ženy mohou stále více rozhodovat o svém budoucím mateřství.⁷ Tradiční modely vícegenerační patriarchální rodiny s méně vzdělanou ženou, která je v domácnosti nejen při výchově dětí, ale zůstává v ní i po odchodu dětí z rodiny, se tedy staly neudržitelnými a byly nahrazeny modelem rodiny, který odpovídá realitě závěru dvacátého století – převážně rodiny nukleární, vzdělaní partneři, zaměstnaná žena, malý počet dětí, trvalá hrozba rozpadu manželství rozvodem.⁸

Novinkou dvacátého a dvacátého prvního století jsou i tzv. sociálně osiřelé děti, to jsou děti, jejichž rodiče se rozvedli a oni žijí jen s jedním z nich. Tedy slábnou citové základy rodiny, a tím jsou opět nejvíce postihovány děti. Roste tudíž počet neúplných rodin se všemi tomu odpovídajícími důsledky ať už ve sféře výchovy, vzdělání či celkové životní úrovně dětí. S narůstajícími rozvody se však objevuje ještě jeden negativní aspekt budoucnosti, jímž je „dědičnost“ rozvodovosti. Tato sociální „dědičnost“ rozvodovosti vyplývá z různých výzkumů, tedy když děti vyrostlé a vychované v rozpadlých manželstvích uzavřou manželský svazek a založí rodinu, opět se samy častěji rozvádějí, především proto, že v době dospívání nemohly získat představu o fungování úplné rodiny a o rolích matky a otce. V takové rodině se také zvláště projevuje určitý pokles odpovědnosti mezi manžely navzájem, ale i ve vztahu k dětem a to je dále promítáno v sociálním chování ve všech oblastech života. Stabilita rodiny je tak velmi snížena.⁹

Neúplných rodin přibývá a ve způsobu života moderní rodiny se promítá mnoho změn – ekonomických, společenských, právních, kulturních. Dřívější homogenita manželství po stránce věku, zaměstnání, vzdělání, národnosti či sociální příslušnosti se zmírňuje a vývoj rodiny nabývá na dynamice i na entropii. Rodina je více a více

⁷ Tamtéž, s. 403.

⁸ Tamtéž, s. 404.

⁹ Tamtéž, s. 410, 411.

poznámenána zásahy z vnějšku.¹⁰ K rozvodům dochází především z důvodu snížení tolerance, sílící tendence prosazení subjektivních zájmů partnerů, růstu seberealizace mimo rodinu a méně častého respektování potřeb dítěte.

Lze tedy říci, že rodina dvacátého a dvacátého prvního století je poznámenána především čtyřmi základními skutečnostmi: snížení stability manželských svazků, úbytkem dětí v rodině, rozpadem vícegeneračního soužití, snížením úmrtnosti a prodloužením věku. Samozřejmě zde jsou i další působící faktory, jimiž jsou kupříkladu kvalifikace či zaměstnanost žen, ale k řešené problematice a danému tématu je výše uvedené zcela postačující.¹¹

Obecná prognóza dalšího vývoje rodiny by mohla být následná: Ač dochází k mnoha snahám o stabilizaci rodiny, vzestupu rozvodovosti a neúplných rodin se zcela vyhnout nedá. Stejně tak kolísá i počet dětí v rodinách v závislosti na životních podmínkách rodin (zaměstnanost, životní úroveň aj.). Přes tento pesimistický pohled existuje stále mnoho lidí, s troufalostí řečeno, většina lidí, pro níž rodina a děti představují prostředek k seberealizaci a významnou životní hodnotu nejen v předávání tradic, ale i životních postojů ve smyslu pokračování života generací.¹²

¹⁰ Tamtéž, s. 456.

¹¹ Tamtéž, s. 457.

¹² Tamtéž, s. 418.

3. ZÁKONODÁRSTVÍ A ZMĚNY ZÁKONŮ TÝKAJÍCÍCH SE DĚTÍ VE VYBRANÝCH LETECH

Rodinná politika je souborem opatření a aktivit, jehož účelem je podpora rodiny. Rodinná politika je politika takzvaně průřezová, zasahuje totiž do mnohých veřejných oblastí společenského života, kupříkladu do zdravotnictví, trhu práce, školství a podobně. Tuto oblast – rodinnou politiku – lze však nazvat i výsostně soukromou, protože musí být respektována autonomie rodin a jejich schopnost samostatně fungovat a samostatně se rozhodovat. Tato politika tedy nezasahuje do vnitřního fungování rodin, nepřebírá základní role, ale soustředí se na podporu rodiny ve výkonu jejich přirozených funkcí.¹³

Důležitými mezinárodními dokumenty jsou Deklarace práv dítěte, přijatá VS OSN 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989. Ty „deklarují rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu. Dítě tak ve smyslu těchto mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm.“¹⁴

Dalšími prameny práva na mezinárodní úrovni rovněž jsou Úmluva o právech dítěte (vyhlášená 20. 11. 1989 Valným shromážděním OSN), Evropská úmluva o výkonu práv dětí (vyhlášená radou Evropy, v platnost vstoupila 1. 7. 2000), a Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (přijata 29. 5. 1993 Haagskou konferencí mezinárodního práva).¹⁵

„Dalšími opatřeními a předpisy směřujícími k ochraně dětí kromě SPO jsou např. zákon o rodině, občanský soudní řád, trestní zákon, trestní řád, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů, právní předpisy o sociálním zabezpečení, zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými

¹³ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Rodina a ochrana práv dětí, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/4> [25. 11. 2015].

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Michaela Hrubá, *Procesní práva dítěte – právo být slyšeno*, dostupné na: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/hruba.pdf> [20. 4. 2016].

návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další.¹⁶

V následujících podkapitolách jsou zhodnoceny hlavní dokumenty a zákony České republiky, které vztahy mezi rodiči, dětmi a státem upravovaly v minulosti a upravují je i v současnosti. Postupuje se od základního dokumentu, který neplatí pouze pro území České republiky, jímž je Listina základních práv a svobod a dále je pak pozornost upřena na legislativu a systém sociálně-právní ochrany dětí. Zmíněná LZPS i systém SPO platí v současnosti. Dále následuje část o zákonech, které se děti týkaly v minulosti – zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, avšak i tyto jsou pro řešenou problematiku relevantní, aby bylo možné srovnání se současným stavem legislativy. V závěru se tato kapitola zabývá tím nejdůležitějším, a to novým občanským zákoníkem platným od roku 2012 s účinností od roku 2014 – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jehož součástí se rodinné právo nově stalo.

3.1 Listina základních práv a svobod (LZPS)

Prvním dokumentem, který je třeba zmínit, je tedy Listina základních práv a svobod,¹⁷ konkrétně článek č. 32, který se týká rodiny, rodičovství a dětí. Tento článek upravuje základní práva dětí, jimiž jsou: „(1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající zdravotní podmínky. (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva. (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. (5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu. (6) Podrobnosti stanoví zákon.“¹⁸

3.2 Sociálně-právní ochrana dětí (SPOD)

¹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Legislativa a systém sociálně-právní ochrany, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/14304> [25. 11. 2015].

¹⁷ LZPS Schválena předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 (vyhlášení LZPS za součást ústavního pořádku české republiky).

¹⁸ Listina základních práv a svobod - článek 32, dostupné na: <http://www.sbirkazakonu.info/listina-zakladnich-prav-a-svobod/rodicovstvi-a-rodina-jsou-pod-ochranou-zakona.html> [25. 11. 2015].

Další, neméně důležitou součástí je systém sociálně-právní ochrany dětí.¹⁹ Sociálně-právní ochrana dětí ztělesňuje zajištění práva dětí na život, vývoj, péči rodičů, rodinný život, identitu dítěte, svobodu myšlení, náboženství či kupříkladu vzdělání. Je zde zahrnuta i ochrana dětí před zanedbáváním, duševním či tělesným násilím, vykořisťováním či zneužíváním. Dále zahrnuje ochranu širokého souboru práv a zájmů dětí a z toho důvodu je upravována v mnoha právních odvětvích a předpisem odlišné právní síly. Je zde tedy jakási síť orgánů fyzických i právnických osob s ohledem na jejich působnost.

Ochrana dětí a zabezpečení práv dětí se projektuje do právních předpisů v mnoha oblastech, je to například oblast rodinněprávní, školská, sociální, zdravotní, občanskoprávní, trestní či daňová, s tím také souvisí velký okruh subjektů, které jej realizují.²⁰

Hlavními principy právní úpravy sociálně-právní ochrany dětí jsou: „(1) Prvotním hlediskem poskytování SPO je prospěch, blaho a nejlepší zájem dětí, ochrana rodičovství, rodiny a vzájemné právo dětí a rodičů na rodičovskou péči a výchovu. (2) SPO se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez diskriminace dle barvy pleti, rasy, pohlaví, jazyka, náboženství, etnického, národnostního či sociálního původu, či politického a jiného smýšlení. (3) SPO je poskytována bezplatně. (4) SPO se poskytuje všem nezletilým dětem, které jsou mladší osmnácti let (pokud nebylo požádáno o zploletění). (5) Stát odpovídá za ochranu dětí před duševním či tělesným násilím, za ochranu zdravotního vývoje dětí z hlediska fyzického, psychického i mravního. Stát však nenahrazuje plnění povinností a odpovědnost rodičů a nejsou-li práva či vývoj dítěte ohroženy, pak stát nezasahuje do jejich postavení – nositelů rodičovské zodpovědnosti. (6) Orgány zajišťující sociálně-právní ochranu dětí jsou

¹⁹ Historický vývoj SPO: „Poprvé byla SPO institucionalizována v roce 1863 – říšský zákon domovský č. 105 říšského zákoníku (péče o výživu a výchovu chudých dětí, péče o zanedbávané děti v zařízeních určených k jejich nápravě, apod.). Po 1. světové válce byly v Československu statisíce válečných sirotků a činnost tehdejších institucí a dobrovolníků nabývala ještě většího významu. Sociálně-právní ochrana dětí se stala předmětem státního zájmu od počátku vzniku samostatného Československého státu, kdy vznikala ministerstva jako samostatné ústřední orgány. Stát nadále pověřoval komise pro péči o mládež úkoly v oblasti péče o děti. Rokem 1938 byl rozvoj péče o děti přerušen (okupace) a další vývoj poznamenán změnou společenských podmínek. V období 50. let 20. st. spočívala SPO ve výkonu pouze tzv. hromadného opatrovnictví a poručenství, o umístění dítěte do péče nahrazující péči rodičů rozhodovalo Ministerstvo spravedlnosti. Zřízením zákona č. 2/1969. Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy dochází ke zřízení Ministerstva práce a sociálních věcí a právě do jeho působnosti je SPO začleněna až dodnes. Poslední velké změny přinesl zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Na základě tohoto zákona je v dnešní době systém sociálně-právní ochrany dětí zajišťován.“ Šárka Špeciánová, *Sociálně-právní ochrana dětí*, Praha 2007, s. 6-8.

²⁰ Listina základních práv a svobod - článek 32, dostupné na: <http://www.sbirkazakonu.info/listina-zakladnich-prav-a-svobod/rodicovstvi-a-rodina-jsou-pod-ochranou-zakona.html> [25. 11. 2015].

orgány určené zákonem o SPO, jimiž jsou: Ministerstvo práce a sociálních věcí, kraje a obce v samostatné působnosti, krajské a obecní úřady, ve vztahu k zahraničí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně a v neposlední řadě fyzické a právnické osoby, pokud jsou pověřeny k výkonu sociálně právní ochrany dětí. (7) Opatření SPO jsou hierarchicky uspořádána v provázaný celek, který umožňuje volbu nástrojů dle konkrétní situace, v níž se dítě nachází (intenzita ohrožení). (8) Kladen důraz na ochranu dětí před sociálně patologickými jevy. (9) Pomoc dětem dočasně či trvale zbavených svého rodinného prostředí či dětem – právo na zvláštní pomoc a ochranu poskytovanou státem (formy náhradní výchovy). (10) Brát ohled při volbě řešení na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte (etnický, náboženský, kulturní, jazykový původ). (11) Nezbytné respektování principu subsidiarity v případě osvojení dítěte do ciziny. (12) SPO sleduje výkon ústavní nebo ochranné výchovy bez zásahu do řízení a provozu zařízení. (13) Cílem SPO je též sanace rodin. (14) Na výkonu SPO se dle principu dobrovolnosti mohou podílet i fyzické či právnické osoby, ale až poté, co jim bylo uděleno pověření.²¹

Nyní je třeba říci něco více k systému sociálně-právní ochrany dětí, tedy konkrétně k zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí: (a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, (b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, (c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, (d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. Přičemž je zdůrazněno, že zůstávají nedotčeny zvláštní právní předpisy upravující ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

Dítětem se rozumí nezletilá osoba, dále je nutné mít v České republice trvalý pobyt, povolený pobyt, podaný návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany, aby bylo oprávněno trvale pobývat, či pobývá s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky.

Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, kupříkladu ministerstvo, krajské úřady, obecní úřady, komise pro sociálně-právní ochranu dětí apod.²²

²¹ Tamtéž.

²² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dostupné na: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakon_o_SPO_k_1-5-2011.pdf, s. 1-2 [25. 11. 2015].

SPO se zaměřuje především na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní si své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, dále na děti svěřené do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, na děti, které se opakovaně dopouštějí útěku od rodičů a podobně. Je vítáno a každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče, ale i orgán SPO na porušení povinností či zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, atd. I dítě samo má právo požádat orgány SPO, zařízení SPO, státní orgány a jiné pověřené instituce a osoby o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Přičemž i rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc orgán sociálně-právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte.²³

Součástí SPO je i poradenská a preventivní činnost, kterou zajišťují především obecní úřady a zdravotnická zařízení či školská zařízení.

Povinností obecního úřadu je vyhledávat děti uvedené v § 6 odst. 1, působit na rodiče, aby plnili povinnosti, které vyplývají z rodičovské zodpovědnosti, s rodiči projednat odstranění nedostatků ve výchově dítěte, s dítětem projednat nedostatky v jeho chování aj. Pravomoce obecních úřadů se liší dle toho, zda se jedná o obec v samostatné působnosti či o obec s působností rozšířenou. Role obecních úřadů s rozšířenou působností je v této problematice opravdu veliká, nejen že zajišťují i poradenskou činnost, například pomáhají rodičům při řešení výchovných či jiných problémů souvisejících s péčí o dítě nebo poskytují pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, ale i podávají za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem návrhy soudu na omezení/zbavení rodičovské povinnosti, na nařízení ústavní výchovy aj. Výše vyjmenované je pouze malou částí toho, do čeho všeho má právo obecní úřad s rozšířenou působností zasahovat a co může výkonem své moci ovlivnit.

Zdravotnické zařízení je pak kupříkladu povinno při ošetřování úrazu dítěte v případě podezření z týrání dítěte, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o ně zajistit zaznamenání úrazu. Dále je zdravotnické zařízení povinno záznam zaslat obecnímu úřadu s rozšířenou působností.²⁴

Sociálně-právní ochrana dětí upravuje i takové skutečnosti jako je osvojení či pěstounská péče (i na přechodnou dobu). Děti vhodné k osvojení jsou vyhledávány

²³ Tamtéž s. 2-3.

²⁴ Tamtéž, s. 5-7.

a zároveň jsou vyhledávány i fyzické osoby vhodné stát se osvojiteli či pěstouny. Jsou zde upravovány i mezinárodní poměry, tedy osvojení dětí z ciziny do České republiky a naopak. SPO rovněž zahrnuje celý postup obecního úřadu obce s rozšířenou působností při zprostředkování osvojení a pěstounské péče, zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče krajským úřadem, dále vedení evidence pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče krajským úřadem i ministerstvem, přerušování zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče krajským úřadem nebo ministerstvem, vyřazení z evidence dětí nebo evidence žadatelů vedené krajským úřadem, vyřazení z evidence dětí nebo evidence žadatelů vedené ministerstvem či odborné posuzování pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče.²⁵

Do sociálně-právní ochrany dětí spadá také ústavní výchova a ochranná výchova, o tomto se rozhoduje soudně. V ústavních zařízeních se sleduje zejména rozvoj duševních a tělesných schopností dětí, zda přetrvávají důvody, díky nimž bylo dítě do ústavní péče vzato a v neposlední řadě se sleduje, jak se vyvíjí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči. Do celého tohoto procesu má opět právo zasahovat obec s rozšířenou působností. Upraveny jsou zde i povinnosti ústavních zařízení, pobyt dítěte mimo ústav a náležitosti s tím související.²⁶

Pozornost je věnována i stěžejním skutečnostem a aspektům dětství, jimiž jsou například péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost (pomoc s překonáváním nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, umožnění začlenění dítěte do společnosti), sociálně-právní ochrana dětí ve vztahu k cizině (bez ohledu na to, zda jde o děti, které mají či nemají v České republice trvalý pobyt a zda mají či nemají české státní občanství) a sociálně-právní ochrana ve zvláštních případech (ochrana života, zdraví, uspokojení základních potřeb v nejnútnejším rozsahu včetně zdravotní péče).²⁷

Důležitou složku SPO tvoří komise pro sociálně-právní ochranu dětí a poradní sbory. Komisi pro SPO dětí zřizuje starosta obce s rozšířenou působností, komise rozhoduje například o vydání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany (§ 48 a 49 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), o odnětí tohoto pověření nebo se také věnuje tvorbě sociálně preventivních programů na ochranu týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí a zároveň zajišťuje projednávání jednotlivých případů zneužívaných, zanedbávaných a týraných dětí v komisi s cílem navrhnout opatření

²⁵ Tamtéž, s. 9-18.

²⁶ Tamtéž, s. 20-21.

²⁷ Tamtéž, s. 21-25.

k účinné pomoci dítěti a rodině. To jsou však jen vybrané vzorové příklady ukazující činnost těchto komisí, je toho samozřejmě mnohem více, co je náplní práce komisí SPO. Do této problematiky dále spadají jako činné orgány hejtman kraje, poradní sbor (zřizuje ministr práce a sociálních věcí a tvoří jej odborníci SPO, př. pedagogové, pediatři, psychologové aj.) či krajský úřad.²⁸

Zřizována jsou i zařízení sociálně-právní ochrany dětí, zřizují je obce a kraje a jsou jimi zařízení odborného poradenství pro péči o dítě (poskytuje doporučení zaměřená na řešení vztahů mezi rodiči a dětmi a na péči rodičů o zdravotně postižené dítě), zařízení sociálně-výchovné činnosti (jsou určena dětem uvedeným v § 6 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ochrana a pomoc je poskytnuta dítěti bez jakékoliv péče, dítěti, které je v ohrožení života nebo pokud je ohrožen jeho příznivý vývoj, dítěti, které se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku (§15 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), jde-li o dítě duševně či tělesně týrané, zneužívané či o dítě, které se ocitlo v situaci či prostředí, v němž jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva), výchovně rekreační tábory pro děti (pobyt poskytnut na žádost zákonných zástupců dítěte či s jejich souhlasem, týká se zejména dětí uvedených v §6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí) a zařízení pro výkon pěstounské péče (samostatný objekt, písemná dohoda, povinnosti pěstouna, povinnosti zřizovatele zařízení, odměna pěstouna).

Jednotlivá zde uvedená zařízení pro děti jsou v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí definována a popsána, uvedeny jsou podmínky pro poskytovanou pomoc, jednotlivé postupy včetně finančního plnění.²⁹

Sociálně-právní ochrana dětí je mimo jiné již zmíněné orgány poskytována i pověřenými osobami, a to na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takovéto činnosti. Pověřené osoby mohou v SPO zřizovat zařízení sociálně-právní ochrany uvedené v § 39 zákona o sociálně-právní ochraně dětí nebo kupříkladu navrhopvat obecnímu úřadu s rozšířenou působností fyzické osoby, které jsou vhodné stát se pěstouny v zařízení v § 44 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pokud k výše zmíněnému pověření není ustavena příslušná komise, rozhoduje o něm krajský úřad, přičemž pověřené osoby musí mít k poskytování sociálně-právní ochrany odbornou způsobilost, pověření lze osobě pověřené samozřejmě i odebrat.³⁰

²⁸ Tamtéž, s. 25-27.

²⁹ Tamtéž, s. 27-37.

³⁰ Tamtéž, s. 37-41.

Sociálně-právní ochrana dětí dále zahrnuje i aspekty, jimiž jsou: „(1) povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany při sdělování údajů, (2) povinnosti státních orgánů, dalších právnických a fyzických osob a pověřených osob, (3) výčet toho, co poskytuje Ministerstvo vnitra či Policie ČR ministerstvu a orgánům sociálně-právní ochrany pro výkon státní správy na úseku SPO, (4) vedení evidence a spisové dokumentace, (5) správní delikty a přestupky, (6) správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob, (7) řízení a místní příslušnost a (8) přechodná a závěrečná ustanovení.“

31

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí prošel od roku 1999 dvaceti devíti novelami, a to v každém roce od roku vydání do roku 2014, převážně se však jedná o drobné úpravy či změny názvosloví, není tedy nutné je zde jmenovat a jednotlivě se jimi zabývat.

3.3 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

V občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. v § 27 je uvedeno, že to, kdo je zákonným zástupcem nezletilého dítěte, upravuje zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Ten byl však zrušen zákonem č. 89/2012 Sb. (novým občanským zákoníkem) ke dni 1. 1. 2014. Do té doby byl zákon o rodině samostatným zákonem, nyní je rodinné právo součástí občanského zákoníku.³²

Součástí starého občanského zákoníku (občanský zákoník č. 40/1964 Sb.) jsou: „obecná ustanovení – část první (občanskoprávní vztahy a jejich ochrana, účastníci občanskoprávní vztahů, zastoupení, právní úkony, spotřebitelské smlouvy, promlčení, vymezení některých pojmů), věcná práva – část druhá (vlastnické právo, spoluvlastnictví a společné jmění, práva k cizím věcem, právo zástavní a zadržovací), část třetí, čtvrtá a pátá – zrušeny, odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení – část šestá (předcházení hrozícím škodám, odpovědnost za škodu, bezdůvodné obohacení), dědění – část sedmá (nabývání dědictví, dědění ze zákona, dědění ze závěti, správce dědictví, ochrana oprávněného dědictví), závazkové právo – část osmá (obecná ustanovení, kupní a směnná smlouva, darovací smlouva, smlouva o dílo, smlouva o půjčce, smlouva o výpůjčce, nájemní smlouva, příkazní smlouva, jednatelství bez příkazu, smlouva o úschově, smlouva o ubytování, smlouvy o přepravě, smlouva

³¹ Tamtéž, s. 42-57.

³² Touto problematikou se zabývají i tyto tituly: Milena Hrušáková – Zdeňka Králíčková – Westphalová Lenka a kol., *Rodinné právo*, Praha 2015; Vladimír Plecítý, *Rukověť rodinného práva*, Plzeň 2014.

zprostředkovatelská, vklady, smlouva o sdružení, smlouva o důchodu, sázka a hra, veřejná soutěž, veřejný příslib, cestovní smlouva), závěrečná, přechodná a zrušovací ustanovení – část devátá (zrušovací ustanovení, přechodná ustanovení).³³

Jediná zmínka o dětech v tomto starém občanském zákoníku je v části sedmé – dědění, kde je uvedeno následující. Dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů. Pokud jde o dědění ze zákona, jsou dědicové rozděleni na skupiny, přičemž první skupinu tvoří zůstavitelovy děti a manžel/partner a každý z nich dědí stejným dílem. Součástí části sedmé – dědění je i kupříkladu vydědění či již zmíněné dědění ze závěti, v nichž je také zahrnuto postavení dětí v této problematice, pro diplomovou práci to však není relevantní.³⁴

3.4 Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

Do roku 2012 existoval samostatný zákon o rodině, zákon č. 94/1963 Sb., který upravoval problematiku rodiny a dětí. Pro tuto práci je stěžejní jeho druhá část – vztahy mezi rodiči a dětmi a část třetí – výživné, jímž nyní bude věnována pozornost pro možnost následného porovnání se zákonem jej nahrazujícím, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

„Rodičovská odpovědnost je souhrnem práv a povinností při péči o nezletilé dítě, při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění. Rodiče jsou povinni chránit zájmy dítěte a dohlížet na něj a mají právo užívat přiměřených výchovných prostředků, aniž by byla dotčena dětská důstojnost či ohroženo zdraví a vývoj dítěte.

Dítě má právo na obdržení potřebných informací, má právo svobodně se vyjadřovat k rozhodnutím svých rodičů, která se ho týkají (dle stupně jeho vývoje) a dále má právo být slyšeno v řízeních, kde se o takovýchto záležitostech jedná. Děti mají však i povinnosti, dle svých schopností pomáhat rodičům či přispívat na úhradu společných potřeb rodiny (pokud má dítě vlastní příjem či majetek).

Rozhodující úlohu ve výchově dětí však vždy hrají rodiče, jimž oběma náleží rodičovská zodpovědnost, rodiče mají být svým chováním a životem příkladem dětem a děti jsou povinny své rodiče ctít a respektovat.

V právních záležitostech rodiče zastupují dítě, které není plně způsobilé, toto však neplatí, pokud by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem či ke střetu

³³ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, dostupné na: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/040-1964-sb-obcansky-zakonik.html> [25. 11. 2015].

³⁴ Tamtéž.

zájmů dětí týchž rodičů. Rodiče jsou dále povinni spravovat jmění dítěte a výnos z majetku dítěte mohou použít pouze pro jeho vlastní výživu až teprve následně přiměřeně i pro potřebu rodiny (na toto lze sjednat i opatrovníka jmění dítěte).

Neméně pozornosti je v zákoně věnováno i výchovným opatřením. Existují opatření, jimiž může soud omezit či pozastavit výkon rodičovské zodpovědnosti. Dále existují opatření, díky nimž soud či orgán sociálně-právní ochrany dětí může více kontrolovat výchovu dětí, tato opatření jsou napomenutí rodiče či osob, které narušují jeho řádnou výchovu, stanovení dohledu nad nezletilým dítětem (součinnost školy) a uložení omezení nezletilému dítěti, která brání škodlivým vlivům na jeho výchovu. Pokud to vyžaduje situace, soud může dítě svěřit do výchovy jiné fyzické osoby, než je rodič (přednost je dána zpravidla příbuzným).

Součástí zákona o rodině z roku 1963 je i pěstounská péče. Soud může svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osoby, ale i manželů, pokud je v zájmu dítěte, aby do takovéto péče bylo svěřeno a pokud pěstoun je zárukou řádné výchovy dítěte. Toto lze učinit i na dobu přechodnou (pokud se rodič nemůže o dítě starat ze závažných důvodů apod.). Povinností pěstouna je osobně pečovat o dítě, pěstoun vykonává při péči o dítě přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Pěstoun nemá k dítěti vyživovací povinnost a právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má pouze v běžných věcech. Povinnost poskytovat výživné ukládá soud rodičům či jiným fyzickým osobám a ty toto výživné poukazují příslušnému orgánu, který jej vyplácí pěstounovi. Dítě je povinno v domácnosti pěstouna pomáhat, a pokud má vlastní příjem a žije s pěstounem ve společné domácnosti, je povinno i přispívat na úhradu potřeb rodiny, které jsou společné.

Opomenout nelze ani skutečnost, že pokud je výchova dítěte vážně ohrožena či narušena a jakákoliv jiná opatření k nápravě nevedla, či pokud existují závažné důvody, proč rodiče nemohou výchovu dítěte zabezpečit, nařizuje soud výchovu ústavní či svěřuje dítě do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42 zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí), toto lze učinit i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Přednost před výchovou ústavní má náhradní rodinná péče či rodinná péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (toto je povinen zkoumat soud). Pokud je dítě s ohledem na svou rozumovou vyspělost a věk schopno samo vyjádřit svůj názor, je třeba při výchovných opatřeních na tento názor brát zřetel.

Důležitou součástí zákona o rodině je i určení rodičovství, matkou dítěte je vždy žena, která dítě porodila. Určení otcovství je složitější, pokud se dítě narodí v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne od zániku manželství či po jeho prohlášení za neplatné, pak je za otce považován manžel matky, dále pokud se narodí dítě ženě znovu provdané, pak se považuje za otce manžel pozdější, i přesto, kdyby se dítě narodilo před uplynutím třístého dne potom, kdy první manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné. Otcovství může být určeno i souhlasným prohlášením rodičů učiněným před soudem či matričním úřadem a dalšími způsoby, o kterých lze více nalézt právě v tomto zákoně (zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině). Upraveny jsou zde i takové okolnosti jako početí umělým oplodněním ženy či popření otcovství (okolnosti).

Dítě si dle zákona lze i osvojit, osvojením vzniká mezi osvojencem a osvojitelem stejný poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vzniká poměr příbuzenský. O osvojení se rozhoduje soudně na základě podaného návrhu osvojitelem. Osvojitele lze zapsat i do knihy narození matrice. Osvojitelem může být pouze fyzická osoba zaručující způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu nejen dítěti, ale i společnosti. K osvojení je samozřejmě potřeba souhlas zákonného zástupce osvojovaného dítěte (výjimky př. při nejevení zájmu o dítě) a pokud je i samo dítě schopno posoudit dosah osvojení, je potřeba i jeho souhlas. Pokud jde o osvojení dítěte, které je v ústavu nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, pak o osvojení rozhoduje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Před osvojením soud zajišťuje lékařské a další vyšetření zdravotního stavu osvojitelů a motivaci k osvojení, zdravotní stav je zjišťován i u dítěte a osvojitel s ním musí být seznámen. Osvojení může být provedeno i tak, že jej nelze zrušit, takové osvojení se nazývá nezrušitelné a lze si tak dítě osvojit, jen pokud si jej osvojují manželé, nebo pokud si jej osvojí jeden z manželů, který žije s některým z rodičů dítěte v manželství, či pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte.

Jinou skutečností je pak poručnictví a opatrovnictví, které nastává, pokud rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl-li pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti nebo pokud nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Pak soud stanoví dítěti poručníka, který jej bude vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek. V mnoha případech stanoví soud poručníkem toho, koho doporučí rodiče, pokud to není takto, soud stanoví někoho z příbuzných či osob dítěti blízkých. Poručníkem může být ustanovena nejen fyzická osoba, ale i orgán sociálně-

právní ochrany dětí. Poručník podléhá soudnímu doзору, musí soudu podávat zprávy o osobě poručenice a účty ze správy jeho jmění. Na vztahy dětí a poručníků se vztahují i v přiměřené míře ustanovení o právech a povinnostech rodičů, avšak ani poručník stejně jako pěstoun nemá vyživovací povinnost vůči dítěti. Soud záležitosti tohoto se týkající vždy posuzuje v nejlepším zájmu dítěte.³⁵

Existuje vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí. „Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do doby, kdy děti nejsou samy schopny se živit a oba rodiče přispívají na výživu svých dětí dle svých schopností a možností. Za odůvodněné potřeby dítěte lze považovat i tvorbu úspor, která má do budoucna zabezpečit přípravu na povolání dítěte (toto platí tam, kde to majetkové poměry rodičů připouštějí). Pokud rodiče dítěte nežijí spolu, pak je vyživovací povinnost upravena soudně. Vyživovací povinnost však platí i naopak, pokud jsou děti schopny živit se samy, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže to potřebují (s ohledem na schopnosti, možnosti a majetkové poměry dítěte). Na úhradu výživy je povinen matce přispívat i ten otec dítěte, za kterého matka není provdaná, a to po dobu dvou let. Při určení výživného soud přihlíží k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. U práva na výživné neexistuje promlčení, ale lze jej přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro děti i za dobu nejdéle tří let zpět od tohoto dne.“³⁶

Tolik tedy k zákonům, které už pozbyly platnosti, uvedeny však být musely i ty, aby bylo možné objektivní a přesné srovnání s legislativou, která nastoupila na jejich místo, a totiž zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Nový občanský zákoník s sebou nepřináší tolik změn v právu rodinném, jako například v jiných oblastech práva soukromého. Za významnou změnu však lze považovat zrušení modelu samostatného zákona o rodině a zařazení rodinného práva do občanského zákoníku, zajímavostí je, že takto tomu bylo již před rokem 1949.

3.5 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník - Rodinné právo

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je nejdůležitější právní dokument, upravující práva a povinnosti dětí a rodičů vůči sobě samým navzájem platící v dnešní době. Je to zároveň nejpodstatnější legislativní dokument pro tuto práci, vyjma sociálně-

³⁵ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, Vztahy mezi rodiči a dětmi – část druhá, dostupné na: <http://zakony.kurzy.cz/94-1963-zakon-o-rodine/cast-2/> [25. 11. 2015].

³⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí – část třetí, dostupné na: <http://zakony.kurzy.cz/94-1963-zakon-o-rodine/cast-3/> [25. 11. 2015].

právní ochrany a dětí a listiny základních práv a svobod je totiž jediným platným dokumentem, který se této problematice týká.

„Občanský zákoník se skládá z pěti částí, jimiž jsou obecná část – první část, rodinné právo – druhá část, absolutní majetková práva – třetí část, relativní majetková práva – čtvrtá část a ustanovení společná, přechodná a závěrečná – pátá část.“³⁷ Pro diplomovou práci je relevantní pouze část druhá, tedy rodinné právo a právě tou se zde budeme zabývat podrobněji.

„Rodinné právo se dělí na tři hlavy, hlava I – manželství (všeobecná ustanovení, vznik manželství, zdánlivé manželství a neplatnost manželství, povinnosti a práva manželů, zánik manželství), hlava II – příbuzenství a švagrovství (příbuzenství, poměry mezi rodiči a dítětem) a hlava III – poručenství a jiné formy péče o dítě (poručenství, opatrovnictví dítěte, svěřeni dítěte do péče jiné osoby, ústavní výchova).“³⁸ Podstatné je zaměření se na hlavu II a hlavu III, hlava I – manželství není tématem práce. Jedinou změnou týkající se manželství a zároveň dotýkající se dětí je nově uzákoněná povinnost přispívat na náklady rodinné domácnosti i tomu z manželů, který opustil domácnost bez závažného důvodu, v případě, že v domácnosti žije nezletilé dítě. A dále platí, že pokud potřebuje jeden z manželů nějakou společnou věc pro nezletilé či nemocné dítě, kupříkladu auto, druhý z manželů, který opustil rodinnou domácnost, jej nemůže odvézt.

Přestože mnoho změn v novém občanském zákoníku v rodinném právu není, je zde jistě alespoň jedna velmi výrazná, daleko více je kladen důraz na práva dětí. Eliminuje se způsob direktivního zacházení s dětmi. Jednou ze změn například je, že každé zamýšlené rozhodnutí, týkající se dětí, jim musí být náležitě vysvětleno, aby si dítě mohlo vytvořit vlastní názor, rodičům ho následně sdělí a ti k němu pak mají povinnost přihlídnout při rozhodování. Stejnou povinnost má i soud před učiněním rozhodnutí, které se dotýká zájmu dítěte.³⁹

Následující část práce je věnována novému občanskému zákoníku již konkrétně, v této budou ukázány všechny změny týkající se dětí, ke kterým v pojetí rodinného práva došlo.

„Určování rodičovství zůstává i v novém občanském zákoníku téměř stejné, jak již bylo definováno výše a jak platilo v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině,

³⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo – část druhá, dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2> [25. 11. 2015].

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

u mateřství nedochází k žádné změně, avšak u otcovství ano. Podle právní úpravy zákona o rodině (§ 57 odst. 1 ZOR) mohl manžel popřít u soudu otcovství do šesti měsíců ode dne, kdy mu vznikly důvodné pochybnosti o tom, že by byl otcem dítěte. Nejpozději toto však mohl učinit (popřít otcovství) do tří let od narození dítěte. Podle nového občanského zákoníku (dále NOZ) se tato lhůta k popření otcovství prodlužuje. Manžel může u soudu popřít své otcovství do šesti měsíců ode dne, kdy začne pochybovat, že je otcem dítěte, které se narodilo jeho manželce. Své otcovství u soudu může však popřít nejpozději do šesti let od narození dítěte. Tato nově stanovená délka popěrné lhůty v NOZ je v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva: Rasmussen proti Dánsku. Tato dále vychází z délky popěrných lhůt, které jsou stanoveny v některých právních úpravách v zahraničí (př. Francie – pět a deset let, Slovensko – tři roky). Ve výjimečných případech dokonce může k popření otcovství dojít i po uběhnutí lhůty pro popření otcovství (§ 792 NOZ). Zásadní změnou v tomto je, že NOZ upouští od zásahu nejvyššího státního zástupce, v této věci napříště rozhoduje soud.⁴⁰

Další změnou proběhlou v novém občanském zákoníku je příbuzenství a švagrovství.⁴¹ „Příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením (§771 NOZ).“⁴² Nový občanský zákoník vrací do práva pojem švagrovství, které naše právo však znalo do roku 1964. Švagrovství je podobné jako příbuzenství. Švagrovství a jeho vznik je vázán na vznik manželství (ne registrovaného partnerství). Pokud zanikne manželství, švagrovství nezaniká v případě, že manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů.⁴³

Dále nový občanský zákoník podrobněji upravuje vzájemná práva a povinnosti rodičů a dětí, které vycházejí z rodičovské odpovědnosti. „Patří sem právo dítěte stýkat se s druhým rodičem (§ 888 NOZ), pokud soud takový styk neomezí nebo nezakáže. Soud může určit podmínky styku (místo, kde k němu má dojít nebo určit osoby, které se mohou nebo nemohou styku účastnit). Dále sem patří povinnosti rodičů vzájemně si sdělovat vše, co se týká dítěte a jeho zájmů (§ 890 NOZ) či povinnosti a právo rodičů

⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Popření otcovství, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/popreni-otcovstvi> [05. 12. 2015].

⁴¹ Definice příbuzenství a jeho univerzalita je velmi dobře popsána knize: Jaroslav Skupnik, *Antropologie příbuzenství, Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*, Praha 2010, s. 14.

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Příbuzenství a švagrovství, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/pribuzenstvi-a-svagrovstvi> [05. 12. 2015].

⁴³ Tamtéž.

pečovat a spravovat jmění dítěte. Peněžní prostředky nesloužící ke krytí výdajů souvisejících s majetkem dítěte musí rodiče bezpečně uložit (§ 896 odst. 1 NOZ).⁴⁴

Novotou je v novém občanském zákoníku i úprava příjmení manželů, která v zákoně o rodině upravována nebyla. Pokud si manželé ponechali svá dosavadní příjmení, mohou se dohodnout až později na společném příjmení jednoho z nich. Toto prohlášení učiní před orgánem veřejné moci. Dále, rozvedený manžel může přijmout do šesti měsíců po rozvodu své dřívější příjmení zpět. Pokud bylo příjmení připojované, pak přijme příjmení ve tvaru před uzavřením manželství. I tato změna zákona má vliv na děti rodičů a jejich životy.

Další novinkou nového občanského zákoníku je rodinný závod. Inspirací pro začlenění tohoto do NOZ byl italský občanský zákoník (čl. 230 bis Codice civile). Rodinný závod je instituce, v níž pracují členové rodiny, rodinný závod je pak vlastnictví nějakého člena z rodiny. O zásadních otázkách rodinného závodu však rozhodují všichni členové bez ohledu na vlastnictví nebo spoluvlastnictví. „Práva a povinnosti členů rodiny nejsou k rodinnému závodu nijak upraveny smlouvou (např. zakládající mezi stranami pracovní poměr), podílejí se členové rodiny zúčastnění na provozu rodinného závodu i na zisku z něho.“⁴⁵ Jako dobrý příklad lze uvést modelovou situaci, kdy otec vlastní třešňový sad a jeho dcery mu celé léto pomáhají trhat třešně, vozit je do výkupu a podobně a rády by si koupily nějaké oblečení, nedostávají však kapesné, a tak poprosí otce, aby jim za práci (pomoc v sadu) něco dal. Otec však nemá pocit, že by jim něco musel dát, a tedy to odmítne. Podle současné právní úpravy by dcery mohly nárokovat bezdůvodné obohacení a podle NOZ by se aplikoval rodinný závod.

Upravovány jsou dále i povinnosti a práva manželů, avšak ne příliš. V současné právní úpravě je používán termín „vztahy mezi manžely“ (§ 18 – 21 ZOR). Nový občanský zákoník nově upravuje dvě základní skutečnosti, jedna z nich se opět dotýká řešené problematiky. „Upravováno je právo manžela na informace o příjmech, stavu jmění a o stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech druhého manžela (§ 688 NOZ) a dále právo manžela brát zřetel na zájem rodiny,

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Rodinný závod, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/rodinny-zavod> [05. 12. 2015].

druhého manžela a nezletilého dítěte při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností (§ 689 NOZ).⁴⁶

Další neméně podstatnou změnou, kterou přináší nový občanský zákoník je obvyklé vybavení rodinné domácnosti aneb ochrana rodinného majetku. I tato problematika se týká ve výsledku dětí, či může mít na děti dopad. „Důraz je kladen na soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů, nikoli na právní tituly k jednotlivým věcem. Věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestanou být dnem nabytí účinnosti NOZ součástí společného jmění (§ 3038 NOZ).“ Opět je příhodno uvést vhodný příklad. Manžel je gambler a prodá lednici bez vědomí své ženy, protože potřebuje peníze. Lednice je ovšem věc nezanedbatelné hodnoty, je k tomuto třeba mít souhlas manželky, který jak již víme, manžel neměl. Proto se manželka může dovolat neplatnosti právního jednání svého manžela.⁴⁷

Bydlení manželů je rovněž změnou NOZ zasahující do chodu celé rodiny a ovlivňující tedy i životy dětí. „Nový občanský zákoník výslovně zavádí ochranné ustanovení k bydlení rodiny (§ 747 a § 748 NOZ). NOZ rovněž upravuje bydlení po zániku manželství (§ 766 – 770 NOZ). Kupříkladu manžel, manželka a jejich děti bydlí v bytě, se kterým má právo nakládat pouze manžel, jelikož je jeho vlastníkem. Avšak i přes toto, manžel nesmí bez písemného souhlasu manželky byt prodat či k bytu zřídit právo, jehož výkon by byl neslučitelný s bydlením rodiny. To je možné pouze v případě, zajistí-li manžel rodině po všech stránkách bydlení obdobné s bydlením dosavadním. Dalším modelovým příkladem je situace, kdy manželé mají společné nájemní právo k bytu, v němž bydlí spolu se svými dětmi. Manžel se rozhodne bez písemného souhlasu manželky nájem ukončit. Manželka se díky NOZ může dovolat neplatnosti tohoto právního jednání manžela.“⁴⁸

NOZ přichází i se změnou týkající se styku dítěte s osobou blízkou. Má-li dítě k osobám příbuzenským či společensky blízkým dlouhodobý citový vztah, mají tyto osoby právo dítě vidat a stýkat se s ním. Dítě i tyto osoby mají právo se domáhat naplnění svého výše zmíněného práva u soudu. Opět je vhodné uvést příklad:

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Povinnosti a práva manželů, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/povinnosti-a-prava-manzelu> [05. 12. 2015].

⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Obvyklé vybavení rodinné domácnosti, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/obvykle-vybaveni-rodinne-domacnosti> [05. 12. 2015].

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Bydlení manželů, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/bydleni-manzelu> [05. 12. 2015].

„Rozvedená matka má syna s manželem z prvního manželství. Po rozvodu si najde nového muže, za kterého se po delší známosti provdá. Druhý manžel si velmi oblíbí jejího syna a všestranně si rozumí. Po několika letech společného soužití si muž najde mladší atraktivnější ženu a s manželkou se rozvedou. Protože rozvedená manželka na bývalého manžela zanevřela, neumožňuje bývalému manželovi stýkat se s jejím synem. To však bývalého manžela velmi mrzí a rád by tuto situaci vyřešil. Dle NOZ má bývalý manžel právo se i po rozvodu stýkat se synem své bývalé manželky.“⁴⁹

K důležitým změnám s novým občanským zákoníkem došlo i v problematice osvojení dítěte. NOZ se snaží o posílení ochrany osvojovaného dítěte a zdůrazňuje jeho zájmy v celém procesu osvojení. Nově je posílena i ochrana práv rodičů dítěte a i dalších blízkých příbuzných. Nový občanský zákoník se dále vrací k úpravě institutu osvojení zletilé osoby, který však už u nás byl znám do roku 1949. Nově je také stanovena definice, kdy osvojenec je člověk, který má být osvojen a osvojitel je fyzická osoba, která člověka osvojuje.⁵⁰

Osvojení nezletilého prochází díky NOZ velkými změnami. „Osvojení je přijetí cizí osoby za vlastní (statusová změna), účelem je vznik nové rodiny pro nezletilé dítě. O statusové změně rozhoduje soud, osvojení je poté nově vnímáno jako forma rodičovství, nikoliv jako náhradní péče o dítě. Dále se hlavní úpravy osvojení nezletilého týkají následujícího: Osvojitel může být pouze zletilá a svéprávná osoba, pokud svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, kterými je vedena k osvojení, zaručuje, že pro osvojené dítě bude dobrým rodičem (§ 799 odst. 1 NOZ). Mezi osvojitelem a osvojencem (osvojovaným dítětem) pak musí být přiměřený věkový rozdíl, NOZ dodává, že, až na výjimky, ne menší než šestnáct let (§ 803 NOZ). NOZ dále upravuje, že pokud dosáhne osvojené dítě alespoň dvanácti let, je potřeba, aby se svým osvojením souhlasilo (§ 806 odst. 1 NOZ). Důležitou změnou také je, že rodič, který nedosáhl věku šestnácti let, nemůže dát k osvojení souhlas (§ 811 odst. 1 NOZ). Upravován je zde i pojem preadopční péče osvojitele o osvojované dítě, která neskončí dříve, než uplyne šest měsíců. Dále se osvojenec nově může vyjádřit k možné změně svého příjmení. Pokud nesouhlasí osvojované dítě se změnou příjmení, pak rozhodne soud o tom, že osvojenec ke svému příjmení, které mu zůstane, bude

⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Styk dítěte s osobou blízkou, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/styk-ditete-s-osobou-blizko> [05. 12. 2015].

⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Osvojení, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/osvojeni> [05. 12. 2015].

připojovat i příjmení osvojitele (§ 835 odst. 2 NOZ). Změny proběhly i ve věcech týkajících se zrušení osvojení. Osvojení nelze zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení, toto však neplatí, pokud je osvojení v rozporu se zákonem (§ 840 odst. 2 NOZ). Pokud je to v souladu se zájmy dítěte, pak soud může na návrh osvojitele rozhodnout i před uplynutím doby tří let od rozhodnutí o osvojení, že se osvojení stává nezrušitelným (§ 844 NOZ).⁵¹

Toto vše výše uvedené se týká změn, které proběhly v novém občanském zákoníku vzhledem k zákonu o rodině, tedy toto bylo upravováno již v zákoně o rodině, avšak jiným způsobem. Jsou však i takové skutečnosti, které zákon o rodině vůbec neupravoval a nový občanský zákoník s nimi přichází úplně nově, tyto jsou: „(1) Pokud je osvojeno dítě, které je samo rodičem, vztahují se účinky osvojení i na jeho dítě. (2) Povinností osvojitele je osvojenec informovat o tom, že byl osvojen, a to nejpozději do zahájení školní docházky (§ 836 NOZ). (3) Osvojitel může požádat soud o utajení osvojení a jeho okolností před rodinou původu dítěte (§ 837 odst. 1 NOZ). (4) Při nabytí svéprávnosti osvojenec, nabývá osvojenec právo seznámit se s obsahem spisu, který byl o jeho osvojení veden (§ 838 NOZ). (5) Podle okolností daného konkrétního případu může soud nařídit i bez návrhu dohled nad úspěšností osvojení (§ 839 NOZ).“⁵²

V novém občanském zákoníku se však nově objevuje i osvojení zletilého. „O osvojení zletilého rozhodne soud na návrh osoby, která si chce zletilého osvojit (§ 796 odst. 2 NOZ). K tomuto návrhu se zletilý musí připojit. Pro osvojenecovy potomky má toto osvojení následky právního rázu pouze, pokud se narodili později. Osvojenec zůstává jeho dosavadní příjmení, pokud by ale osvojitel souhlasil, může k svému příjmení připojit i příjmení osvojitele. Pokud už osvojenec či osvojitel má připojované příjmení, pak nemůže dojít připojením příjmení na základě osvojení k jeho ztrojení. Důležitou novotou NOZ vzhledem k osvojení zletilého je hledisko dědění. Osvojenec totiž dědí v první zákonné třídě dědiců a dále nevstupuje v dědické právo vůči osobám jiným. Dále jsou upravovány vzhledem k tomuto poměry dvojího druhu, jsou jimi: osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého (více o nich lze nalézt v NOZ).“⁵³

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Osvojení nezletilého, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/osvojeni-nezletileho> [05. 12. 2015].

⁵³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Osvojení zletilého jako nový institut, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/osvojeni-zletileho-jako-novy-institut-noz> [05. 12. 2015].

Poslední změnou, týkající se rodiny a dětí v novém občanském zákoníku, je pěstounská péče. „Pěstounskou péčí se rozumí osobní péče o dítě třetí osoby, jejímž účelem není to samé jako v osvojení, tedy přijetí cizího dítěte za své, zde nedochází ke směně statusu dítěte. V současné době v České republice zprostředkování svěřeni dítěte do pěstounské péče zajišťují krajské úřady a ministerstvo ((§ 20 odst. 2 a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). U dětí, které jsou do pěstounské péče svěřeny, bývá pravidlem, že své rodiče znají, a je zde tedy předpoklad, že se dítě se svými rodiči bude stýkat. V tomto případě by měla být pěstounská péče vnímána spíše jako dočasná péče. Pěstounská péče může být soudem vymezena na dobu určitou (pobyt rodiče v léčebně), ale i na dobu neurčitou. Může tedy řešit krizové situace v rodině apod. Dle § 959 odst. 2 NOZ mohou rodiče i požadovat své děti zpět (to je v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva: Kutzner proti SRN). V pěstounské péči se upřednostňuje osobní péče o dítě osobou příbuznou či osobou blízkou. Pěstounská péče má přednost před druhem péče o dítě v ústavech či v jiných zařízeních tohoto (ústavního) typu.“⁵⁴

Na samý závěr této kapitoly je vhodný souhrn kontinuity rodinného práva s minulým stavem. Ač to ze všeho výše řečeného nemusí být zřejmé, obecné pojetí rodinného práva zůstává z větší části v novém občanském zákoníku nezměněno. Nový občanský zákoník ve velké míře navazuje na právní úpravu platnou v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, která již byla vžitá, pracuje s ní a inspiruje se jí (viz podkapitola 3.4, odst. 2 a níže). Pokud tedy dochází k nějakým změnám v rámci úpravy rodinného práva, jde často o změny formulační, které jsou zde především pro to, aby bylo snadnější porozumět samotnému znění zákona. Přesto však s NOZ přichází, což je z celé této kapitoly zřejmé, i mnoho podstatných změn, co se rodinného práva týče. Nový občanský zákoník nabyl účinnosti ke dni 1. ledna 2014, a tím zároveň došlo ke zrušení předcházející právní úpravy rodinného práva, která byla obsažena v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.⁵⁵

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Pěstounská péče, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/pestounska-pece> [05. 12. 2015].

⁵⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Koncepční změny, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny> [05. 12. 2015].

4. ADOPCE A NÁHRADNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

4.1 Formy náhradní rodinné péče na území České republiky

Péče o děti, o jejich správný vývoj a jejich výchova, to vše je právem a povinností především rodičů dítěte, bohužel však ne všichni rodiče se o své děti starat mohou nebo ještě hůře, chtějí. A právě v těchto situacích, kdy děti ať už z jakýchkoliv důvodů nemohou vyrůstat ve vlastní rodině a s vlastními rodiči, je třeba najít náhradní zázemí, náhradní a optimální formu výchovy. „Náhradní formy výchovy jsou součástí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, části druhé – Rodinného práva, hlavy III – Poručenství a jiné formy péče o dítě. Tyto jsou zde rozděleny: Díl 1. Poručenství; Díl 2. Opatrovnictví dítěte; Díl 3. Svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství; Díl 4. Ústavní výchova.“⁵⁶

„Poručenství dítěte je forma péče, kdy pokud zde není ani jeden z rodičů, který má vykonávat rodičovskou povinnost, pak určí soud dítěti poručníka. Poručník má pak vůči dítěti stejné povinnosti a práva jako rodič, avšak nemá k němu vyživovací povinnost. Přičemž než dojde k určení poručníka, vykonává poručenství orgán sociálně-právní ochrany dětí jako veřejný poručník. Soud může jmenovat poručníkem toho, koho rodiče naznačili, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte, dále může soud jmenovat osobu příbuznou či blízkou dítěti nebo jeho rodině, pokud rodič takovou osobu vysloveně nevyločil. Poručenství může samozřejmě i zaniknout a to kupříkladu v situaci, kdy alespoň jeden z rodičů poručence nabude rodičovské zodpovědnosti, případně nabude schopnost ji vykonávat.

Opatrovnictví dítěte je o něčem jiném než poručenství dítěte. Opatrovníka také jmenuje dítěti soud, ale pouze v případě, že hrozí střet zájmů dítěte a jiné osoby, dále pokud nehájí zákonný zástupce zájmy dítěte, stanoví-li tak zákon nebo je-li k tomu jiný důvod v zájmu dítěte. Pro opatrovnictví platí ustanovení o poručenství přiměřeně. Vydává se i rozhodnutí o jmenování opatrovníkem, v němž soud uvádí, proč k jmenování opatrovníka vůbec došlo, zda a jak je omezena doba jeho výkonu a jaká jsou jeho práva a povinnosti. Pokud už netrvá potřeba, která vedla ke jmenování opatrovníka, pak jej soud zproští jeho funkce. Závěrem k tomuto je třeba dodat, že opatrovnictví může vzniknout i pro správu jmění dítěte, což už je v zákoně samostatně řešeným oddílem.

⁵⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Poručenství a jiné formy péče o dítě, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo> [05. 12. 2015]; Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Rodinné právo, Poručenství a jiné formy péče o dítě, dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>.

Další formou náhradní péče o dítě je svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství. Pokud nemůže o dítě pečovat osobně žádný z rodičů ani poručník, pak může soud svěřit dítě do osobní péče jiné osoby, toto rozhodnutí však musí být v souladu se zájmy dítěte. Svěření dítěte do péče jiné osoby má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. Pečující osoba opět musí splňovat určité podmínky k tomu, aby se touto mohla stát, jimiž jsou kupříkladu trvalé bydliště na území České republiky, souhlas se svěřením dítěte do osobní péče a podobně. V souvislosti s tímto stanoví soud rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich schopnosti a možnosti, které jsou povinni platit k rukám pečující osoby. Pěstounstvím se pak rozumí, že pokud nemůže o dítě pečovat ani jeden z rodičů ani poručník, soud může svěřit dítě do osobní péče pěstounovi, přičemž pěstounství má opět přednost před svěřením dítěte do péče fyzické osoby a to někdy pouze i na přechodnou dobu, rodič může samozřejmě požadovat dítě zpět do své osobní péče, soud vyhoví ale pouze tehdy, je-li to v souladu se zájmy dítěte. Zákon upravuje povinnosti a práva rodičů vyplývající z rodičovské odpovědnosti, například právo s dítětem se pravidelně stýkat a podobně. Upravovány jsou i povinnosti, které člověk, jenž se chce stát pěstounem, musí plnit, pomoc v pěstounově domácnosti či zánik pěstounství.

Posledním druhem náhradní péče o dítě je ústavní výchova. Ústavní výchova se zřizuje, pokud jsou ohroženy či narušeny výchova dítěte, tělesný, rozumový, duševní stav či jeho řádný vývoj a to do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte anebo pokud existují vážné důvody, pro které rodiče nemohou zabezpečit řádnou výchovu svého dítěte samy. Tomuto většinou předchází soudně učiněná opatření, která však nevedla k nápravě. Opět platí to co u předchozího, soud vždy nejprve zvažuje svěření dítěte do péče fyzické osoby. Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let, lze ji však i prodloužit, ale i předčasně zrušit, pokud k tomu budou vhodné podmínky. Přičemž soud je povinen tyto podmínky nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat a zjistit tak, zda stále trvají důvody pro nařízení tohoto opatření a zda kupříkladu není možné, když už ne ústavní péči zrušit, alespoň dítěti zařídit náhradní rodinnou péči.⁵⁷⁵⁸

⁵⁷ Zákon č.89/2012 Sb., nový občanský zákoník, Rodinné právo, Poručenství a jiné formy péče o dítě, dostupné na: <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-2-hlava-3?strana=3> [11. 02. 2016].

⁵⁸ Více k tomuto tématu je k nalezení v knihách: Zdeněk Matějček, *Náhradní rodinná péče*, Praha 1999; Veronika Smolíková, *Tradice pěstounské péče v českých zemích*, Ostrava 2014; Adriana Sychrová, *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, Pardubice 2016; Hana Kubíčková, *Dítě – rodina – instituce aneb jak neztratit budoucnost*, Ostrava 2011.

5. ANALÝZA ČASOPISU – *DĚTI A MY*

Již v roce 1994 se zájem o děti a jejich životy zvyšoval a tato intenzita se s přibývajícím lety, jak uvidíme v následujících kapitolách a podkapitolách, bude stále zvedat. Všechna vydání časopisu *Děti a my* ve zmíněném roce byla černobílá, počet stran u všech šesti vydaných čísel nepřekročil číslo 32 a cena byla 20 Kč. Nejvíce řešenými tématy v roce 1994 bylo především zdraví dětí (nemoci, postižení) a týrání dětí.⁵⁹

5.1 Změna postavení dítěte ve společnosti

5.1.1 Zdraví dětí, týrání

Hned na začátku prvního vydání tohoto časopisu v roce 1994 je obsažena rubrika: *Náš lékař vám radí*, v níž se řeší zdraví dětí, nemoci (horečka, pláč, ale i např. autismus), příznaky nemocí, rovněž jsou zde obsaženy i rady rodičům, jak se v určitých situacích zachovat a podobně. Stránky o zdraví mají dokonce i jinou barvu než ostatní (nažloutlá x bílá), čímž je na ně kladen důraz, a čtenáři se jimi tedy mají jasně zabývat více, než ostatními. V těchto částech časopisů je vždy naprosto zřejmé, jak je dětem a jejich prospívání, v tomto případě zdravotnímu, věnována opravdu velká pozornost. Téma zdraví dětí je řešeno ve všech šesti vydáních z roku 1994, nejde však vždy pouze o zdraví jako takové, s nímž souvisí kupříkladu chřipky, angíny, záněty a tak dále, zdraví je probíráno i z jiných úhlů, které v dřívějších dobách byly zcela opomíjeny, například postižení dítěte a přístup k němu.

Mohlo by se zdát, že rok 1994 je ještě příliš brzká doba na citlivý přístup k takovýmto tématům, ale mnozí budou překvapeni. V článku s nadpisem: *Výjimečné rodiny I.* jsou informace o tom, jak se rodiče mají postavit k postižení svého dítěte, jak obtížné je počáteční období a péče o postižené dítě, ale také jak podpůrný charakter má a jak pomáhá kontakt s ostatními rodiči, kteří se potýkají se stejnými problémy. Mluví se zde dokonce o podpůrných skupinách, které se mohou následně i stát rozšířením samotné rodiny. Důležité jsou reakce samotných dětí, velký vliv na to má ale právě postoj rodičů. Neméně důležitá je upřímnost a otevřenost. V článku následují rady, jak pomáhat dítěti najít si správný vztah k dítěti s fyzickým postižením či jak vysvětlit fyzické poškození dítěti ať už postiženému či nikoliv dle věku.⁶⁰

⁵⁹ Jitka Hnilicová – Jaroslav Němeček, *Mezinárodní rok rodiny, Na konci 20. století, Děti a my* 24, 1994, č. 1, s. 3-5.

⁶⁰ Jindra Kňákalová, *Výjimečné rodiny I., Děti a my* 24, 1994, č. 4, s. 9.

Zdraví je však, dle výše zmíněného, věnována pozornost i z méně komplikovaných hledisek. Za velmi důležitou je považována samotná prevence. Význam má správná životospráva, tělesná zdatnost (pohyb, cvičení, sport) – zejména pohyb venku (až tři hodiny denně), čistota, dobrá nálada a otužování (typy otužování).⁶¹

15. května 1994 byl na valném shromáždění Organizace spojených národů ustanoven Mezinárodní den rodiny (MMR). I o tomto dni se v časopise píše: „V České republice byla při MPSV, které převzalo vnitrostátní garanci za přípravu a průběh MRR, zřízena Národní koordinační rada pro MRR. Jejím posláním je iniciovat, podporovat, koordinovat a vyhodnocovat aktivity zaměřené k Roku rodiny v naší zemi a zároveň zprostředkovat veřejnosti informace o rodině, jejích podobách, možnostech, perspektivách a problémech v dnešním měnícím se světě.“⁶²

Jedním z těchto problémů je právě týrání dětí. Téma týrání dětí společně se zdravím jsou dvě hlavní témata roku 1994 v časopise *Děti a my*, přičemž se na obě tato témata s následujícími lety upíná stále více pozornosti. V roce 1992 vznikla Česká společnost na ochranu dětí (Ústav zdraví a mládeže 3. LF UK, Ruská 87, Praha 10) jako reakce na stále rostoucí poškozování, týrání a zneužívání dětí. Jejím cílem je, aby do boje proti týrání dětí byla zapojena široká veřejnost, především rodiče a pedagogové. Píše se zde o fyzickém týrání dětí, které je na první pohled často zřejmé, ale i o psychickém násilí na dětech či sexuálním zneužívání. Dítě je dáno do popředí nejen z hlediska zdraví fyzického, což už je v této době časté, ale i z hlediska jeho psychického stavu. V článcích o týrání dětí jsou přímo rozebírána témata dětského vnímání, dětské duše, dopady týrání na psychiku dítěte, kdy si pak dítě připadá nehodné lásky, bezvýznamné, nevděčné a trpí velkou frustrací, v horších případech je ohrožena celá jeho budoucnost, kdy se dítě uzavírá do sebe, utíká z domova, či sáhne po alkoholu nebo droze.⁶³

„Ač mezi jednotlivými národními kulturami (a také mezi sociálními třídami uvnitř národních kultur) existují rozdíly v sociálním vymezení toho, kde končí autonomní právo rodičů rozhodnout zda, kdy a jak potrestat dítě, pokud se nechová podle jejich norem, panuje v nich shoda, že dítě nesmí být týráno. Incest je tabuizován ve všech současných společnostech, a tím, kdo překročí tento zákaz a sexuálně zneužije

⁶¹ Jaroslav Höllge, *Pro zdraví dítěte*, *Děti a my* 24, 1994, č. 4 (nestránkovaná rubrika).

⁶² Jitka Hnilicová – Jaroslav Němeček, *Mezinárodní rok rodiny, Na konci 20. století*, *Děti a my* 24, 1994, č. 1, s. 3-5.

⁶³ Tamtéž.

dítě, pohrdají, pokud je za to potrestán uvězněním, nakonec i spoluvězni: je to považováno za takový druh týrání dítěte, na něž i jen pomyslit vzbuzuje odpor⁶⁴

V roce 1992 bylo založeno Dětské krizové centrum (DKC – Na Lánech 21, Praha 4) jako první zařízení v České republice specializované na problematiku dětí týraných, zanedbávaných a zneužívaných. Toto centrum je zaměřené na urgentní a dlouhodobou odbornou pomoc a péči o ohrožené děti i jejich rodiny. Řeší se zde fyzické tresty, nevyrovnanost rodičů, druhy týrání dětí, jsou poskytovány rady, nabízena možná řešení a práce s rodinami, kdy prioritním je vždy dítě, jeho zdraví a blaho.⁶⁵

Nejednou se stává, že v jednom vydání časopisu *Děti a my* je i více než jeden článek o týrání dětí, jedním z takovýchto je článek s názvem: *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě* od prof. MUDr. Jiřího Dunovského, DrSc.,⁶⁶ který mimo jiné stál i u zrodu výše uvedeného Dětského krizového centra. Mluví zde o týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětech o nedostatečné péči o dítě ze strany rodičů a o různém násilí na dětech včetně sexuálního. Intenzita a zájem o toto téma se stále zvyšují a používání mnohých termínů přestává být tabu. Násilí na dětech je jasně definované, ví se o něm, mluví se o něm a řeší se.

„V tomto století, jež se někdy nazývá stoletím dítěte, byly přijaty tři významné dokumenty o právech dítěte: Deklarace práv dítěte z roku 1924 (Společnost národů v Ženevě), Charta práv dítěte z roku 1959 (Organizace spojených národů) a znovu Úmluva o právech dítěte z roku 1989. Situace dítěte a jeho postavení se téměř ve všech rozvinutých zemích zlepšilo. Dítěti byla přiznána – alespoň formálně – jeho právní subjektivita.“⁶⁷

O zdraví dětí se v časopise *Děti a my* píše hodně i v letech 2001 – 2003. Tématy jsou: výživa novorozenců, kojení a vliv na zdraví dítěte, především se ale píše o vitamínech a jejich důležitosti, dále se opakuje téma astma a alergie, únik moči, běžné nemoci (rýma, chřipka) a zajímavým tématem je i zdraví dětí v souvislosti se zvířaty.⁶⁸

⁶⁴ Ivo Možný, *Sociologie rodiny*, Praha 1999, s. 134.

⁶⁵ Jitka Hnilicová – Jaroslav Němeček, *Mezinárodní rok rodiny, Na konci 20. století, Děti a my* 24, 1994, č. 1, s. 3-5.

⁶⁶ Prof. MUDr. Jiří Dunovský, DrSc. (16. dubna 1930 – 13. června 2015), byl nejstarším členem české pediatrie, zakladatelem SOS dětských vesniček, výzkumné laboratoře sociální pediatrie, dále zakladatelem Dětského krizového centra, Společnosti sociální pediatrie v ČR a dalších zařízení a institucí na pomoc ohroženým dětem.

⁶⁷ Jiří Dunovský, *Týraní, zneužívané a zanedbávané dítě, Děti a my* 24, 1994, č. 5, s. 3.

⁶⁸ Petr Tláškal, *K výživě novorozenců a kojenců, Děti a my* 31, 2001, č. 1, s. 6-7; Petr Tláškal, *K výživě batolat a dětí předškolního věku, Děti a my* 31, 2001, č. 2, s. 12-13; Marie Lachsová, *Vitaminy pro zdraví, Děti a my* 31, 2001, č. 2, s. 5.

Na nemoci se začíná nazírat však i z jiného úhlu pohledu, a to z pohledu dětí, jak jsou nemoci dětmi vnímány, že to pro ně jsou zátěžové situace a nechybí ani rady rodičům, jak v takových situacích s dětmi zacházet.⁶⁹

K zmíněnému tématu týrání dětí se přidává téma domácího násilí, jehož jsou děti zapomenutými oběťmi. Odborníci na pozadí výzkumů upozorňují na to, jak je třeba s touto problematikou opatrně zacházet a nezůstávat k ní lhostejní. Ač jde převážně o situace, kdy je týrána matka otcem dítěte, dítě může u tohoto asistovat či se díky tomu stát vedlejším terčem pro agresora. Upozorňováno s velkým důrazem je i na to, co v takových chvílích dítě prožívá – strach a zmatení, neporozumění tomu, co se děje a proč se to děje. Mluví se o přímé i nepřímé viktimizaci a především dopady domácího násilí na dítě a jeho budoucí život.⁷⁰

Dalšími tématy v těchto letech jsou pak prenatální vývoj dítěte (zájem ještě o nenarozené dítě), správné držení těla a sezení u PC či zanedbávání dětí. Tématem, které se stává součástí téměř každého časopisu od roku 2003, je pak náhradní rodinná péče, o této problematice však již více v kapitole tomu příslušející.

V letech 2005 – 2006 je pak téměř „novým“ nebo alespoň určitě více řešeným tématem péče o pokožku a tělo dětí, především novorozenců a kojenců. Rodiče jsou informováni o možnostech masáží dětí a o jejich prospěšnosti pro ně a celkově o důležitosti láskyplného doteku. Dalšími tématy jsou výživa dětí, zdravé potraviny, imunita, obezita, možná škodlivost vitaminů, relaxace, odpočinek a lázeňství.

Roky 2007 – 2008 se věnují spíše výchově dětí, co se zdraví týče, jsou zde články na téma rovná záda, cvičení a správného držení těla.

Tématy roku 2009 – 2011 jsou především psychické zdraví dětí (více v podkapitole o dětské psychice), masáže dětí, kojení, umělá výživa, stravování, imunita, potraty, operace dětí, motorický vývoj, negativní vliv moderních technologií na zdraví dětí či hyperaktivita. Většina témat, jak je na první pohled zřejmé, se opakuje z let minulých, pouze článků přibývá a na čtenáře to působí tak, že se zvyšuje jejich důležitost. Novými tématy týkajícími se zdraví a bezpečí dětí jsou však rozporuplná témata očkování a Linky bezpečí.

Co se zmíněné Linky bezpečí týká, v člancích se píše, že na tuto linku volá až sedm set dětí denně. Řeč konzultantů je zde přirovnávána k andělským hlasům, telefon totiž zvoní prý každou minutu či dvě, ale často se jedná o provokace a legraci ze strany

⁶⁹ Alena Javůrková, *Dětské představy o lidském těle*, *Děti a my* 32, 2002, č. 1, s. 13.

⁷⁰ Ludmila Čírtková, *Zapomenuté oběti domácího násilí*, *Děti a my* 32, 2002, č. 1, s. 34-35.

děti. Někdy se však za tímto skrývá pouze strach a děti si „testují“, zda na druhém konci je opravdu někdo hodný, trpělivý, ochotný pomoci, nebo zda se jim dostane křiku a nadávek; až když takto několikrát zavolají a ověří si, že to tak není, jsou schopny se otevřít a požádat o pomoc. V jednom z článků se uvádí, že nejčastější příčinou sebevražedných pokusů dětí a mládeže je špatné rodinné zázemí, sdružení Linka bezpečí se tedy snaží pomáhat dětem v obtížných životních situacích i při každodenních starostech.⁷¹

Tématy roku 2011 – 2012 jsou bezpečí a lenost dětí, kritizováno je obojí. Bezpečí nade vše není nic dobrého pro dítě. Samozřejmě přiměřená starost o dítě je na místě, ale být dítěti vždy za zády a dělat vše proto, aby se nikdy nezranilo, to už jsou snahy přehnané a je to spíše na škodu. Děti se musí naučit odhadovat své schopnosti, naučit se, že oheň pálí, jak správně padat, co bolí a podobně. Rodičům se radí zachovávat v běžných situacích v životě dítěte klid a šetřit si „zděšení“ na skutečně vysoce nebezpečné situace. Je třeba najít zlatou střední cestu.⁷²

To samé platí i u druhé problematiky – lenosti dětí. Děti je těžké něčím zaujmout, mnohdy je nebaví nejen škola či práce v domácnosti, ale jsou znuděné bohužel i při příjemnějších činnostech, výletech, hrách. Řešením může být, na základě rad v časopisech, zajistit pestrost činností, zajímat se o záliby dětí, provozovat co nejvíce aktivit společně jako rodina. Je třeba zájmy nejen pěstovat a hlavně i následně rozvíjet.⁷³

5.1.2 Sebedůvěra

Zajímavým tématem je i sebedůvěra u dětí. Psychické stavy, postoj k životu, nálady, to jsou pojmy, které společnost, co se týče dětí, jakoby dříve ani neznala. Postupem času však přichází zjištění, že sebevědomí a sebejistota jsou nezbytnou součástí života již od dětství. U dětí byl zaznamenán význam identifikace, tedy to, že děti velmi často přijímají nebo napodobují styl svých rodičů, snaží se naplnit jejich očekávání. Avšak velký vliv na sebedůvěru dětí mají i učitelé, kteří ji mohou stejně tak dobře budovat jako zničit. V souvislosti s tímto tématem se tedy postupem let přichází na to, že je především třeba volit ve vztahu k dětem, při domácí výchově i ve školách, správná slova, nepřistupovat jinak k dívkám a jinak k chlapcům, dát dětem možnost

⁷¹ Eva Jedelská, *Andělské hlasy, Děti a my* 40, 2010, č. 7-8., s. 44-45.

⁷² Pavla Koucká, *Bezpečí nade vše. Nebo raději ne?*, *Děti a my* 41, 2011, č. 4, s. 21-23.

⁷³ Václav Mertin, *Vyrůstají z dnešních dětí flinkové?*, *Děti a my* 42, 2011, č. 7-8, s. 22-24.

zkoušet věci samy a hlavně s přihlédnutím k vlastnímu chování, nebudovat v dětech negativní vzory. Jako příklad uvádím tvrzení dětí: „Až vyrostu, začnu hubnout jako máma. Hrát na tatínka a maminku si už s Ivonou nebudu, nenechám se pořád mlátit.“⁷⁴

Děti by kolem sebe, co se týče výchovy, měly mít opravdu zralé a dospělé jedince, mít svůj prostor, jakousi ohraničenou volnost a částečnou samostatnost, je to věc, která je pro jejich sebedůvěru jednou z nejpodstatnějších a do budoucna se jistě rodičům i učitelům zúročí.⁷⁵ Téma sebevědomí se v časopisech objevuje čím dál častěji, články s názvy *Sebevědomé dítě* či *Proč je šťastné dítě šťastné* neustále připomínají, jak je podstatné, aby z dětí vyrostli samostatní jedinci se zdravou sebedůvěrou, přičemž se stále vrací k významné roli komunikace s dětmi. Sebedůvěru dítěte lze ovlivnit chválou či kritikou, ale především opravdu velice záleží na negativním či pozitivním výběru slov, kterými jsou pokyny a příkazy dávány. Stejnou větu lze říct vždy několika způsoby. „Zlobím se na tebe a chci, abys teď hned uklidil hračky,“ v porovnání s: „Ty spratku líná, proč nikdy neposlechneš!“⁷⁶ A tedy je zjevné, že jak je s dětmi mluveno a jak jsou vychovávány, tak takovými se s velkou pravděpodobností jednou samy stanou, na což je stále více upozorňováno v článcích o sebedůvěře dětí i ve vydáních časopisu *Maminka* ve všech pro tuto práci relevantních letech 21. století.

V roce 1998 se téma sebedůvěry vyskytuje opět častěji. Objevují se pozitivní výchovné metody, které jsou upřednostňovány před těmi negativními, tedy odměna před trestem a pochvala před pohaněním. „Zařídme věci tak, aby je dítě udělalo dobře, a my je za to mohli pochválit – a nedopusťme, aby je udělalo špatně, a my je za to museli kárat.“⁷⁷ Je také upozorňováno na základní psychické potřeby dítěte, které musejí být v pravý čas a náležitě splněny, aby se mohlo dítě vyvíjet ve zdravou osobnost (vědomí vlastního já ve vztahu k rodině – dítě někam patří). Takové děti jsou sebevědomé, sebejisté, lépe se učí a podávají vyšší výkony i v mimoškolních aktivitách a i nadále se jim v jejich životech dobře daří.⁷⁸

Problematika sebevědomí dětí se řeší nadále i v letech 1999 – 2000.

V letech 2001 – 2003 se tato problematika vyskytuje méně, více o dětském sebevědomí a jeho budování lze nalézt spíše v článcích o výchově (kapitola o výchově), protože ta je tím nejdůležitějším formujícím faktorem dětského sebevědomí. Přesto lze

⁷⁴ Hana Kostelníková, *Síla volného prostoru*, *Děti a my* 25, 1995, č. 3, s. 15.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ *Proč jsou šťastné děti šťastné*, *Děti a my* 27, 1997, č. 4, s. 12. (podle knihy: Steve Biddulph, *Proč jsou šťastné děti šťastné*, Praha 2012).

⁷⁷ Zdeněk Matějček, *Každé dítě potřebuje úspěch!*, *Děti a my* 28, 1998, č. 3, s. 14.

⁷⁸ Tamtéž.

v článku z roku 2002 o zanedbávání dětí k tomuto tématu nalézt více. Mluví se zde o rizikových faktorech jak na straně dítěte, tak na straně rodičů a to z hlediska zanedbávání dětí a následného vlivu na jejich vývoj. Řešeny jsou ochranné faktory, tedy jak negativním dopadům předcházet a i následky, jaké může zanedbávání na děti mít, mezi nimi lze právě nalézt i důsledky sociální a emocionální, které se sebevědomím bytostně souvisí.⁷⁹

V následujících ročnících se o sebevědomí dětí jako o samostatné problematice nepíše, až v roce 2008 se opět objevuje článek výsostně vztažený jen k tomuto tématu, týkající se samostatnosti dětí.⁸⁰

Objevují se články s větami typu: „Sebevědomý člověk je pánem svého osudu“ či: „Sebevědomý člověk je předurčen ke štěstí a úspěchu.“ Jaký rodič by nepřál takový osud svému dítěti? Vést své dítě ke zdravému sebevědomí je potřeba a je potřeba i vybudované sebevědomí dále podporovat. Je důležité být svému dítěti blízko fyzicky i citově, stanovovat hranice, učit děti poznávat a zkoušet různé činnosti a povzbuzovat ho, přidělit povinnosti a učit ho samostatnosti, odvahu i drobný úspěch ocenit, ale především je důležité, pokud dojde na kritiku, nekritizovat dítě samotné, ale určité konkrétní chování.⁸¹

V posledních zkoumaných letech se tato problematika stává neoddelitelnou součástí článků o výchově.

5.1.3 Dětská psychika

Velký zlom v zájmu o dětskou psychiku přináší rok 1998. V tomto roce je v časopise *Děti a my* velká pozornost věnována tématům, jimiž jsou stres, dětská deprese, jedinečnost dětí, úspěchy dětí, otevřenost, láska v dětství. Když se na vyjmenovaná témata pohlédne z blízka a články v časopisech jsou důkladně přečteny, je jasné, že povrchnost už se dávno vytratila a že jsou řešená do hloubky a s opravdovým, nepředstíraným zájmem o děti.

Tématem, na které je však stále více upozorňováno a které se stalo podstatnou součástí časopisu *Děti a my* na několik let, je již zmíněné téma stresu a deprese u dětí.⁸² Depresivní chování u dětí může být stejně tak důsledkem jejich nízkého sebehodnocení,

⁷⁹ Terezie Pemová, *Zanedbávání dětí není výjimečné*, *Děti a my* 32, 2002, č. 3, s. 34-35.

⁸⁰ Kateřina Lipinská, *Cesta k samostatnosti*, *Děti a my* 38, 2008, č. 3, s. 20-21.

⁸¹ Daniela Kramulová, *Chceme vychovávat sebevědomé dítě*, *Děti a my*, ročník 39, 2009, č. 9, s. 37.

⁸² Vyjmenované stresory a příznaky stresu u dětí převzaty z: Eva Vaničková, *Tělesné tresty dětí, Definice-popis-následky*, Praha 2004, s. 89-90.

jako jeho příčinou (opět se zde nevyhnutelně setkáváme i s tématem sebedůvěry). Příčin je však samozřejmě vždy více a každá má několik faktorů. Mluví se o faktoru biologickém (dědičnost) a psychologickém (snížené sebevědomí, smrt v rodině, přestěhování apod.). Články na toto téma obsahují rady, jak poznat, že dítě zažívá depresivní stav, dále poskytnout pomoc rodičům, jak své dítě z tohoto stavu dostat, co dělat a kdy je nutné vyhledat odbornou pomoc. Psycholog Kevin Stark v jednom ze studovaných článků stanovil přehled příznaků, které pomohou depresi určit, jsou jimi: Zhoršení školních výsledků (ztráta motivace, apatie), zlost (agresivita), nuda a ztráta schopnosti se z něčeho radovat (ztráta zájmu o oblíbené činnosti), pláč (slabší podněty pro pláč), pocit – nikdo mě nemá rád, negativní sebehodnocení (vzhled, studium), beznaděj. Dalšími pak mohou být váhavost, špatné vztahy s vrstevníky či rezignace na společenské vztahy.⁸³ Z uvedeného je jasné, že psychika a vnímání dětí se ve společnosti dostaly na úplně jiné místo a že získaly svou důležitost.

Depresi však předchází stres, různé strachy či úzkosti. Dětský stres může být důsledkem nějaké události, která způsobila, že u dítěte přetrvávají nepříjemné pocity, dospívající to může definovat jako požadavky učitelů a rodičů. Když se mluví o stresu, je třeba zohlednit i temperament dětí, pro každého je stresující něco naprosto jiného. Upozorňováno v nejednom článku je i na to, že stresovány mohou být děti i činnostmi rodičů či naopak nečinnostmi (př. dlouhá pracovní doba rodičů, rozvody). Stres není probírán nijak okrajově, ale jako velké téma, jako stav, který by v dětství měl být eliminován i s ohledem na fyzické zdraví dítěte, protože děti ve stresu se mohou pomočovat, mohou začít koktat či začnou trpět poruchami spánku, neobvyklé nejsou ani bolesti hlavy či břicha. Velký důraz je kladen především na prevenci, rodiče by měli děti naučit řešit problémy (přemýšlet o řešení, udělat si plán a dle něj postupovat), hledat podporu (o obtížích s někým mluvit), soustředit se na pozitivní aspekt věci (věřit, že vše dobře dopadne) a zbavovat se pocitu napětí (cvičení, odpočinek).⁸⁴

O dětských depresích a duševních chorobách a se dále píše i v letech 1999 – 2000. „Problematika duševně nemocných (dětí) byla do roku 1989 na okraji zájmu společnosti. Až po listopadových politických změnách se v České republice začalo hovořit o odborné komunitní péči o psychiatrické pacienty. Akutní duševní chorobou onemocní podle odborníků zhruba 2% populace. Jednorázovou psychotickou atakou je

⁸³ Michael Martin – Cynthie Waltmanová-Greenwoodová (ed.), *Jak řešit problémy dětí se školou*, Praha 1997, in: *Jak rozpoznávat příznaky dětské deprese*, *Děti a my* 28, 1998, č. 3, s. 15.

⁸⁴ Tamtéž.

ohrožena populace téměř celá.⁸⁵ Rodiče by si měli více všimnout svých dětí, nemluví se zde vyloženě o pozorování a neustálém dohledu, ale jako příklad je v článku *Dítě a duševní choroba* uvedeno následující: „Hra malého dítěte má určitou logickou strukturu a svůj smysl. PhDr. Zofia Toužimská mluví o pacientovi, který si jako dítě vydržel hrát několik hodin se šňůrkami v krabici. Později se ukázalo, že je duševně nemocný. Pokud si rodiče všimnou abnormalit ve hře dětí, bylo by vhodné, kdyby vyhledali konzultaci s odborníkem.“⁸⁶

V roce 1999 se v časopise *Děti a my* objevuje nově jako jeho součást malý katalog o knihách pro děti i rodiče. Tématy knih jsou dětská pozornost, motivace, relaxace, tvořivost dětí ve školách, specifické poruchy chování, hry pro posílení psychické odolnosti a jiné. Od tohoto roku je též v časopise nově rubrika *Rodič jako diagnostik a terapeut* a část *Psychologie a dítě*.⁸⁷

V roce 2000 je pak téměř ve všech číslech časopisu pozornost věnována dětskému strachu, týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, zmíněna je i již probíraná deprese dětí a domácí násilí v rodině. Psychické i fyzické zdraví dětí se dostává do středu zájmu a tvoří podstatnou část každého vydání. Často je vysvětlováno, co to vlastně strach a úzkost je, že jsou to dvě odlišné věci. S termínem úzkosti česká společnost pracuje teprve deset let, a i tak je zdůrazňováno, jak se v praxi naší medicíny nedostává pacientům (především dětem) empatie, která je při práci s úzkostnými lidmi tak potřebná. Dále je pozornost hodně směřována i ke skutečnosti, že depresivní a anxiózní pacienti trpí tichem (nekřičí, nenadávají, neupozorňují na sebe), a proto se jim nedostává moc pozornosti, ač by to mělo být právě naopak, a to především právě u dětí. Je důležité nepovažovat depresi a snahu o řešení tohoto problému návštěvou psychologa či psychiatra za stigma, ale přijmout je jako běžnou nemoc a logicky podniknuté následné kroky. V časopisech jsou dále rozebírána související témata: druhy strachů, školní úzkost, řešení dětských strachů a důležitost pocitu důvěry a bezpečí u dětí.⁸⁸

Dětská psychika je téma, které se řeší neustále a jistě v každém roce, téměř v každém vydání časopisu *Děti a my* nalezneme články týkající se této problematiky. V letech 2001 – 2002 se začínají objevovat články na téma uvolnění emocionálního napětí a stresu, články obsahují rady, techniky, cvičení, návody, jak je provádět

⁸⁵ Věra Bechyňová, *Dítě a duševní choroba*, *Děti a my* 29, 1999, č. 3, s. 32-33.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ *Děti a my* 29, 1999, č. 4, celé číslo – tematické číslo (řešeno převážně zdraví).

⁸⁸ Jakub Florian, *Úzkost lze překonávat po krůčcích*, *Děti a my* 30, 2000, č. 1, s. 19-21.

a následně dojít ke zklidnění.⁸⁹ Dále se píše o proměnlivosti tělesných sil v duševní, v takto zaměřených článcích se mluví o tom, co je pro děti vlastně přirozené, co je kritériem přirozenosti, v jakém věku se mají u dítěte rozvíjet jednotlivé schopnosti a vlastnosti a co určuje přirozenost jedněch a nepřirozenost druhých.⁹⁰

Tématem, které se dostává do popředí, s ohledem na dětskou psychiku a vnímání, je smrt. Společnost se otevírá, co se dětství týče, mnoha novým problematikám a je znatelně viditelné, že emoce dětí získávají své místo přesto, že to jsou „jen“ děti. S úmrtím v rodině se v dětech probouzí mnohdy pocit viny, dále se musí vyrovnat se smrtí blízké osoby a se zármutkem ostatních. Píše se o pocitu odloučení, vině a výčitkách, se kterými je třeba z pozice dospělého něco dělat a nenechat dítě se zbytečně trápit. Osvědčeným doporučením je, aby děti kreslily a zármutek takto dávaly najevo a postupně jej uvolňovaly.⁹¹

Dětská psychika je rozebírána i z úhlu dětské fantazie a dalším tématem je jakési utužování psychiky dítěte. V takovýchto článcích se píše o tom, že do jisté míry lze dítě připravit na setkání se stresem, jde pouze o nalezení vhodného času na tuto přípravu. Rodiče by děti měli naučit odolávat tlakům prostředí a snažit se tak v dítěti rozvinout psychickou odolnost a naučit je co nejvhodněji přistupovat k řešení psychicky náročných situací.⁹²

V posledních zkoumaných letech 2009 – 2012 oproti letům předcházejícím článků na téma psychiky dětí ubývá, ale úplně z časopisů nemizí, stále mají své důležité místo. V článcích se neřeší už přímo konkrétní problémy, které děti mohou mít, ale jsou spíše uváděny možnosti, jak je řešit. Rodiče by se neměli stydět navštívit se svým dítětem psychologa a i dítěti by měli vysvětlit, že to není nic neobvyklého, že psycholog je lékař, jako všichni ostatní lékaři. Články obsahují i konkrétní tipy na střediska psychologické pomoci, informace o cenách za poskytnuté služby a rady, jak najít správného psychologa.⁹³

V časopisech se v roce 2009 objevuje i nová dvojstrana s názvem: *Nebojte se psychologa*, která je uveřejňována i v následujících číslech a letech.

⁸⁹ Marie Nováková, *Jak uvolňovat emocionální napětí a stres*, *Děti a my* 31, 2001, č. 1, s. 15.

⁹⁰ Lukáš Dostal, *Jak se mění tělesné síly v duševní*, *Děti a my* 33, 2003, č. 3, s. 12-13.

⁹¹ Jirí Závora, *Jak děti prožívají smrt někoho blízkého*, *Děti a my* 34, 2004, č. 2, s. 46-47.

⁹² Simona Hoskovcová, *Otužujeme psychiku našich dětí*, *Děti a my* 35, 2005, č. 4, s. 16-17.

⁹³ Barbora Hansen Čechová, *Dítě v krizi, Nebojte se psychologa*, *Děti a my* 39, 2009, č. 1, s. 20-21.

Objevují se i tipy na knihy, které by dospělí měli číst se svými dětmi, aby se děti cítily jistější a dokázaly překonávat různé strachy, obavy. Těmito jsou například: *Místo, které znám*, *Co mě čeká, než vyrostu* či kniha *Příběhy pomáhají s problémy*.⁹⁴

5.1.4 Sexualita

V roce 1998 se objevuje v časopise i toto téma. Co se týče sexuální výchovy v rodině, není považována za nic zvláštního, naopak se chce nálepky „zvláštní“ úplně zbavit. Důraz je kladen zejména na to, být dítěti příkladem, stejně jako ve všem ostatním při jeho výchově. Dítě si dobře všímá toho, jak se rodiče k sobě navzájem chovají, jak si vyměňují něžnosti, už to samo o sobě je velkou sexuální výchovou. Problémem není kupříkladu ani situace, kdy se rodiče koupou ve vaně, a dítě si přijde umýt ruce. S dětmi je třeba mluvit otevřeně a přiměřeně jejich věku. Ve věku 11-12 let by dítě o otázkách spojených se sexem již mělo vědět vše.⁹⁵

V následujících letech problematika dětí a seznámení se sexualitou zaostává. Další článek přímo a otevřeně se týkající této problematiky se objevuje až v roce 2003. Jsou zde rady rodičům, jak dětem vysvětlit, jak přišly na svět, dát jim určitou pevnou půdu a odpovědi i na tyto otázky, protože rodina je pro ně v předškolním věku základem a jednou z nejdůležitějších jistot. K vysvětlování je vhodné využít rodinu u zvířat, kde lze demonstrovat odlišnost mláďat, maminky i tatínka – na tomto příkladu si děti dokáží dobře představit a uvědomit obecné funkce rodiny. Rodiče by se neměli bát dětem ukázat, i jak vypadají pohlavní orgány, nejlépe na ilustraci v nějaké zdravotní encyklopedii a otevřeně s nimi na toto téma rozmlouvat.⁹⁶

Dalším článkem na toto téma je článek z roku 2006, který se však netýká sexuality jako takové a jejího chápání dětmi, ale na oči se lidem dostává problematika sexuálního zneužívání dětí, především postižených. Otevřeným řešením této problematiky chtějí články společnost vyprovokovat k zvýšenému zájmu o toto téma. Řešeny jsou rizikové faktory zneužívání, místa, kde ke zneužívání dochází, signály a hlavně následky, které zůstávají v dětských duších.⁹⁷

Ani v posledních zkoumaných letech článků na téma sexuality a otevřené diskuse o této problematice s dětmi nepřibývá, spíše naopak. Za celé poslední

⁹⁴ Simona Hoskovcová, *Čeho se bojí předškoláci?*, *Děti a my* 41, 2011, č. 11, s. 20-21.

⁹⁵ Jarmila Škubová, *Sexuální výchova v rodině není nic zvláštního*, *Děti a my* 28, 1998, č. 2, s. 15.

⁹⁶ Alena Javůrková, *Jak mluvit s dětmi o sexu a rodičovství I.*, *Děti a my* 33, 2003, č. 3, s. 10-13.

⁹⁷ Jiří Dunovský – Miloš Velemínský – Iva Volfová, *Pozor na sexuální zneužívání mentálně postižených dětí*, *Děti a my* 36, 2006, č. 2., s. 20-22.

zkoumané čtyřletí se objevuje na toto téma ve všech vydáních časopisu *Děti a my* pouze jeden článek, zato velmi otevřený. Píše se v něm o hranicích intimity a je vysvětleno, že je třeba rozlišovat dvě věci, intimitu jako společně prožívanou blízkost na psychické úrovni a dále ve fyzické rovině, obojí však musí být vzájemné a příjemné všem zúčastněným. Pokud tedy dítě chce být při sprchování v koupelně samo, rodiče by mu určitě neměli bránit. Další mez je rozdíl mezi hravým láskyplným kontaktem a sexualizovaným chováním, děti si obvykle hranice postupně vytvoří samy. Rozdíly u dětí jsou však ve vnímání hranic vlastní intimity, některé jsou citlivější, a to může být problémem (př. neschopnost dojít si na toaletu ve školce, strach z toho, že je někdo uvidí).⁹⁸

Píše se i o nahotě doma, kdy odborníci říkají, že na nahotě samé není nic špatného ani pohoršujícího, někde je nahota doma úplně běžná (př. přechod z koupelny do ložnice), avšak je třeba mít na mysli nepřekračování mezí dobrých mravů. Děti by měly vědět, že toto se děje jen doma, ne před cizími lidmi ani na veřejnosti a rozhodně by neměly být k ničemu nuceny.

5.1.5 Láska k dětem

Na toto téma se začíná psát až v letech 1998-2000. Hodně se mluví o citové deprivaci dětí, o lásce k dětem a projevování citů. V časech minulých, s ohledem nejen na fungování společnosti a rozdělení rolí v rodině, ale i s ohledem kupříkladu na politický režim, se lidé chovali určitým způsobem, a to i ve výchově dětí, emoce nebyly na prvním místě, naopak byly potlačovány. Z dětí museli být vychováni pracovití muži a věrné ženy (v domácnosti). S přibývajícimi lety ale tento stereotyp vymizel a tvrdá disciplína, dětská práce a potlačování emocí s ním. Důležitost projevování emocí a lásky se stala jednou z hlavních věcí ve vztahu rodič a dítě. Ve studovaných časopisech se láska k dětem, objímání, pochvaly či pohlazení staly důležitými tématy, která jsou řešená stále dokola a stále s větší intenzitou a důrazem. Láska k dětem však není důležitá pouze v úplných rodinách, naopak o to důležitější je kupříkladu v dětských domovech, každé dítě potřebuje vzor toho, jak se má chovat, s čímž neodmyslitelně souvisí i to, jak a zda projevovat emoce a city. Od roku 1998 a následně především v letech dalších se projevy lásky staly mezi rodiči a dětmi naprostou samozřejmostí a základní součástí každé rodiny.⁹⁹

⁹⁸ Kateřina Rodná, *Kde jsou hranice intimity?*, *Děti a my* 42, 2012, č. 6, s. 10-13.

⁹⁹ Kateřina Rollová, *Pro děti je nejdůležitější pohlazení*, *Děti a my* 28, 1998, č. 5, s. 7.

Dále se objevuje nový pojem *theatrum mundi*, což v překladu znamená divadlo světa. Myšleno je *theatrum mundi* malého dítěte, čímž je vše, co k dítěti přichází, co dítě přijímá v kontextu svých bližních a jak se v rámci této reprezentace světa vztahuje jeho nejbližší okolí k němu samému. Opět je zde naprosto zřejmá zvyšující se intenzita toho, jak moc se časopisy začínají soustředit na samotné dítě, jeho svět a vnímání všeho, co se objevuje v jeho životě. Počet stran věnovaných takovýmto tématům se v časopisech stále zvyšuje.¹⁰⁰

V souvislosti s mateřskou láskou a rodičovským poutem je doporučováno nošení dětí v šátku, mimo mnohé jiné výhody (zlepšení učení, redukování pláče, zapojení dítěte do společnosti), je výhodou právě i blízkost matky a dítěte.¹⁰¹

Moc pěkný článek na téma mateřské lásky, důvěry a podpory je v jednom z vydání časopisu *Děti a my* v roce 2002. Je zde názorným příkladem na výchově dvou chlapců z dvou odlišných rodin ukázáno, jak dítě roste a roste mu i sebevědomí a je šťastné a úspěšné, když ho jeho rodiče podporují a pak i opačná situace, kdy je dítě kritizováno a káráno, úspěchů je méně a méně a následně jsou horší i vztahy s rodiči, dítě se pak stává neúspěšným a nešťastným, a to jen z nedostatku podpory a lásky ze strany rodičů.¹⁰²

V letech 2004 – 2005 se o lásce k dětem samostatně nepíše, vždy jen o láskyplné výchově. Rok 2006 však už články s tímto tématem přináší, jeden z nich s názvem *Dítě je většinou milované – ale je milující?* poukazuje na to, jak důležité je nejen milovat děti, ale i je lásce učit. Projevy lásky směrem k dětem je téma řešené mnohokrát, ale je třeba, aby se i děti učily lásce, a to už od raného věku. Rodiče by děti měli učit přemýšlet o druhých a naučit je projevovat nesobeckou lásku.¹⁰³

V posledních zkoumaných letech články na téma lásky k dětem psány nejsou, láska k dětem se stává bytostnou součástí článků o dětské výchově. Zdůrazňován je fyzický kontakt s dítětem, naslouchání a především láskyplná komunikace.

5.1.6 Trávení volného času, moderní technologie

Trávením volného času s ohledem na stále se rozvíjející moderní technologie se diplomová práce věnuje spíše v podkapitole Typické hry a hračky – Moderní technologie, elektronické hračky.

¹⁰⁰ Markéta Kavale-Pazlarová, *Theatrum mundi malého dítěte*, *Děti a my* 28, 1998, č. 9, s. 11.

¹⁰¹ Jitka Zálešáková, *Nošení dětí*, *Děti a my* 31, 2001, č. 2, s. 18-21.

¹⁰² Jana Ilčíková, *Důvěra posiluje a láskou rosteme*, *Děti a my* 32, 2002, č. 4, s. 20.

¹⁰³ Lidmila Pekařová, *Dítě je většinou milované – ale je i milující?*, *Děti a my* 36, 2006, č. 5, s. 14.

V časopisech se píše o mobilních telefonech, o tom, co mluví pro a co proti, co by rodiče měli zvážit a jak důležité je vymezit hranice. Doporučováno je, že pokud dítě telefon vyžaduje i přes neúplný souhlas rodičů, určitě by se mělo podílet na financování nákupu či alespoň provozu mobilního telefonu.¹⁰⁴

V souvislosti s mobilními telefony se v člancích také uvádí, že by děti měly mít ty nejjednodušší typy telefonů, protože mnoho funkcí svádí děti k hraní a k tomu, že mobilnímu telefonu věnují přemíru času. Toto je uváděno i v souvislosti se šikanou, kdy možnost natáčení kvalitních videí a jejich velmi rychlé posílání z telefonu na telefon (většinou díky internetu v nich) děti vybízí k soutěživosti a snaze vyniknout v tom, co kdo komu horšího provedl. V jednom z takovýchto článků je uveden i případ, kdy si děti ve škole, ač ne v České Republice (Polsko, Gdaňsk), nahrály na mobil video, ve kterém chlapci předstírají, že znásilňují svou spolužačku, video následně rozeslali z mobilu na mobil po celé škole. Citlivá dívka to psychicky neunesla a spáchala sebevraždu.¹⁰⁵

O něco více než mobilní telefony je kritizována televize. Článek z roku 2003 uvádí následující: „Ordinace logopedů a foniatrů jsou přeplněné. Ještě v polovině 70. let se vyskytovaly poruchy řeči u 4 % dětí v předškolním věku. Ve druhé polovině 90. let stoupl procento dětí s poruchami řeči zjišťovaných na základě stejných kritérií jako v 70. letech na neuvěřitelných 25 %. Pouze u malé části postižených je důvodem zdravotní porucha. U naprosté většiny dětí jsou lékaři i terapeuti zajedno, že příčinou narušení vývoje řeči těchto dětí je narůstající mlčení mezi rodiči a dětmi. Příčin tohoto mlčení je mnoho, na prvním místě je však sledování televize.“¹⁰⁶

Stejně negativní vliv má televize i na narůstající násilí. „Analýza příčin, které vedly děti k zabíjení, ukazuje často, že pro mladistvé vrahy byl společným jmenovatelem excesivní sledování televize od útlého věku, mnoho hodin týdně strávených hraním počítačových her s tematikou zabíjení.“¹⁰⁷

Negativní dopad jako televize může mít na děti i počítač. Závislost na počítači a počítačových hrách ještě nebyla sice uznána jako návyková porucha, ale dojít k rozvoji patologického vztahu k počítači a počítačovým hrám může. Nelze jej hodnotit pouze negativně, děti prostřednictvím počítače mohou získat mnoho užitečných

¹⁰⁴ Václav Mertin, *Mobil – ano, či ne?*, *Děti a my* 31, 2001, č. 2, s. 22-23; Marie Těthalová, *Já chci taky mobil!*, *Děti a my* 36, 2006, č. 2, s. 30.

¹⁰⁵ Scarlett Wilková, *Pozor na mobily v dětských rukou*, *Děti a my* 39, 2009, č. 5, s. 28-29.

¹⁰⁶ Lukáš Dostal, *Dítě a televize*, *Děti a my* 33, 2003, č. 4, s. 12-13; Jaroslav Schrötter, *Jak televize vychovává naše děti*, *Děti a my* 36, 2006, č. 2, s. 23-25.

¹⁰⁷ Tamtéž.

informací, ale jak už bylo napsáno mnohokrát i zde je opakováno, důležitá je především správná míra v užívání, a to u jakékoliv z moderních technologií.¹⁰⁸

Společnost žije v době, kdy je technika na vrcholu a děti se s ní musí naučit zacházet, nemá tedy smysl je od ní izolovat. Pokud dítě o technické vymoženosti jeví zájem, není nutné ho násilím odtahovat, stačí vymezit určitý čas s těmito technologiemi strávený. Děti by však měly spíše aktivně objevovat svět, než sedět před monitorem počítače, televizní obrazovkou či s mobilním telefonem v ruce.¹⁰⁹

Článků na téma moderní technologie je v časopisech stále velké množství a rodičům jsou poskytovány nejen rady, ale především varování před nevratnými „jízvami“ na dětské duši, které mohou tyto vymoženosti dětem způsobit.

5.1.7 Oslavy dětí, dětské kroužky a tábory

S ohledem na tematické zaměření časopisu *Děti a my* se v prvních zkoumaných letech těmto tématům články vůbec nevěnovaly, až v roce 2003 a následujících se začíná psát na téma letní tábory a dětské kroužky. Důraz se klade především na to, že děti by tyto činnosti měly vykonávat dobrovolně a rodiče by je do ničeho neměli nutit ani do nich vkládat své ambice. Píše se i o dětských lázních, jazykových táborech a oslavách dětí, všechno to jsou místa navazování vztahů a poznávání nových lidí/děti a budování vztahů a navazování přátelství je pro děti velmi důležité.

Rodiče jsou varováni i před přetěžováním dětí. Věnovat se různým aktivitám je dobré, ale příliš mnoho aktivit může škodit. Dítě, které navštěvuje přemíru kroužků, je vystaveno i řadě rizik, jedním z nich je kupříkladu to, že se nenaučí trávit čas samo se sebou, může ztratit schopnost bavit se bez podnětů z vnějšího prostředí. V člancích se píše, že kroužky – jejich zaměření a množství jsou často i kritériem výběru školky pro dítě, ale je opravdu potřeba kroužků pro předškolní dítě? To je otázka, nad kterou autoři článků vybízejí, aby se rodiče prvotně zamysleli.¹¹⁰

Jediný kroužek, který je předškolním dětem víceméně doporučován, je učení se cizím jazykům. Vyzdvihován je fakt, že předškolní děti berou nové věci stejně samozřejmě jako ty, které už důvěrně znají, nemají tedy ani žádný problém se spolužáky jiné pleti ani je nezaráží, že někdo mluví jinak a to jsou fakta, která je dobré využít i při výuce cizího jazyka. Děti se učí barvy, zvířata, abecedu, slovíčka jsou jim

¹⁰⁸ Kateřina Lipinská, *Zkroťte počítačové hry*, *Děti a my* 37, 2007, č. 5, s. 20-21.

¹⁰⁹ Kateřina Lipinská, *Batole a počítač*, *Děti a my* 39, 2009, č. 2, s. 18; Marie Těthalová, *Předškolák za počítačem*, *Děti a my* 40, 2010, č. 2, s. 38-39.

¹¹⁰ Michaela Čapková, *(Ne)sputané dětství*, *Děti a my* 39, 2009, č. 1, s. 43.

podávána formou hry a to, že se jedná o kroužek, tedy je zde nějaká pravidelnost, je velikou výhodou.¹¹¹

Co se dětských oslav týče, je to téma řešené až v posledním zkoumaném dvojletí časopisu *Děti a my*. Takovéto články pak obsahují rady, jak oslavu dítěti uspořádat, na co se při organizaci oslavy zaměřit, koho pozvat. Rodiče jsou také informováni, jak důležité je připravit dětem nějaký program a zábavu. Oslava narozenin dítěte se tak stává jakýmsi rituálem a je to další věc v jeho životě, které je věnováno nejen v časopisech více pozornosti.¹¹²

5.2 Proměny výchovy

5.2.1 Výchova a kritika výchovy

V roce 1995 se v časopise *Děti a my* neobjevují pouze rady, ale i kritika rodičovské výchovy. Doslova se zde píše: „Neumíme se zamyslet nad chováním dítěte, chápat je, vidět svět jeho očima, prožít jeho prožitky a uznat svůj díl na tom, jaké je. Přitom zlobení dítěte je jako krize a trápení a volání o pomoc.“ Dále je mnohdy upozorňováno na to, jak s dětmi mluvit, aby opravdu a správně rozuměly.¹¹³ Dalším tématem je trestání dětí, odměna a trest a to, že lidé se více při výchově zajímají o trest než odměnu, není však pravdou, že by měl trest větší tvárnou sílu než odměna. „Velmi mnoho trestů v rodině není prostředkem výchovy, ale pouhým vybitím vlastního nezvládnutého napětí, jako je vztek nebo úzkost.“¹¹⁴

V souvislosti s tím, jak dále nechybovat ve výchově, jsou řešeny výchovné styly, v článku z roku 1999 jsou uváděné tři – autokratický, liberální a sociálně integrační. Dále jsou jednotlivé typy definovány, popsány jejich výhody i nevýhody a případně kdy, jaký či v jakých kombinacích užívat s ohledem na dítě. V souvislosti s těmito typy výchovy je kladen důraz i na rozměr, který onu výchovnou technologii v naší osobnosti zakotvuje, citový vztah k dítěti.¹¹⁵

Nejvíce článků na téma výchovy se objevuje v letech 2001 – 2002. Články se často týkají nejen výchovy samotné, ale jakési kontroly či vedení a pomoci dětem. Doporučováno je nekontrolovat každé hnutí dítěte a nebýt jakýmsi „policistou“. Dohled

¹¹¹ Marie Těthalová, *Cizí jazyk u předškoláků. Ano, ale jen kvalitně*, *Děti a my* 40, 2010, č. 11, s. 34-35.

¹¹² Eva Labusová, *Oslavy dětských narozenin: Aby se na ně jednou hezky vzpomínalo*, *Děti a my* 41, 2011, č. 6, s. 20-22.

¹¹³ František Křivák, *Rodičovská výchova*, *Děti a my* 25, 1995, č. 1, s. 16.

¹¹⁴ Jiří Šípek, *Odměna a trest aneb kdo jednou měří, bývá dvakrát řezán*, *Děti a my* 25, 1995, č. 2, s. 16.

¹¹⁵ Zdeněk Matějček, *Výchovný styl jako stín vlastního dětství*, *Děti a my* 29, 1999, č. 1, s. 17.

nad dětmi je samozřejmě důležitý, ale to i míra v této činnosti. Mnohem důležitější je samotné vedení dětí a být mu dobrým příkladem.¹¹⁶

Zajímavým tématem je jakési drama ve výchově, učení a vychovávání dětí pomocí scének, inscenování situací, které se nedějí, ale mohly by a děti se takto učí na ně reagovat a správně se v nich zachovat.¹¹⁷

Důležitou součástí výchovy je i mluvení s dětmi a porozumění dětem. V článkách na toto téma se rodiče dozvídají, jak komunikovat s dětmi, že i ony umí ublížit slovem, ač mnohdy nevědomky a jak nebrat vše co řeknou ve vzteku tak vážně. Stejně jako je důležité vnímat všechny činy a slova dětí, je také důležité jim správně porozumět.¹¹⁸

V roce 2005 se objevuje ne jeden článek týkající se vnímání dětí, a jak je důležité učit děti dívat se a ptát se, učit je souznít s okolním světem, toho lze nejlépe dosáhnout pomocí výtvarného vyjádření. Dochází k jakési komunikaci dítěte se světem pomocí výtvarného jazyka. Kreslení a vyjadřování pocitů výtvarným jazykem je v časopisech věnováno více pozornosti.¹¹⁹

V souvislosti s výchovou dětí se často mluví o vzteklých a neposlušných dětech, dětech, které křičí a nelze je utiшит, rodiče však často neví, jak si s dětmi v takových situacích poradit a řeší je nesprávně. Nejhorší reakcí je křik a nadávky rodičů. Rady odborníků zní udělat dítěti zrcadlo, přiznat dítěti jeho pocity, zopakovat jeho slova a být trochu dramatičtí, dítě to překvapí a může se uklidit, protože vidí, že jej rodič chápe. Dalšími vhodnými reakcemi je nechat dítě v izolaci – o samotě, ale i toto se musí provést správně, aby to dítěti nezpůsobilo trauma, i v této situaci je prvotně důležité dát najevo pochopení a pak může být dítě ponecháno o samotě. Účinným řešením je i prosté objetí.¹²⁰

Za důležité ve výchově dětí se považují tři body: 1. respektovat své dítě, 2. dávat pozor na to, jak je dítě hodnoceno, 3. poučit se z výchovných selhání. Rodiče by děti neměli kritizovat, respektive i kritika se dá podat jako řešení dané situace ne jako konečný neúspěch (nabídnutí pomoci ne odsouzení). Ohledně respektu se hodně mluví o dětských straších, které by rodiče neměli přejít mávnutím ruky či výsměchem, ale

¹¹⁶ Zdeněk Matějček, *Kontrola, vedení a pomoc, Děti a my* 31, 2001, č. 2, s. 17.

¹¹⁷ Petr Kukul, *Drama ve výchově, Děti a my* 32, 2002, č. 3, s. 22.

¹¹⁸ Václav Mertin, *Já bych tě přetřhla!, Děti a my* 35, 2005, č. 1, s. 22-25.

¹¹⁹ Karla Cikánková, *Výchova uměním, Děti a my* 35, 2005, č. 5, s. 26-27.

¹²⁰ Gabriela Bachárová, *Chytře na dětský vztek, Děti a my* 37, 2007, č. 2, s. 17.

pochopením a opět řešením situace. Dítě ke svému rozvoji potřebuje respekt a ocenění.¹²¹

V posledních čtyřech zkoumaných letech se rady ve výchově již velmi neproměňují, tím největším vývojem, co se článků v časopisech na toto téma týká, již výchova prošla. Základními radami k dobré a efektivní výchově jsou uváděny následující body: 1. Být správným vzorem; 2. Otevřeně komunikovat; 3. Odměňovat podle činnosti; 4. Chválit, chválit, chválit; 5. Být s dětmi; 6. Zapomenout na minulost (vyčítání chyb); 7. Nedávat najevo bezradnost; 8. Být důsledný; 9. Ignorace dítěte (místo trestu); 10. Fyzické tresty (ano/ne).¹²²

Další témata těchto let týkající se výchovy se stále opakují – jsou to tělesné tresty, záchvaty vzteku a jak je řešit či důležitost chvály ve výchově.

Celkem novým tématem je pak dopad nátlaku ve výchově na vývoj dítěte, k němuž je napsán nejeden výstižný článek, pro uvedení příkladu citace: „Ve výchově je vždy potřeba reflektovat potřeby a individualitu dítěte. Rodič, který se řídí tím, co si on přeje a představuje, nejedná ku prospěchu dítěte. Přílišná ctižádost rodičů je nezdravá. V prvním roce života se pokládá základ intimním vztahům dítěte a pozitivnímu vztahu ke světu. Orientace na výkon může poznamenat vývoj v těchto oblastech. Nejdůležitější je s dítětem prostě jen být, dávat mu svou přítomnost a pozornost. Sdílet s ním jeho prožitky a přizpůsobovat se jeho potřebám. Vývoj každého člověka je individuální a takový by měl zůstat.“¹²³

Nejvíce je kladen důraz na utužování rodinné pospolitosti a na to, jak by rodina měla trávit čas spolu, jezdit na výlety, hrát hry, vyrazit do ZOO, nejde o to, co by rodina měla dělat, důležité je, že cokoliv, co dělá, by měla dělat spolu, to je jeden z nejlepších způsobů výchovy.¹²⁴

Jedny z posledních rad výchovy se týkajících je zachovat si autoritu, nesnažit se být za každou cenu rodič – kamarád a nezametat svému dítěti cestičky, nechat ho, ať i ono se snaží a vyvíjí nějakou činnost. To, že je dítě dítětem, neznamená, že se mu zbytek rodiny musí podřídit či že je jejím nejdůležitějším členem. Děti k jejich nejlepší

¹²¹ Simona Horáková Hoskovcová, *Moderní výchova předškoláků*, *Děti a my* 38, 2008, č. 1, s. 18-19.

¹²² Michaela Čapková, *Proč mi to proboha děláš?*, *Děti a my* 39, 2009, č. 1, s. 28-29; Pavla Koucká, *7 dobrých rad, jak snadno vychovávat*, *Děti a my* 40, 2010, č. 1, s. 14-15.

¹²³ Irena Kitzberger Vlachynská, *Malí vědátoři*, *Děti a my* 39, 2009, č. 9, s. 24-26.

¹²⁴ Eva Jedelská, *Utužte rodinou pospolitost!*, *Děti a my* 40, 2010, č. 5, s. 10-13.

výchově potřebují autoritu (důslednost), podporu (chválu) a čas strávený s rodiči (lásku).¹²⁵

5.2.2 Šikana – komunikace

V roce 1994 se nejednou v časopise vyskytuje téma šikany, jak k ní dochází, kdo šikanuje, kdo je zpravidla šikanován, jaké jsou předpoklady pro vznik šikany, jaké následky a především, jak šikaně předejít.¹²⁶ Dále se píše o výchově samotné, rodičovské, ale řeší se i rady týkající se výchovy ze strany lékařů. Už v tomto roce se články zaobírají nejednou výchovou z hlediska prevence kriminality, snaží se vysvětlit rodičům i školnímu systému druh výchovy ve stylu fair play či jak chceš, aby s tebou druzí jednali, tak jednej ty s nimi, nejde zde tedy ještě o nějaké konkrétní rady a výchovné prostředky, ale spíše obecné hodnocení a typy výchovy se týkající. Dále je upozorňováno, že na pěstování morálních kvalit u dětí není nikdy brzy a že by rodiče měli být méně zabraní do své práce a více pozorovat jak jejich děti rostou a mění se.¹²⁷

V následujících letech již nevzniká žádný článek přímo a pouze na téma šikany, ale v mnoha jiných člancích kupříkladu člancích o výchově či o moderních technologiích se autoři zmiňují také o šikaně, viz kapitola o výchově a volném čase dětí.

5.2.3 Výchova a škola

Období let 1996 a 1997 přináší zájem o výchovu jako součást školní výuky, kdy se opakuje tvrzení, že posláním školy není pouze vzdělávat, ale právě především vychovávat. K tomu je dodáváno, že na prvním stupni se to i daří, na druhém stupni povinné školní docházky však tato funkce jaksi mizí. Výchovné působení školy je tedy spíše kritizováno a jsou v něm nedostatky. Výchova je označována za delikátní věc a školní výchova formou „teď se budeme vychovávat“ (což děti vycítí), žádný výsledek nepřináší.¹²⁸ Zájem je tedy, co se výchovy týče, opět odveden k rodičům, kteří jsou považováni za první a nejvhodnější vychovatele dětí. Rodičovství je označováno za jednu z nejvýznamnějších a nejsložitějších činností a rodiče za vzdělavatele dítěte, přestože mají pouze malé či žádné „školení“ o tom, co s dítětem dělat.

¹²⁵ Eva Labusová, Rodič není kámoš! Proč selháváme v roli domácí autority?, *Děti a my* 42, 2012, č. 6, s. 20-21; Hana Kušnírová, *Neumetějme dětem cestičky, říká o výchově psycholog Jan Híreš, Děti a my* 42, 2012, č. 9, s. 6-8.

¹²⁶ Pavel Řičan, *Časy se mění a co my, Děti a my* 24, 1994, č. 2, s. 4-5.

¹²⁷ Marie Cihelková, *Fair Play, Děti a my* 24, 1994, č. 2, s. 16; Pavel Řičan, *Mají být rodiče cenzory svých dětí?, Děti a my* 24, 1994, č. 2, s. 17.

¹²⁸ Helena Mandelová, *Výchova nebo výchovy?, Děti a my* 26, 1996, č. 1, s. 16-17.

Rodiče by se při výchově svých dětí rozhodně neměli spoléhat na školu, ač i ta je jistým podílem vychovává. Články na téma školy jako výchovné instituce z časopisů zcela mizí. Pokud základ nepochází z rodinného zázemí a od rodiče – autority, škola dítě převychovat dokáže jen málokdy, a to zvláště v době dnešní, kdy se učitel na dítě v mnoha případech nesmí s nadsázkou „ani křivě podívat“.

5.2.4 Citová výchova

V roce 1997 vzniká, ač ne v České republice, významná kniha. Píše a ví se o ní i u nás, je to kniha s názvem *Průvodce ctnostmi*. Tato kniha vznikla v mezinárodním vzdělávacím institutu Well Spring na ostrově Salt Spring v Britské Kolumbii a je příručkou, která má být nápomocna rozvoji rodin a výchově k hodnotám a ctnostem v každodenním životě dítěte. Tato kniha vznikla na popud skutečnosti, že děti jsou „polapeny“ materialismem dvacátého století a přejímají hodnotový systém, v němž je upřednostňován osobní zisk před etikou, čestností a láskou.¹²⁹ V roce 1997 se toto téma rozvíjí dále, když se objevují články typu *Jak vychovávat k lásce*, o dobrotivosti dětí, která plyne z výchovy jejich rodičů a z emocí a lásky, kterou dali oni jim, a kterou jsou následně děti schopné dávat dál.¹³⁰

A téma lásky a jakési citové výchovy se v časopisech řeší i v letech následujících (1998-2000). Objevují články s názvy *Děti bez lásky* či *Pro děti je nejdůležitější pohlazení*. Je tedy více než zjevné, že city, emoce a konkrétně láska v rodině získává na své důležitosti a pomalu začíná nacházet své trvalé místo v české společnosti.¹³¹ Rodiče jsou skrze články vybízeni, aby nepodceňovali citovou výchovu svých dětí. Důraz je kladen na to, že první kontakt a sžívání s dítětem začíná už kojením miminka a péčí o jeho hygienu, dále na to, jak je důležité při těchto činnostech se na miminko usmívat, hladit jej a přivínavat k sobě. Po dosažení určitého věku je dítěti třeba ukazovat předměty v okolí a pojmenovávat je, mluvit na něj apod. „Do dvou let věku dítěte pokládáme základy citové výchovy. Co nestihneme do dvou let, nedoženeme už nikdy! Buďme s ním proto co nejvíc a dávejme mu ze sebe to nejlepší. Je to ten nejcennější dar pro život.“¹³²

¹²⁹ Red., *Rodiče jsou prvními vychovateli dítěte*, *Děti a my* 26, 1996, č. 4, s. 5.

¹³⁰ Zdeněk Matějček, *Jak vychovávat k lásce?*, *Děti a my* 27, 1997, č. 3, s. 30-31.

¹³¹ Kurt Goldberger, *Děti bez lásky*, *Děti a my* 28, 1998, č. 4, s. 24-25; Kateřina Rollová, *Pro děti je nejdůležitější pohlazení*, *Děti a my* 28, 1998, č. 5, s. 7.

¹³² Theodora Starnovská, *Nepodceňujme citovou výchovu*, *Děti a my* 30, 2000, č. 3, s. 18-19.

Při výchově dětí je dále velmi důležitá již zmíněná chvála. Ač děti ne vždy dosahují hned těch nejlepších výsledků, udělají rodiče dětem velkou službu, když je budou chválit a milovat i v takovýchto situacích a ne pouze za odměnu, za úspěch. Dítě ke svému rozvoji potřebuje zájem a pozitivní odezvu dospělých a na to je kladen velký důraz. Články upozorňují i na to, že při správném způsobu chválení nehrozí přechválení dítěte a jeho následné ustrnutí snah. Je důležité dítě chválit, podporovat a dávat mu najevo lásku i během postupných kroků vedoucích k cíli, ne až při jeho samotném dosažení.¹³³

Láska je bez nadsázky nejdůležitějším formujícím aspektem při výchově dítěte, pokud rodič dítěti dokáže dát pochopení, pochvalu a lásku, dá mu tím zároveň ten nejlepší základ být dobrým člověkem.

5.2.5 Agresivita a kriminalita dětí

Dalšími řešenými tématy v roce 1998 jsou otevřenost ve výchově a kriminalita dětí. Každé dítě je považováno za osobnost, má individuální zájmy, schopnosti, své tempo, ale i své potřeby. Je třeba děti podporovat a povzbuzovat, považovat každé dítě za jedinečné a respektovat jeho dětskou individualitu.¹³⁴ Za důležitý lze považovat v časopisech i výskyt her pro výchovu k odpovědnosti a sebedůvěře.¹³⁵

V souvislosti s tím se mluví o kriminalitě dětí a mládeže, kdy v jednom z článků uvádí inženýr Jaroslav Kopřiva (náměstek ministra vnitra ČR), že v tomto směru se negativně projevila liberalizace společnosti po roce 1989 a považuje ji za jednu z příčin kriminálního chování. Dále inženýr Kopřiva dodává: „Věci, které bývaly „tabu“ jsou dnes prezentovány jako běžné. Konkrétně v případě drog jsme svědky toho, že se více méně považuje za normální, když je děti a dospívající zkusí. Jako by to k jejich věku patřilo, aby tím prošli. Podobně liberální přístup je dnes k pornografii, prostituci apod.“ Závěrem pak uvádí, že je užitečnější o některých určitých věcech s dětmi spíše mluvit otevřeně, než z nich dělat tzv. zakázané ovoce, jehož konzumaci stejně nelze zabránit.¹³⁶

5.2.6. Pomoc v domácnosti

¹³³ Václav Mertin, *Chválením nic nezkazíte, Děti a my* 37, 2007, č. 2., s. 34-35.

¹³⁴ Zdeněk Matějček, *Každé dítě je jedinečné, Děti a my* 28, 1998, č. 2, s. 24; Tereza Pacltová, *Zážitek vlivného zacházení je základem výchovy, Děti a my* 28, 1998, č. 2, s. 29.

¹³⁵ *Hry pro výchovu k odpovědnosti a sebedůvěře, Děti a my* 28, 1998, č. 7, s. 21 (volně podle Jack Canfield – Frank Sicconte, *Hry pro výchovu k odpovědnosti a sebedůvěře*, Praha 1998).

¹³⁶ Jaroslav Kopřiva, *Co s rostoucí kriminalitou dětí a mládeže?, Děti a my* 28, 1998, č. 4, s. 7.

Novým tématem roku 2007, týkajícím se výchovy, je výchova prostřednictvím pomoci rodičům. Je dobré učit děti nést svůj díl odpovědnosti za rodinný život. Dobrým typem je z práce udělat zábavu, možnou hru. Začít už by se děti měly učit pomáhat třeba úklidem svých hraček a postupně ve vyšším věku lze nějaké povinnosti přidávat. Samozřejmě ani zde nesmí chybět pochvala, na tu děti mnohdy velmi slyší. Nelze se občas obejít ani bez připomínání či přemlouvání, ale k tomu stačí rodičovská trpělivost. Rodiče by děti měli učit, že pomáhat doma je naprosto normální a pochvala je dostačující odměnou, mamince také nikdo nic nedá za to, že vaří či pere. Za práce navíc by však děti odměňovány být měly, alespoň drobně. Naučí se tak, že každá práce má nějakou hodnotu, ale i to, že ne vše se musí dělat pouze za něco.¹³⁷

5.3. Typické hry a hračky

Hraní je pro děti jednou z nejspecifičtějších činností a to nejen ve věku předškolním, ale i školním, pouze se dle věku dítěte mění forma hraní. Proto se ono samotné, jednotlivé hry, hračky, to jak se měnily a jak se o nich psalo v průběhu času, staly neodmyslitelnou součástí této práce.

5.3.1 Hračky a jejich vlastnosti

Vynechán není ani pohled psychologa na celou problematiku hraček se týkající, kde vysvětluje, jaké hračky se hodí pro jaké děti a že by rodiče rozhodně měli kupovat holčičkám hračky holčičí a klukům klučičí, s tím že nevadí, když si malá holčička kupříkladu hraje s autíčky, ale rodiče by měli u dětí podporovat prostřednictvím hraní jejich budoucí mužské a ženské role.

V letech 1996 a 1997 se píše především o tom, jak by hračky měly vypadat a být technicky zpracované, aby dítě esteticky upoutaly, řešen je význam hraček, prostor pro hru a jeho důležitost, úprava a výroba. Zdůrazňováno dále samozřejmě je zdraví dětí a vliv hraček na něj, to z čeho se skládají, jejich kvalita apod. Žádná hračka nesmí dítěti poškodit zdraví. „Vhodná hračka ve správný čas prospívá zdravému tělesnému i duševnímu vývoji.“¹³⁸

V rozmezí let 1998 – 2000 zájem o dětské hračky v časopisech oproti předchozím letům velmi slábne, až dalo by se říci, téměř opadáva. V roce 1998 se

¹³⁷ Marie Těthalová, *Kdo pomáhá, nezlobí, Děti a my* 37, 2007, č. 5, s. 18.

¹³⁸ Jaroslav Höllge, *Hračka a dítě, Děti a my* 26, 1996, č. 1, s. 27-28; Jaroslava Medková, *Zvýšení bezpečnosti hraček a rozbor příčin úrazů dětí hračkami, Děti a my* 26, 1996, č. 2, s. 18-23; Jitka Sosnovcová, *Žádná hračka nesmí dítěti poškodit zdraví, Děti a my* 27, 1997, č. 4, s. 6.

objevují za celý rok (8 vydání časopisu *Děti a my*) pouze dva články o hrách a hračkách pro děti. Jeden z článků se jmenuje *O hračkách trochu jinak* a je v něm uváděno, co pro děti hračky představují, čím jsou důležité, zda by rodiče měli hračky s dětmi vyrábět či je kupovat a jak to je s hračkami na samém začátku života dítěte. Popisováno zde kupříkladu tedy je, čím je dítěti hračka a psychiatr a psychoanalytik Donald Winnicotti o tomto v jednom z článků píše následující: „Hračka je pro dítě jakýmsi ‚přechodovým objektem‘, tedy věcí, která se nachází mezi světem ‚kolem dítěte‘, světem jeho okolí, a jeho vlastním světem, tj. ‚světem dítěte‘. Tato hračka je pro něj jakousi spojnicí, mostem mezi světem kolem něho a jeho vnitřním světem. A právě v tomto meziprostoru se odehrává cosi, co je tak významné pro budoucí vývoj dítěte a jeho vztahů k druhým.“¹³⁹

V roce 1999 neobsahuje ani jedno číslo časopisu *Děti a my* článek vyloženě na téma dětských hraček a her. Píše se jen o knihách pro děti a některá čísla časopisu obsahují malý katalog o knihách pro děti i rodiče na téma motivace, relaxace, tvořivosti a her pro posílení psychické odolnosti. V roce 2000 se pak součástí několika čísel tohoto časopisu stávají barevné obrázky a omalovánky pro děti.

V oblasti hraček se píše ale nejen o nich samotných a jejich vývoji a proměnách, ale také o tom, jak pro dítě správnou hračku vlastně vybrat. Výchova dítěte je bez hraček nemyslitelná. Hračka by měla působit na rozvoj všech částí dětské osobnosti, dále by měla podněcovat smyslový, rozumový, citový i pohybový vývoj dítěte. Hračka by měla napomáhat k utváření dobrých návyků dítěte a rozvíjet jeho společenské postoje. Vynechán není ani rozvoj fantazie a samozřejmě je důležité hračku vybírat s ohledem na „vývojový věk“ dítěte. Tím je myšleno, že v jednotlivých vývojových etapách dítěte musí mít hračka své specifické rysy. Dětské hraní se vyvíjí v závislosti na výchově dítěte a v závislosti na jeho vospívání a od tohoto se odvíjí i požadavky kladené na jednotlivé hračky.¹⁴⁰

S ohledem na výběr hraček se dále doporučuje řídit se přáním dítěte, pokud je to alespoň trochu možné. V úvahu by rodiče měli brát i hledisko estetické, věk dítěte a výchovný cíl, jaký má hračka splňovat. Doporučuje se hračky kupovat v kamenných obchodech a ne kupříkladu na tržnicích, a to z důvodu větší jistoty zdravotní nezávadnosti. Dobré je, pokud jde o mechanickou hračku, nechat si prodejcem ukázat

¹³⁹ Markéta Kavale-Pazlarová, *O hračkách trochu jinak*, *Děti a my* 28, 1998, č. 5, s. 13.

¹⁴⁰ Vladimíra Lipovská, *Není hračka jako hračka*, *Děti a my* 32, 2002, č. 2, s. 16-17.

funkce i způsob ovládnání. Jako hledisko výběru je uváděn i návod a informace na obalu v českém jazyce.¹⁴¹

Články týkající se doporučení výběru hraček pro děti a hledisek, podle kterých se při jejich pořizování řídit se nejvíce objevují v letech 2002 – 2003. Články jsou děleny podle věku dítěte a s ohledem na jeho zájmy. Prezentovány jsou plyšové hračky, stavebnice i hry společenské.¹⁴²

O hraní dětí se píše i jako o jakémisi motoru rozvoje osobnosti, hrát by si tedy neměly pouze děti předškolní, ale i děti školní. Děti jsou díky hraní udržovány v dobré psychické kondici, ale hra je zároveň i zdrojem radosti a slasti. Vstup dítěte do školy není v jeho životě žádný reálný předěl, který by měl oddělovat dobu her od doby tzv. práce/učení. Samozřejmě změní se poměr doby strávené hraním a doby strávené nad povinnostmi, ale zmizet ze života dětí by s nástupem do školy hraní a hračky určitě neměly.¹⁴³

Rok 2007 přináší i určitá varování ohledně hraček. Stále častěji se totiž objevují nebezpečné výrobky, které dětem určeny nejsou. Jedná se o hračky plné škodlivých ftalátů, objevit se mohou krom ftalátů i nonylfenoly, obojí je pro děti velmi nebezpečné a výrobci si toho jsou mnohdy velmi dobře vědomi, bohužel přesto prodejní artikl vítězí nad zdravým rozumem a jakýmsi morálním hlediskem.¹⁴⁴ Články s varováními a radami k obezřetnému výběru hraček pro děti se objevují i v roce 2008.¹⁴⁵

V posledním zkoumaném čtyřletí tohoto časopisu se hračky dostávají s ohledem na četnost článků na toto téma napsaných na pomyslný vrchol. Píše se o hračkách elektronických, vydávajících zvuk, hračkách plyšových, skládačkách, stolních hrách, hrách venkovních, ale především čemu je věnováno článků nejvíce jsou knihy a pohádky.

V časopisech se také v jednotlivých letech objevují stále nové strany a dvojstrany přímo pro děti. V roce 2009 je to strana s názvem *Pro chytré hlavičky*, kde jsou spojovací hry tzv. spojovačky pro děti, hádanky a obrázky, na nichž děti musí hledat rozdíly. Dále vzniká i dvojstrana s názvem *Vyrábění s dětmi*, kde jsou rady jak vyrábět z ovoce, šišek a sušeného listí různé panáčky, srdíčka a podobně. Tyto stránky

¹⁴¹ Romana Mathausová – Alena Zemanová, *Podle čeho vybrat panenku*, *Děti a my* 32, 2002, č. 4, s. 12.

¹⁴² Majka Vinická, *Jak vybrat správnou hračku*, *Děti a my* 33, 2003, č. 5, s. 14-18.

¹⁴³ Václav Mertin, *Potřebuje si školní dítě ještě hrát?*, *Děti a my* 34, 2004, č. 4, s. 18-19.

¹⁴⁴ Barbora Matyášová, *Hračky, co nejsou na hraní*, *Děti a my* 37, 2007, č. 3, s. 32-33.

¹⁴⁵ Miriam Kubíčková, *Hračky vybíráme s láskou, ale obezřetně*, *Děti a my* 38, 2008, č. 5, s. 26-27.

věnované dětem pokračují i v číslech následujících, jen s tím rozdílem, že se mění jejich složení, zaměření a název.¹⁴⁶

U hraček a dětského hraní se začíná klást důraz na smysl a význam. Důležité jsou samozřejmě zájmy dítěte, jeho věk a podobně. Ale hra dítě musí zároveň bavit, stejně tak důležitá jako zábava je v hraní přirozenost a schopnost skrze hru se učit a rozvíjet mnohé schopnosti, jimiž jsou kupříkladu fantazie, kreativita či samotné myšlení.¹⁴⁷

Ať už je hraček jakékoliv nepřeberné množství, všechny články směřují k jednomu závěru, jeden článek to vystihuje naprosto přesně, nejlepší hračkou pro děti jsou lidé.¹⁴⁸

5.3.2 Didaktické hračky

Úplně první článek, který se v časopise *Děti a my* věnuje tématu hraček, je článek o dětských didaktických a terapeutických hračkách. V těchto letech, jak už je známo z kapitol předchozích, se časopisy hodně věnovaly především zdraví a nebylo tomu jinak ani v této oblasti. Řešené jsou hračky jako: „nafukovací bazén s míčky (bazén o průměru cca 160 cm s 500 kusy malých dutých a pružných PVC míčků velikosti dlaně. Hračky vhodné pro slabozraké, slepé, mentálně postižené děti, hračky pro vybavení ústavů, školek a dalších dětských zařízení. Cena cca 2800 Kč) či čtyřkolka ECAR (pro děti ve věku 4-11 let s omezenou pohyblivostí dolních končetin. Pohyb vozítka je vyvolán rytmickou rotací ovládací páky. Vhodné pro posilování zádového svalstva u dětí s vadným držením trupu nebo s počínající lehkou skoliózou. Cena 1950 Kč). U článků jsou i odkazy pro bližší informace, kde rodiče případnou terapeutickou hračku mohou sehnat (adresy, faxy, telefonní čísla).“¹⁴⁹

Přestože i v letech následujících zůstává fyzické a psychické zdraví dětí základními tématy časopisu *Děti a my*, články na téma vyložené didaktických hraček už se neobjevují. Vyskytují se však články na téma hraček, které učí děti myslet, rozvíjí jejich řeč, motoriku paměť, tvořivost a fantazii. Tyto jsou k nalezení v podkapitole s názvem *Tvůrčí hry, společenské hry, chytré hračky*.

5.3.3 Moderní technologie, elektronické hračky

¹⁴⁶ *Vyrábění s dětmi*, *Děti a my* 39, 2009, č. 2, s. 44; *Pro chytré hlavičky*, *Děti a my* 39, 2009, č. 9, s. 44.

¹⁴⁷ Gabriela Bachárová, *Nerušit, hraju si!*, *Děti a my* 40, 2010, č. 11, s. 11-13.

¹⁴⁸ Gabriela Bachárová, *Nejlepší hračkou pro děti jsou lidé*, *Děti a my* 40, 2010, č. 11, s. 14.

¹⁴⁹ *Nabídka dětských didaktických a terapeutických hraček*, *Děti a my* 24, 1994, č. 3, s. 13.

Překvapením nejspíše bude, že už v letech 1994 – 1995 se v časopisech objevuje i téma počítačových her a videoher a nahlíženo na něj je jako na velký problém. Uváděny jsou příklady závislosti dětí na počítačových hrách, agrese při hraní her, po jejich dohrání a následně i při řešení nějaké situace. Mohou tedy hračky i škodit? Bezpochyby existují hračky výchovné, podnětné, ale i ty, které mají pochybnou hodnotu. Diskutuje se o válečných hrách a videohrách, kdy zastánci tvrdí, že jsou dobré pro rozvoj dovednosti pro řešení problémů, pro koordinaci očí a rukou a dále že podněcují zvědavost, ovšem taková hra se může stát i škodnou, když začíná vést k izolaci či dokonce k posedlosti. Vysvětlováno je dále, k čemu hra vlastně je, jaký je svět dětí, her a hraček, jaké jsou ty správné hračky a kde se o nich dozvědět více. „Rodiče jsou v podstatě tou nejlepší hračkou, jaká byla dosud vynalezena. To že si rodiče s dětmi hrají, napomáhá k vytváření těsného citového pouta a přispívá k rozvíjení zdravých postojů a citů.“¹⁵⁰

Téma počítačů se opět objevuje v roce 1997. Články se od předchozích moc neliší, zdůrazňovány jsou klady i zápory této technologie, ale především to, že by zde rodiče rozhodně neměli uplatňovat tvrzení, že kdo si hraje, nezlobí, protože nechat dítě u počítače i několik hodin, jen aby rodič měl klid, je nejen sobecké, ale pro vývoj dítěte a jeho celkovou výchovu i velmi negativní aspekt, viz výše řečené.¹⁵¹

Další z moderních technologií, o které se začíná v roce 2001 více psát, jsou mobilní telefony. Mobily se stávají se samozřejmou součástí života nejen dospělých ale často právě i dětí. Mobilní telefon je vhodná věc, pokud ji děti právě nepoužívají jako hračku a netráví s ní většinu svého volného času. Je to jedna z těch věcí, která má lidem sloužit, ale mnohdy se role naprosto otočí. Je vhodné, aby dítě mělo mobilní telefon z důvodu spojení s ním, zkontrolování, zda je v pořádku, kvůli možnosti zavolání na letní tábor a podobně. Není však vhodné kupovat dětem mobil jako záležitost prestiže či jako moderní hračku.¹⁵²

Velkým problémem využití volného času v dětství je i televize. Odborníci v člancích upozorňují na to, že dětem díky televizi chřadne fantazie, a tím zároveň i schopnost být kreativní v dospělosti. Dokonce děti, které se na pohádky dívají v televizi, je následně nechtějí poslouchat, u vypravovaných pohádek se nudí, protože jim chybí obrazový vjem, ztrácí schopnost vytvářet si obrazy a představy. V jednom

¹⁵⁰ Jarmila Škubová, *Hračky na rozcestí, Děti a my* 25, 1995, č. 3 s. 5-6; Jan Pěnkava, *Svět dětí, her a hraček, Děti a my* 25, 1995, č. 4, s. 18-21.

¹⁵¹ Lena Andová, *Hrej si, tu máš počítač...?!?*, *Děti a my* 27, 1997, č. 4, s. 13.

¹⁵² Václav Mertin, *Mobil – ano, či ne?*, *Děti a my* 31, 2001, č. 2, s. 22-23.

z článků se píše, že televize je pro dítě v předškolním věku v každém případě škodlivá, a když bude o tuto zkušenost dítě ochuzeno, jediné získá a to platí i pro každodenní sledování Večerníčku.¹⁵³

A o televizi se mluví i v souvislosti s komunikací. Děti potřebují vyprávění, předčítání, má to vliv na jejich vývoj řeči, fantazie i duševních kvalit, a to mnohem větší než sebekrásnější pohádka v televizi.¹⁵⁴

O mobilech, televizích, počítačích a jejich špatných stránkách a vlivech na děti se píše i v následujících letech, vrací se zejména téma počítačových her a toho jak k nim přistupovat z pozice rodiče. Hledisko se však obrací a ukazuje se, že na počítačových hrách lze nalézt i pozitiva, děti se skrze ně mohou dovědět nové faktické poznatky. Ne všechny hry jsou bezduchými střílečkami, stačí mít tedy zájem o to, co dítě dělá a je možné, že i počítačové hry se mohou stát prostředkem k získávání informací a užitečných vědomostí.¹⁵⁵

Ani v posledních zkoumaných letech článků na toto téma neubývá. Píše se stejně tak o počítačích, počítačových hrách, jako o televizi či mobilních telefonech v ruce dětí. Články se opakují, zdůrazňují to samé, varují rodiče a radí jim. Každá z vyjmenovaných věcí sama o sobě není špatnou, pokud to je však například tak, že na počítači je heslo a děti na něj mají přístup pouze na určitý čas se svolením rodičů. Stejně tak to lze provozovat i s televizí, pustit ji jenom občas a samozřejmě dohlédnout na to, co děti v televizi sledují. Na internetu může být bezpečně, ale i tam jsou pro děti nevhodné stránky, rovněž ne všechny pořady v televizi jsou stvořené pro dětské oči. A i o mobilních telefonech platí to samé, co v letech předchozích. Stačí, aby dítě mělo mobil bez mnoha funkcí vybízejících jej k „hraní“. Prioritním by měl být kontakt mezi rodičem a dítětem a na to úplně stačí nejjednodušší typy mobilních telefonů bez možnosti natáčení dlouhých videí či bez mnoha různých aplikací, o internetu nemluvě.¹⁵⁶

Často se v dnešní společnosti mluví o tom, že lidé se stávají otroky toho, co jim původně mělo sloužit, mobilních telefonů, televizí, počítačů a dalších technických novinek. To se týká dospělých lidí a bylo by férové dětem nechat nejkrásnější část jejich

¹⁵³ Lukáš Dostal, *Dítě a televize*, *Děti a my* 32, 2003, č. 4, s. 12-13.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Kateřina Lipinská, *Zkroťte počítačové hry*, *Děti a my* 37, 2007, č. 5, s. 20-21.

¹⁵⁶ Scarlett Wilková, *Pozor na mobily v dětských rukou*, *Děti a my* 39, 2009, č. 5, s. 28-29; Marie Těthalová, *Předškolák za počítačem*, *Děti a my* 40, 2010, č. 2, s. 38-39; Kateřina Lipinská, *Před obrazovkou: Kolik času je „moc“?*, *Děti a my* 41, 2010, č. 7-8, s. 10-11; *Děti a jejich volný čas*, *Děti a my* 41, 2011, č. 10, s. 23; Marie Nováková, *Děti a my* 42, 2012, č. 2, s. 10.

života „nekontaminovanou“ těmito technickými výdobytky, nebo se o to alespoň pokusit.

5.3.4 Pohádky (knihy)

Dále jsou probírány i pohádky, o čem vyprávějí, čemu děti učí a jak jim mohou být dobrý vzorem, protože jak už bylo několikrát zmíněno, děti se učí především nápodobou. (*V pohádkách, které jsem poslouchal v dětství, jsem našel hlubší smysl než ve skutečnostech, jímž mě učil život.* Friedrich Schiller).¹⁵⁷

V časopisech se píše o tom, že současný celkem hektický životní styl připravuje rodinu o řadu rituálů, které v minulosti byly pomocníkem vytváření atmosféry domova a pomáhaly posilovat pouta rodiny. A mezi tyto rituály se řadí právě čtení dětem před spaním. Doporučovány jsou jednoduché pohádky, vyprávění ze života dětí, příběhy o zvířatech či říkadla. S ohledem na klid a harmonii před spaním by rodiče měli dětem číst samozřejmě pohádky s dobrým koncem a bohužel, doporučovány rodičům nejsou ani klasické pohádky Boženy Němcové či Karla Jaromíra Erbena, jejichž jazyk je pro dnešní děti natolik archaický, že se velmi často vyptávají na významy jednotlivých slov a pohádkám nerozumí.¹⁵⁸

I v dalších letech, 2004 – 2005 je čtení vyzdvihováno jako způsob trávení volného času dětí a nejde už pouze o předčítání, ale samotné čtení dětí. Děti by však do této činnosti neměly být nuceny, ale měly by v ní být podporovány, důležité i v této oblasti je porozumět dítěti a nechat mu možnost volby.¹⁵⁹

V dalších ročnících je na čtení a knihy upozorňováno stále více a časopisy jakoby volaly po návratu knih a četby, které by se staly nedílnou součástí dětských životů, a nahradily by tak, alespoň částečně, moderní technologie.¹⁶⁰

Období let 2009 – 2012 přináší pravděpodobně největší boom v zájmu čtení dětem, knihy, pohádky i samotné dětské čtení. Na toto téma vzniká totiž nejvíce článků, oproti jiným možnostem trávení volného času dětí. Píše se o tom, že děti milují příběhy o zvířátkách, tradiční pohádky, příběhy vymyšlené samotnými rodiči a stále se opakující

¹⁵⁷ Kateřina Posoldová, *O čem vyprávějí pohádky, Děti a my*, ročník 25, 1995, č. 2, s. 12-13 (upraveno podle knihy Bruna Bettelheima, *Psychoanalýza pohádek*).

¹⁵⁸ Petr Kukul, *Co číst dětem před spaním, Děti a my* 33, 2003, č. 2, s. 43.

¹⁵⁹ Václav Mertin, *Jak naučit děti číst knížky s příběhem, Děti a my* 34, 2004, č. 4, s. 20-21.

¹⁶⁰ Red., *Pod stromčkem by neměla chybět knížka, Děti a my* 35, 2005, č. 5 s. 12-17; Kateřina Lipinská, *Čtete, čtete pohádku...*, *Děti a my* 38, 2008, č. 5, s. 18-19.

vyprávění až dokud děti celé pasáže či celý děj neznají téměř nazpaměť.¹⁶¹ Rodiče skrze články získávají i rady, jak v dítěti vzbudit lásku ke knihám a jaké příležitosti a chvíle jsou nejlepší ke čtení knihy, takovýmito chvílemi jsou například jízda autem či posezení u rybníka. Celkově léto a hezké počasí přímo nahrává tomu sednout si na trávu, opřít se o strom a zaposlouchat se do nějakého hezkého příběhu poutavé knihy.¹⁶²

Pozornost je věnována i zpívání. Maminky by svým dětem měly zpívat nejen po narození, ale i před ním. Ač zpěv dítě často neuspí, zklidní ho a navodí mu příjemné pocity. Vliv zpěvu na tlumení dětského stresu je i vědecky prokázáný.¹⁶³

V roce 2012 se začíná v pátém vydání tohoto roku objevovat dvojstrana s názvem *Děti a média*, která je věnována opět knihám. Tentokrát však nejde o psaní o knihách obecně, ale jsou zde dle věku rozděleny konkrétní tituly, které by rodiče dětem měli číst a následně i knihy, které děti mohou číst se vyšším věku už samy. Tato dvojstrana pokračuje i v dalších číslech. V devátém vydaném uvedeného roku se objevuje jako součást časopisu malý katalog *Knihy pro dobré rodiče*, tento obsahuje knihy s říkadly, básničkami, pohádkami a příběhy, ale i knihy o hrách či různých cvičeních. Rodičům tedy nejenže je četba dětem doporučována obecně, už jsou součástí čísel jednotlivých časopisů i konkrétní nabídky knih, jež jsou pro děti přínosné.¹⁶⁴

5.3.5 Tvůrčí hry, společenské hry, chytré hračky

Zdůrazňovány jsou hry tvůrčí – stoleček s pracovním místem, kde děti mohou tvořit a montovat, ale ještě o něco více jsou oslavovány pohybové hračky, které umožňují dětem pohybovou hru venku – kolečkové brusle či tříkolky.¹⁶⁵

Články se věnují i hrám společenským. Píše se o hrách Activity, Tik...tak...bum!, Cink!, o hracích kartách (Černý Petr, Kvarteto), puzzlích či cestovních hrách. Není jednoduché vymyslet hru, která baví dospělé i děti, a navíc děti motivuje a učí, mezi takové hry patří právě hra Aktivita. Důležitá je týmová spolupráce, aktivní přístup, koordinace, postřeh, kreativita, rychlé reakce a fantazie, a to vše dětem jenom prospívá.¹⁶⁶

¹⁶¹ Čas na pohádku, *Děti a my* 39, 2009, č. 6, s. 16 (převzato z knihy Anne Bacus, *Vaše dítě ve věku od 1 do 3 let*, Praha 2003); Hana Zahradníčková, *Co čtou a čeho se bojí*, *Děti a my* 42, 2012, č. 3, s. 6-8.

¹⁶² Eva Jedelská, *Báječné léto s knížkou*, *Děti a my* 40, 2010, č. 6, s. 10-13.

¹⁶³ Kateřina Lipinská, *Zpívej mi mámo*, *Děti a my* 40, 2010, č. 10, s. 22-23.

¹⁶⁴ *Děti a média*, *Děti a my* 42, 2012, č. 5, s. 42-43; *Děti a média*, *Děti a my* 42, 2012, č. 6, s. 50-51.

¹⁶⁵ Jarmila Škubová, *Hračky na dětský pohon*, *Děti a my* 24, 1994, č. 4, s. 28-29.

¹⁶⁶ PR, *Hra nebo učení?*, *Děti a my* 33, 2003, č. 4, s. 35.

Článků na téma společenských her přibývá, jsou považovány za hry vhodné pro stmelování rodiny, samozřejmě důležitý je i oddech a pobavení, ale účelem je právě i to, že rodina je pohromadě. Takovéto hry pomáhají bořit komunikační bariéry mezi generacemi, komunikaci při hře lze totiž navázat snadněji. Doporučovanými hrami jsou Carcassonne, Osadníci z Katanu či Metro.¹⁶⁷

Stolní hry jsou považovány za něco, co by dokonce mohlo nahradit hry počítačové. Nabízejí rozvoj myšlení, tvořivosti, odhadu i paměti, děti přivykají férové hře a snášení proher.¹⁶⁸

Zajímavé jsou i hry slovní, které zabaví, ale mohou i poučit. Nejznámějšími slovními hrami jsou: slovní fotbal, kdo jsem, popletené pohádky, hádanky, vytleskávání, co se stane, když a podobné. Při těchto hrách se zapojuje fantazie, zlepšuje se slovní zásoba dětí, děti se učí přemýšlet a slovně vyjadřovat a to nenásilnou a hravou formou. Rozvíjí se také tvořivost, jazykový cit i smysl pro rytmus (vytleskávání).¹⁶⁹

V letech následujících, posledních letech výzkumu, se objevují opět hry tvůrčí a je jich čím dál tím více. Stavebnice pro chlapce, domečky pro panenky, které je třeba sestavit a možno přestavovat, pro dívky, autodráhy, kuchyňky, nářaďovny či obyčejná lega. Tyto hračky jsou prezentovány vždy na jedné straně jako jakási reklama avšak bez uvedení cen, pouze s uvedením značky a většinou je uvedena i internetová adresa, kde je možné prezentované hračky zakoupit. Stejně jako tvůrčí hry jsou prezentovány i hry společenské, těmi jsou například Osadníci z Katanu, Česko junior – otázky a odpovědi či karetní hry bílé/růžové/zelené historky.¹⁷⁰

5.3.6 Venkovní hry, pohyb, sport

Co se hraní dětí týká, v roce 2001 se začínají objevovat články na téma sport a vhodnost sportů a sportovních her pro děti. Ideálním sportem pro předškolní děti je lehká atletika, tedy běh, skákání a házení, je to sport, který podporuje sílu, rychlost, výdrž, pohyblivost, koordinaci a riziko úrazu je malé. Navíc lehká atletika je základem ostatních sportů. K stejnému ideálu jako lehká atletika je řazeno cvičení s nářadím. Ze

¹⁶⁷ Klára Zemanová, *Hry pro celou rodinu*, *Děti a my* 33, 2003, č. 5, s. 40-41.

¹⁶⁸ Kateřina Lipinská, *Pojď si hrát!*, *Děti a my* 38, 2008, č. 2, s. 42-43.

¹⁶⁹ Kateřina Lipinská, *Slovní hry: zabaví a poučí*, *Děti a my* 38, 2008, č. 6, s. 18-19.

¹⁷⁰ *Lumpík.cz*, *Děti a my* 39, 2009, č. 4, s. 13; *Tipy na vánoční dárky*, *Děti a my* 39, 2009, č. 11, s. 14; *To nejlepší z deskových her pro děti!*, *Děti a my* 39, 2009, č. 11, s. 45; *Vybrali jsme z naší nabídky...*, *Děti a my* 42, 2012, č. 1, s. 43; Hana Zahradníčková, *Historiky do stanu i na cesty*, *Děti a my* 42, 2012, č. 7-8, s. 5.

zimních sportů je doporučováno sjezdové lyžování či snowboarding, děti se díky nim učí koordinaci a stabilitě. Opomenuty ale nejsou ani kolektivní hry, například míčové sporty, které učí děti práci v týmu, dále koordinaci, rychlosti a výdrži (házená, košíková, hokej, volejbal). Bát by se děti neměly ani sportů jako je tenis, badminton (soutěživost) či bojových sportů (judo, karate, šerm, box).¹⁷¹

V téměř každém článku týkajícím se sportu je v časopisu *Děti a my* vždy zohledněno hledisko zdraví, prospěšnosti daného sportu pro zdraví, pravděpodobnost úrazů a podobně. Právě ve hledání souvislosti mezi hrou a zdravím je naprosto zřejmá odlišnost zaměření časopisu *Děti a my* od časopisu *Maminka*.

V souvislosti s venkovními hrami a sporty se píše i o dětských letních táborech a jejich prospěšnosti pro děti. Díky nim se u dětí rozvíjí samostatnost, důvěra ve vlastní schopnosti a v neposlední řadě se děti učí pracovat ve skupině a týmové hře.

I v roce 2007 se téma sportu objevuje. Články radí, jak dítěti sport vybrat, jaká jsou rizika úrazu, od kdy je dobré začít a také jaké stránky ve vývoji dítěte dané sporty podporují. Upozorňováno je na to, že ne vždy je na místě rodičovská tvrdost a snaha dovést dítě k vítězství za každou cenu.¹⁷²

Šťastné dítě je to, které se hýbe, je důležité vést své dítě k pohybu už od mala. Není zde však míněn konkrétní sport, ale všeobecná pohybová příprava. V časopisech posledních let se píše o tom, že děti sportují méně než v minulosti a to potvrzují i světové statistiky. Za posledních dvacet let klesly pohybové aktivity dětí celkově asi o třicet procent. „Děti do deseti let sportují 7,7 hodiny týdně, včetně tělesné výchovy ve škole, nad deset let jsou to však už jen dvě hodiny týdně. Tento údaj je alarmující a svědčí o výrazném poklesu zájmu o pohybové aktivity v průběhu dospívání. K hlavním příčinám patří masivní vstup technických vymožeností do života dětí.“¹⁷³

Sport dá dítěti nejen zdraví a pocit větší pohody, ale pohybová aktivita se následně odráží i na lepších výsledcích ve škole, správných stravovacích návycích, kladných vlastnostech či sebeúctě k vlastní osobě. V člancích se uvádí, proč by děti měly sportovat už od dětství a jak dítě ke sportování motivovat.¹⁷⁴

S postupujícími lety je patrné, že se články více věnují sportu a pohybovým aktivitám. Zároveň vybízí rodiče, aby k nim své děti vedly. Stejně, ne-li větší je množství článků na téma moderních technologií, v těchto je rodičům doporučováno děti

¹⁷¹ eb, *Které sporty jsou vhodné pro děti*, *Děti a my* 31, 2001, č. 1, s. 3.

¹⁷² Jiří Závozda, *Šílení rodiče, šťastné děti?*, *Děti a my* 37, 2007, č. 6, s. 40-41.

¹⁷³ Gabriela Bachárová, *Šťastné dítě? To, které se hýbe*, *Děti a my* 39, 2009, č. 3, s. 21.

¹⁷⁴ Tamtéž.

od počítačů a televizních obrazovek přímo odhánět, a to právě ven na čerstvý vzduch za opravdovým dětským hraním, které je pro dětství typické.

5.3.7 Plyšové hračky

Co se plyšových hraček týká, žádné články vyloženě zaměřené na ně až do roku 2004 napsány nebyly, objevují se však strany s názvem *Bezpečný svět* prezentující reklamy hraček a zde jsou nabízeny i hračky plyšové, které chrastí, šustí, hrají, vydávají zvuky, zpívají.¹⁷⁵

V roce 2004 se objevuje článek o plyšových hračkách, v němž jsou doporučována barevná zvířátka a panáčky miminkům do kočárků či postýlek. Vhodné však nejsou příliš chlupaté hračky z důvodu možného vdechnutí či spolknutí uvolněného chloupku z hračky. Upozorněno je i na to, že plyšové hračky jsou lapače prachu, takže by se měly často prát, aby více neškodily, než byly k užitku.¹⁷⁶

Další a zároveň jeden z posledních článků týkající se pouze hraček plyšových se objevuje v roce 2009. Píše se o tom, že si děti k plyšovým hračkám vytvářejí vztah, jako kdyby to byl člověk, mnohdy s plyšovou hračkou i mluví a svěřují se jí. Plyšové hračky jsou dobré k rozvoji představivosti, učí děti myšlení a schopnosti řešit problémy, rozvíjí dětskou motoriku, podporují jazykový rozvoj a učí děti samostatnosti a sebevědomí. Opomíjeno není ani zdravotní hledisko, kdy jsou rodiče upozorňováni na to, že plyšová hračka v posteli stačí dítěti jedna či dvě, aby se mu hůře nedýchalo. Spíše než na množství by ale měl být kladen důraz na samotný výběr hračky. Plyš s dlouhým vlasem je pro děti nevhodná, volit by rodiče měli raději froté zvířátka, déle vydrží a dají se prát v pračce, důležitá je i náplň hračky (styroporové kuličky jsou pro děti naprosto nevhodné, hrozí jejich vdechnutí). I při výběru plyšové hračky je tedy zřetelně důraz kladen především na zdraví dětí.¹⁷⁷

Velkým hitem posledních let se však stávají plyšové (i jiné) hračky svým způsobem odpudivé. Začali se prodávat například mrtví plyšovi tučňáci, Hnusáci lepáci, ugly dolls či alternativa k panenčám Barbie – panenky zombie. Píše se o tom, že zalíbení nachází děti v těchto hračkách možná právě proto, že jsou tak ošklivé, vzbuzují lítost a soucit a děti jim o to více dávají svou lásku a hrají si s nimi.¹⁷⁸

¹⁷⁵ *Bezpečný svět, Pro zdravý vývoj vašeho dítěte, Děti a my 33, 2003, č. 5, s. 15.*

¹⁷⁶ *Majka Vinická, Co nového na trhu hraček? Děti a my 34, 2004, č. 5, s. 16.*

¹⁷⁷ *Michela Čapková, Plyšák do každé rodiny, Děti a my 39, 2009, č. 3, S. 17.*

¹⁷⁸ *Máte rádi plyšáky? Možná jim odzvonilo..., Děti a my 42, 2012, č. 2, s. 23.*

„Dnešní hračky mnohdy postrádají svoji hlavní úlohu, nedá se s nimi totiž na nic hrát. Estetickou hodnotu dnešních hraček hledáme většinou taky marně. A navíc jsou častokrát doslova odporné na pohled i na dotyk. Přesto je ale fascinace hnusem dětem vlastní. Stejně jako jsou chlapci unesení ze slizkých postaviček a znetvořených hrdinů, fascinují holčičky panenky s abnormálně štíhlým pasem a nepřiměřeně velkýma očima a přesladkými růžovými šatičkami.“¹⁷⁹ Otázkou je, zda je toto vše jen ovlivněno nabídkou a kdyby děti o těchto hračkách nevěděli, zda by jim stačily hračky z materiálů přírodních, například hračky plyšové, které bezesporu nabízejí dětem více hracích možností.

5.4. Charakteristické odívání dětí

I v této oblasti výzkum začíná rokem 1994, v této problematice ovšem oproti předcházejícím řešeným tématům (ať už je jimi míněna výchova dětí či poslední podkapitola – hry a hračky) dochází k velké změně a to díky samotnému zaměření časopisu. Od roku 1994 do roku 2000 se totiž neobjevuje v časopise *Děti a my* ani jeden článek o odívání a módě pro děti. Jediné téma, které se tomuto alespoň trochu přibližuje je téma článku z roku 2000 o dětech a obuvi. Avšak i tento článek s názvem: *Boty, botky, botičky* je pohledem na zdraví a dobrý vývoj dětí a právě významu obuvi na tuto skutečnost. Čtenářům je popsána funkce nohy, definována zdravě vyvinutá noha a uvedeno několik základních informací, co by lidé měli o botách vědět.¹⁸⁰

Další dva články na téma spadající i do tohoto oboru vznikly v časopise *Děti a my* v roce 2002 a 2007, opět se týkají dětské obuvi z hlediska zdraví.¹⁸¹ V následujících letech již žádný článek o obuvi a odívání dětí napsán nebyl.

Za celé zkoumané období tedy na toto téma nebyl napsán ani jeden článek. S ohledem na tematické nasměrování časopisu to však není nijak udivující skutečnost.

5.5 Adopce a náhradní pěstounská péče

V roce 1995 se objevuje jeden z prvních článků s názvem *Adopce, nebo potraty?*. V tomto článku se čtenáři dozvědí, že touha po dětech bezdětných manželů či osamělých žen je opravdu velká, přičemž ale možnost ji uspokojit rok od roku klesá. „V roce 1970 podle údajů našeho Ministerstva práce a sociálních věcí bylo v České

¹⁷⁹ Markéta Skládalová, *Houpací koník, nebo hnusáci lepáci?*, *Děti a my* 42, 2012, č. 2, s. 24-25.

¹⁸⁰ Václav Smetana, *Boty, botky, botičky*, *Děti a my* 30, 2000, č. 3, s. 8-9.

¹⁸¹ Marta Jedličková, *Aby děti špatně nechodily*, *Děti a my* 32, 2002, č. 4, s. 10-11; Ivana Závozdová, *Máma koupí botičky...*, *Děti a my* 37, 2007, č. 4, s. 28-29.

republiky do péče budoucím osvojitelům svěřeno ještě skoro tisíc dětí, v roce 1980 už jen sedm set a v posledních letech se toto číslo pohybuje pouze kolem čtyř set. Počet uchazečů o adopci se však nemění.¹⁸² Přičemž zájem je o děti nejmenší (cca do jednoho roku věku dítěte). V článcích je uváděno, i jak paradoxně velký je počet umělých ukončení těhotenství, ač jich ubývá, stále jich je mnoho. Články dokonce navrhuji provádění potratů zakázat či alespoň ztížit jako řešení nedostatku dětí pro adopci.¹⁸³

Dalším tématem, řešeným v nejen v roce 1997, které se týká adopce/osvojení a je v časopisech opakovaně řešeno, je samozřejmě to, zda svému potomkovi sdělit, že je adoptovaný a případně kdy je ta nejvhodnější doba a jakým způsobem co nejšetrněji tuto skutečnost sdělit. Rodiče jsou vybízeni spíše k upřímnosti. Psycholožka PhDr. Markéta Kavale-Pazlarová ve svém článku tvrdí, že je důležité položit si otázku: „Kým pro nás bude dítě, které přijde k nám do rodiny a co si jako adoptivní rodiče od dítěte slibujeme? Zde je často prý kámen úrazu, protože osvojené dítě není náhrada za vlastní, které se rodičům nemohlo narodit, a to by si měli otevřeně přiznat.“¹⁸⁴

V letech 1998 – 1999 se píše o pěstounské péči i s ohledem na historii a čtenáři jsou informováni, že u nás byla začátkem padesátých let díky marxistické ideologii zrušena – hlavní překážkou byla „sobecká láska k dětem“, díky níž by se pak údajně předávalo sobectví z generace na generaci a to je velikou překážkou k vytvoření nového kolektivními vlastnostmi vybaveného socialistického člověka. „Když pak v roce 1968 dozrál čas, ideologický tlak ochabl a SOS dětské vesničky prorazily cestu, mohl profesor Dunovský a jeho spolupracovníci uvést začátkem sedmdesátých let (tedy po dvou desetiletích) pěstounskou péči opět na scénu oficiálně a legálně formou zákona.“¹⁸⁵

Dále lze v těchto letech v časopisech nalézt systém náhradní rodinné péče, který u nás platil v dané době, jsou zde přehledy toho, jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými formami náhradní rodinné péče, jimiž v tuto dobu jsou opatrovnictví, pěstounská péče a adopce (osvojení).¹⁸⁶

Ani v letech následujících zájem o tuto problematiku neklesá. Píše se o nadačním fondu Rozum a Cít, který vznikl právě na podporu pěstounských rodin

¹⁸² Jana Severová – Zdeněk Matějček, *Adopce, nebo potraty?*, *Děti a my* 25, 1995, č. 6, s. 20-22.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Markéta Kavale-Pazlarová, *Říci, či neříci?*, *Děti a my* 27, 1997, č. 6, s. 15.

¹⁸⁵ Zdeněk Matějček, *Co vedlo k obnově pěstounské péče u nás*, *Děti a my* 28, 1998, č. 3, s. 24-25.

¹⁸⁶ Věduna Bubleová – Jiří Kovařík, *Systém náhradní rodinné péče u nás*, *Děti a my* 28, 1998, č. 9, s. 20-21.

a z přesvědčení, že jedině výchova v prostředí rodiny může dát dítěti ten nejlepší vklad do jeho života a že rodinu nemůže nahradit žádné ústavní zařízení.¹⁸⁷

V roce 2003 vzniká dokonce dvou až čtyř stránková příloha časopisu *Děti a my* s názvem *Zvláštní příloha věnovaná náhradní rodinné péči*, která jak je jasné, se týká pouze této problematiky a vychází v každém čísle tohoto časopisu po celý rok 2003.

V roce 2004 se této problematice články nevěnují, ale vše je opět jaksi vykompenzováno v letech následujících, kdy po celý rok 2005 i 2006 vychází v každém vydaném čísle opět příloha o náhradní rodinné péči (až čtyři strany).

Rok 2007 a 2008 přináší několik článků na téma pěstounské péče i adopce (osvojení). O pěstounské péči se čtenáři mohou dozvědět, kým je řízena, jaké jsou typy pěstounské péče a v neposlední řadě odlišnosti, které má oproti adopci.¹⁸⁸ Řešeny v člancích jsou však i problémy týkající se pěstounství, uváděno je, že asi dvě procenta pěstounských rodin nějakým způsobem přijetí cizího dítěte nezvládnou, a to se následně vrací zpět do péče ústavní, většinou se ale nedá říct, na čí straně je chyba, jedná se o souběh skutečností, které společnému soužití nepřály.¹⁸⁹

O adopci píše stejný autor a snaží se v člancích vysvětlit, že psychologické rodičovství má stejnou hodnotu jako rodičovství biologické. Pro dítě není důležité to, kdo ho přivedl na svět, podstatné pro něj je to, kdo o něj pečuje, kdo mu dává svou lásku i svůj čas, kdo ho chrání a vede k rozvoji, kdo si s ním hraje a na koho se může vždy obrátit.¹⁹⁰

V posledním zkoumaném čtyřletí zájem o tuto problematiku, alespoň co se dá z počtu napsaných článků soudit, klesá. Za celé období let 2009 – 2014 jsou napsány pouze dva články a oba jsou napsány ne obecně na téma náhradní rodinné péče, ale přímo a pouze na téma pěstounství. Čtenář se dozvídá více o celkové problematice toho, jak se děti do pěstounské péče dostávají, jaké je typické „pěstounské“ dítě, jak se v těchto záležitostech musí postupovat na úřadech a zda se lze pěstounské péče vzdát.¹⁹¹

Ročně se do pěstounské péče dostane v České republice přibližně sedm set dětí, poskytuje jim náhradní rodinu, domov i lásku a tím vším zároveň velkou šanci na mnohem lepší život a budoucnost, než jako by jim umožnilo ústavní zařízení.¹⁹²

¹⁸⁷ Mária Uhrinová, *Rozum a Cit na podporu pěstounských rodin*, *Děti a my* 32, 2002, č. 1, s. 32-33.

¹⁸⁸ Libor Popela, *Pěstounská péče je tvrdá práce*, *Děti a my* 37, 2007, č. 2, s. 32; Libor Popela, *Dítě v náhradní péči: Kde nám pomohou?*, *Děti a my* 38, 2008, č. 4, s. 36-37.

¹⁸⁹ Libor Popela, *Problémy v pěstounské rodině*, *Děti a my* 38, 2008, č. 2, s. 35.

¹⁹⁰ Libor Popela, *Kdo je tady opravdový rodič?*, *Děti a my* 38, 2008, č. 1, s. 38-39.

¹⁹¹ Anna Bílková, *Jak se stát pěstounem*, *Děti a my* 39, 2009, č. 2, s. 42.

¹⁹² Helena Chvátalová, *Co je raná pěstounská péče?*, *Děti a my* 41, 2011, č. 10, s. 24-25.

6. ANALÝZA ČASOPISU – MAMINKA

I časopis *Maminka* je alfou a omegou pro tuto práci. Jedná se na rozdíl od populárně naučného periodika *Děti a my*, v němž se objevují texty renomovaných znalců, o časopis společenský. Změnou je už jen to, že vydání časopisu jsou barevná, u časopisu *Děti a my* byla vydání barevná až v posledních letech. Dále časopis *Děti a my* měl nejvyšší počet stran okolo čtyřiceti, časopis *Maminka* se co do obsahu zdvojnásobuje, počet stran se dostává k číslu sto, během let až k číslu tři sta. Dalo by se tedy z tohoto úhlu pohledu říci, že důležitost dětí v očích veřejnosti stoupla, bylo by však chybou opomenout, že zvýšeným počtem stran se především zvyšuje obchodní potenciál produktů pro děti, a tak by toto tvrzení bylo zcela zavádějící.

V časopise *Maminka* každé číslo obsahuje rozhovor s nějakou známou osobností, který se týká jejího rodinného života, jejích dětí, výchovy a přístupu k nim. Toto zmínit mi přijde důležité, protože, jak již v dnešní době s jistotou víme, lidé se často nechávají inspirovat ve svém chování a prožívání života slavnými osobnostmi, a tak se jeví i tyto rozhovory jako určitý zdroj inspirace pro výchovu dětí, jímž se ve výsledku určitě pro část společnosti stal.

6.1 Změna postavení dítěte ve společnosti

6.1.1 Zdraví dětí, týrání

Velkým tématem je zdraví dětí z hlediska kojení, kterému se věnuje téměř následující čtyři až pět let časopis *Maminka* opakovaně. Mateřské mléko je považováno za ideální výživu a mělo by mít přednost před používáním náhražek, přináší to výhody jak dítěti, tak matce. Argumenty jsou obsah protilátek chránící kojence před určitými nemocemi, dále zjištění lepších výsledků inteligenčních testů kojených dětí ve srovnání s dětmi nekojenými, dalším faktem je to, že maminka je chráněna kupříkladu před rakovinou prsu, vaječníků či před zvýšenou lomivostí kostí v období přechodu. Uváděny jsou i správné techniky kojení.¹⁹³ V té době je kojení jasně doporučováno a je velkým bohem, to se o době dnešní už říci nedá (především s ohledem na to, jak ženám záleží na jejich vzhledu).

O zdraví se však v roce 2001 píše i z jiných hledisek, jimiž jsou čištění zubů, zdravá výživa (především ve věku 3-7 let), pitný režim a zdůrazněny jsou i takové

¹⁹³ Vendula Ježková – Anna Mydlilová, *Kojené děti jsou zdravé*, *Maminka* 1, 2001, č. 9, s. 50-51.

aspekty, o kterých se dříve vůbec nemluvalo, tj. energie, tuky, minerály, vitamíny apod.¹⁹⁴

V roce 2002 jsou pak ohledně zdraví řešena i závažnější onemocnění, jimiž jsou kupříkladu mozková obrna či lehká mozková disfunkce apod.

Rok 2008 přináší téma dětí s poruchou pozornosti neboli ADHD, Attention deficit hyperactivity disorder. Děti s ADHD mají skutečný problém udržet svoje emoce „na uzdě“, rodiče mohou mít mnohdy pocit, že jejich děti jsou neposlušné, zlobivé a bez pozornosti, není to však neposlušnost, ale nemoc. Tato porucha, její definice a přiblížení rodičům je popsána v nejednom časopisu, téma se opakovaně vrací a stále více apeluje na rodiče a jejich pochopení. V dětské populaci se hyperkinetická porucha vyskytuje asi u 6% dětí. Projevy jsou převážně trojího druhu: nejčastěji se objevují potíže s udržením pozornosti, dalším projevem je hyperaktivita (roztěkanost, neposednost) a třetím a posledním symptomem je impulzivita (zbrkllost). Řešena v časopisech je dále samozřejmě se stejnou důležitostí jako definice i diagnóza, reakce rodičů a potřeby dětí, mezi něž patří například pevný řád denních činností, opakování informací, různorodost činností či rozdělení práce do krátkých, dílčích úseků. S velkým pochopením a jasným cílem je zde viditelná snaha odborníků rodičům osvětlit některé „neduhy“ jejich dětí, které nelze trestat, ale přijmout je jako bytostnou součást života dítěte.¹⁹⁵

Zdraví dětí je téma řešené neustále a opakovaně každý rok a téměř i v každém vydání, objevují se však nové úhly pohledu. Zvýšená pozornost je věnována zejména šetrnějším přístupům, vyššímu porozumění a také homeopatii. V návaznosti na toto se opětovně vrací téma péče a starosti již o nenarozené dítě, protože články se nevěnují v nejvyšší míře homeopatické léčbě dětí, ale těhotných žen. Důraz je kladen především na šetrnost této léčebné metody vzhledem k plodu, homeopatie je účinná však i při porodu pro povzbuzení vlastních sil těla. Popsána jsou nejen tato využití, ale jak se léky připravují, dávkuje a proč je dobré je využívat.¹⁹⁶

Co se týká týrání dětí, v letech 2011 – 2012 se více „přitvrzuje“, je kladen opravdu velký důraz na to, aby tato problematika nebyla skrývána ani tabuizována, naopak. Články vybízejí k ráznému zásahu proti všem lidem, kteří svým dětem záměrně ubližují. Upozorňováno je na to, že týrání je vidět, že by lidé neměli být k tomuto lhostejní, ale jakékoliv podezření na týrání dětí ohlásit. „V zájmu všech týraných dětí je,

¹⁹⁴ Bohumil Turek, *Aby rostly jako z vody*, Maminka 1, 2001, č. 10, s. 96.

¹⁹⁵ Ivana Ašenbrennerová – Ivo Paclt, *Jako z hadích ocásků*, Maminka 8, 2008, č. 1, s. 25-27.

¹⁹⁶ Ivana Ašenbrennerová – Hana Váňová, *Šetrná homeopatie*, Maminka 8, č. 4, s. 46-47.

abychom přestali být nevšimaví a nespokojovali se s prapodivnými výmluvami okolí.¹⁹⁷

V letech 2013 – 2014 se řeší ohledně zdraví především opakovaně očkování dětí, potravy, hyperaktivita. Dále je velká část časopisů věnována radám ohledně dětských vybaviček, kočárků a postýlek nejen co se designu týče, ale především je kladen důraz na pohodlí a zdraví dítěte.

6.1.2 Dětská psychika

Mimo opakované téma fungování agentur na hlídání či cestování s malými dětmi se velmi často vyskytují články o dětské psychice a zvládání stresových situací. S každým číslem časopisu, s každým dalším ročníkem je více a více zjevné, že se zvedá vlna zájmu o dětské zdraví, avšak ne pouze z fyzické stránky, roste zájem především o dětskou psychiku. Jsou děti bezstarostné a veselé, ale i tiché, opatrné až úzkostné, které mají z okolního světa spíše strach, než by si ho užívaly. Ve stále větším počtu článků o psychice dětí se řeší, co vlastně je úzkost a proč se projevuje u dětí, kde se k tomuto stavu objevují dispozice, zda zde hraje roli dědičnost, rodina, škola a podobně. Především však každý takovýto článek obsahuje rady rodičům, jak poznat, že jejich dítě patří mezi tzv. úzkostné děti a jak se dá tento problém řešit.¹⁹⁸ Takovýchto článků se objevuje stále více a na jejich propracování i četnosti je už opravdu dobře vidět, nejen že si společnost uvědomuje křehkost dětské psychiky, ale že si je už zcela plně vědoma její existence samé.

Vlna zájmu se postupně zvedá i o samotnou dětskou povahu. Zajímavostí je, že je toto téma řešeno nejednou v souvislosti s barevným spektrem a jednotlivými barvami. Řada odborníků nejen u nás, ale i v zahraničí se zabývá vlivem barev na psychiku a psychosomatická onemocnění. Díky různým studiím se dochází k závěrům, že jednou z vlastností barev je schopnost aktivizovat i tlumit hormonální pochody v těle. Barvy také působí na vyrovnanost lidské psychiky a podporují tvůrčí invenci, nebo naopak brzdí příliš emocionálně založené jedince. S ohledem na dětské povahy a jejich charakterové rysy jsou pak doporučené barvy, které by rodiče měli těmto dětem kupovat, co se týče hraček, oblečení apod. a tím stimulovat, rozvíjet kladné či naopak usměrňovat nežádoucí vlastnosti (flegmatik – červená, oranžová, fialová, sangvinik –

¹⁹⁷ Zuzana Labudová, *Děti v ohrožení*, Maminka 11, 2011, č. 6, s. 18-21.

¹⁹⁸ Helena Novotná, *Já se bojím!*, Maminka 2, 2002, č. 2, s. 74-75.

modrá a červená, melancholik – žlutá, oranžová a červená, choleric – modrá, fialová, zelená).¹⁹⁹

V roce 2007 je dalším krokem vedoucím blíže k dětské duši velké množství článků na téma duševní rozvoj dítěte a jeho osobnosti, v nichž se uvádí, že duševní rozvoj svého dítěte mohou rodiče v mnoha směrech výrazně ovlivnit. „Studie Rethinking the Brain, kterou provedl Families and Work Institute, říká, že ještě před patnácti lety vědci zabývající se mozkem předpokládali, že struktura dětského mozku je geneticky určena již před narozením. Ale nedávno výzkumníci zjistili, že se mýlili. Objevili totiž, že významnou roli při skutečném vytváření mozkových obvodů mají zážitky, vnímání okolního světa a výuka v raném dětství.“²⁰⁰ K duševnímu rozvoji dítěte napomáhá hlasité čtení, hry, či účast při nejrůznějších činnostech, u starších dětí to jsou pak hry podporující jejich představivost, paměť a schopnost kombinace, těmito hrami jsou kupříkladu šachy, pexeso či puzzle. V této době dále studie objevily, že velký vliv má i hudba, ovlivňuje prostorově-časové myšlení, které je základem pro zvládnutí matematiky, šachů a techniky. Dále i hra na hudební nástroj (zejména housle a piano, kde je podstatou odlišný pohyb obou rukou) přispívá k harmonizaci mozkových hemisfér. Toto je v článcích dále propojováno s tématem výživy – ryb a výzkumem omega kyselin, které jsou dalším podpůrným prostředkem k výše zmíněnému. O detailnosti a smyslu těchto „dětských“ výzkumů díky pečlivosti, se kterou se jim vědci věnují, zde tedy rozhodně nemůže být pochyb.²⁰¹

Strach a deprese u dětí jsou řešeny i v letech 2009 – 2010. Strach je tím menším problémem, s kterým se někdy setkala snad každé dítě, z většiny úzkostných dětí však vyrostou zcela normální a zdraví dospělí lidé, kteří mohou být možná trošku nejistí, ale život zvládnou stejně dobře jako ti jistější. Časopisy uvádí rady a typy, jak s dětským strachem naložit a jak svým dětem pomoci, hlavní je samozřejmě komunikace. Horším problémem je však samotná dětská deprese. Ještě v polovině 60. let byl pojem dětská deprese zcela neznámý, věřilo se tomu, že děti zkrátka depresemi netrpí, dnes se však již bezpečně ví, že deprese u dětí existují, dokonce se hovoří i o depresích miminek. Rodiče jsou varováni především před tím, že deprese postihuje děti stejně jako dospělé (prostředí, genetika), že to není normální stav, ale situace, která se musí řešit. Deprese je reakce dětí kupříkladu na hádky či rozvod rodičů, tělesné tresty či nespravedlivé

¹⁹⁹ Jiřina Průchová, *Jakou barvu má povaha, Maminka 2*, 2002, č. 12, s. 98.

²⁰⁰ *Jak podporovat duševní rozvoj dětí, Maminka 7*, 2007, č. 3, s. 60-61.

²⁰¹ Tamtéž.

hodnocení. U miminek může jít pouze o náhlý nezáměr o svět, odtahování se od matky či třeba náhlé omezení pohybu (určitá apatičnost). Odborníci v časopisech radí, jak depresi u dítěte předcházet a pokud už k ní dojde, tak jak ji poznat a následně samozřejmě řešit s odborníkem.²⁰²

Téma dětské psychiky neztrácí na aktuálnosti ani v letech 2011 – 2014, vychází stále větší množství článků na toto téma a na rodiče je apelováno v dané oblasti více a více.

6.1.3 Láska k dětem

Rodičovská láska je významným tématem roku 2010. Každý potřebuje dotyky – děti i dospělí, děti především, a pokud jich mají málo, mohou strádat. Časopisy upozorňují na to, že dotek je něco, s čím rodiče rozhodně nemají šetřit, doslova vybízí: „Mazlete je, šimrejte je, hladte je, objímejte je – dáte jim to nejlepší, co můžete.“²⁰³ Neverbální komunikace s dětmi je stejně důležitá jako ta verbální a myslet si opak je velkou chybou. Je lepší jedno láskyplné pohlazení než tisíce slov chvály, mazlením se dítě nedá rozmazlit, a tak není třeba touto aktivitou šetřit. Konejšení, doteky, básničky, laskání, nic z toho miminko nikdy neomrzí a je třeba mu to dopřávat v hojné míře.²⁰⁴ „Berete své miminko při jeho sebemenším zavržení do náruče a utěšujete? Pak jste naprosto normální máma. Konejšit a milovat totiž v žádném případě neznamená totéž jako rozmazlit.“²⁰⁵

6.1.4 Rodičovství

V roce 2001 se téma dětí rozšiřuje a nahlíží se na něj i z jiných hledisek než těch, která se týkají opravdu pouze bytostně dětí již narozených. Řešit se začínají i témata nejvhodnější doby pro narození dítěte (rok až dva po svatbě, kdy již rodiče zvládli vybudovat hnízdo a mají představu, co mohou od sebe navzájem čekat a ještě nestihli uvíznout v návycích bezdětného soužití), problematika a pokroky antikoncepce (přesto je stále zhruba polovina sňatků uzavírána pod tlakem těhotenství), téma špatně připravených rodičů (neplánované děti a páry, které naopak čekají na dítě až příliš dlouho a dávají přednost kariéře, studiu, cestování apod. a ze zajetých kolejí bezdětného

²⁰² Ivana Ašenbrennerová – Barbora Krčmářová, *Strach má velké oči*, *Maminka* 9, 2009, č. 2, s. 70-72; Judita Traubová, *Není líný, má depresi!*, *Maminka* 9, 2009, č. 4, s. 86-88.

²⁰³ Ivana Ašenbrennerová, *Mami, obejmi mě!*, *Maminka* 10, 2010, č. 3, s. 100-101.

²⁰⁴ Ivana Ašenbrennerová, *Nerozmazlujte, ale milujte!*, *Maminka* 10, 2010, č. 11, s. 186-188.

²⁰⁵ Tamtéž.

životního stylu se jim těžko vyjíždí). Co se zmíněné antikoncepce týká, na místě je citace z jedné z knih Iva Možného: „Chybí nám ještě dostatečný historický odstup, ale všechno, zdá se, nasvědčuje tomu, že vynález antikoncepce, jež dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít dětí, má pro lidstvo epochální význam, srovnatelný snad s ovládnutím ohně anebo vynálezem kola.“²⁰⁶

Dále se mluví i o tom, jak narození dítěte naruší rovnováhu rodiny, může se stát pro rodiče středem vesmíru, ale častěji to je matka, kdo se k dítěti upíná a manžel se dostává na druhou kolej, avšak poslední dobou se začínají pomateřštovat i muži, takže i žena se může dostat do pozice žárlivci. Řeší se i téma sňatku, změny finanční situace s příchodem dítěte, změny bydlení, spánkových zvyklostí a stresu, který s tímto vším neodmyslitelně souvisí.²⁰⁷

Co se rodičovství týká, objevuje se dále opakovaně téma nošení miminek v šátku. Dochází se k tomu, že přirozené vjemy dítěte naznačují potřebu neustálého chování, kolébání, nošení, toto jsou aspekty, které dítě uklidňují. Názorům, že novorozenec potřebuje pouze jíst, pít a spát odzvonilo už dávno a vynález těchto šátků to pouze umocňuje. Takové šátky lze používat již od narození miminka, mají velmi pozitivní vliv na jeho psychický vývoj a podporují kontakt mezi matkou a dítětem, nebo kýmkoliv, kdo dítě nese. Výhodou je bezpečné a nenásilné pozorování okolí, lze jej využít i jako rehabilitační prostředek u dětí postižených, ale především se s postupem času ukazuje, že kojenci nošení v šátku se vyvíjí lépe než děti, které tráví většinu času ve svých postýlkách.²⁰⁸

Jeden z článků s nadpisem: *Štěstí ze zkumavky* přináší do zkoumaného časopisu v letech 2011 – 2012 nové téma týkající se rodičovství, téma umělého oplodnění. Stále více párů se nemůže stát rodiči bez pomoci lékařů, a to je hlavní důvod, proč počet umělých oplodnění pořád narůstá. Články informují o metodě asistované reprodukce, ale samozřejmě jen povrchově s tím, že vybízí budoucí rodiče, aby se nebáli a informovali se detailněji u svého lékaře.²⁰⁹

6.1.5 Práva dětí

V letech 2002 a 2003 je pozornost věnována právům dětí. Hned v lednovém čísle roku 2002 je probíráno stěžejní téma dětských práv a to v rozhovoru se Zuzanou

²⁰⁶ I. Možný, *Sociologie rodiny*, s. 124.

²⁰⁷ Jana Šulistová – Petr Šmolka, *1+1=3*, *Maminka* 1, 2001, č. 9, s. 42-43.

²⁰⁸ Vendula Ježková, *Miminka v šátcích*, *Maminka* 1, 2001, č. 11, s. 34-35.

²⁰⁹ Zuzana Labudová, *Štěstí ze zkumavky*, *Maminka* 12, 2012, č. 2, s. 34-35.

Baudyšovou, ředitelkou Nadace Naše dítě a zakladatelkou Linky bezpečí, je to jeden z prvních takto otevřených článků o dětských právech, kde jsou řešeny i slabiny v České republice, co se týče Úmluvy o právech dítěte. Opomenuta zde nejsou ani ta nejdřsnější témata, jimiž jsou zneužívání dětí v rámci rodiny, dětská prostituce a dětská pornografie.²¹⁰

Následuje několik let, kdy je téma práv dětí zcela opomíjeno a další články na toto téma se v časopise *Maminka* objevují až v letech 2011 – 2012. Články upozorňují na existenci určitého druhu chování ze strany rodičů, který může způsobit nevratné změny na duši dítěte. Vybízí rodiče k tomu, aby se neuchylovali k fyzickým trestům krutějším, než je v dané chvíli třeba (pohlavek/plácnutí přes zadek x bití páskem). V souvislosti s touto problematikou je v článcích vyčítáno zákonodárcům to, na co se zaměřují a na co ne, kupříkladu že ono zmíněné plácnutí přes zadek se má stát součástí zákona – snižuje dětskou důstojnost, ale to že rodiče dětí jsou kuřáci, kouří i v přítomnosti dětí a ničí jim zdraví, to už se v zákonech neřeší. Důležité tedy je ne, řešit detaily a malichernosti, ale zamyslet se nad tím, co je pro dobro dětí opravdu podstatné a důležité.²¹¹

6.1.6 Sebedůvěra

V roce 2001 je hodně psáno na téma sebevědomí dětí, děti by měly jasně cítit, kde je domov, že to je místo, kde na ně čeká otevřená náruč a kde je jejich jistota. Sebevědomí je zmiňováno i v souvislosti s výchovou a to tak, že má velkou důležitost do budoucna, dětem by se nemělo říkat, že jsou hloupé či nešikovné, v dospělosti z toho citlivější děti mohou mít komplexy.²¹²

Dalším významnějším tématem s ohledem na sebedůvěru dětí je podpora (x strach) dítěte a jeho inteligence. V nejednom článku jsou rodiče opakovaně vybízeni k motivování a podporování svých dětí a v jednom konkrétním z března 2008 jsou i stanoveny konkrétní způsoby, jak být svému dítěti podporou: „1. Vytvoření bezpečného domova; 2. Vybízení a chválení; 3. Mít čas jen a pouze pro dítě; 4. Mít zájem o názor svého dítěte; 5. Dodržovat sliby; 6. Nepovyšovat se.“²¹³ Rozvíjet je třeba ale i dětskou inteligenci, která je rozumovou vlastností či schopností a je vrozená, to znamená, že její míru nelze nijak ovlivnit, ale v omezené míře ji lze právě rozvíjet.

²¹⁰ Vendula Ježková, *Děti mají svá práva!*, *Maminka* 2, 2002, č. 1, s. 68-70.

²¹¹ Petr Pospíšil, *Svět řeší nesmysly*, *Maminka* 12, 2012, č. 7, s. 136-137.

²¹² Vendula Ježková, *Nemůžeme bez sebe žít*, *Maminka* 1, 2001, č. 9, s. 10-13.

²¹³ Markéta Behinová, *6 způsobů jak podpořit důvěru*, *Maminka* 8, 2008, č. 3, s. 62.

I s tímto souvisí vhodná stimulace, podněcování a podpora rozvoje přirozených schopností dítěte.²¹⁴

Téma sebedůvěry pokračuje v člancích i v letech 2011, 2012 a samozřejmě i v posledních zkoumaných letech – 2013, 2014. Problematika dětské sebedůvěry se stává stále aktuálnější a s jejím budováním by se mělo začít právě už v dětském věku.

6.1.7 Sexualita

Novým tématem je pak i homosexualita u dětí či masturbace jako zakázaná hra. O tzv. zakázané hře je v prosincovém čísle roku 2003 moc hezký článek, který se snaží rodičům vysvětlit, že všechny děti mají sexuální pocity, přestože většina dospělých věří raději opaku. Pokud si dítě hraje samo se sebou, měli by ho rodiče nechat, není na tom nic špatného.²¹⁵

Sexuální výchova dětí je i velkým tématem roku 2004. Tím hlavním je, kdy se sexuální výchovou začít, co obnáší, zda jí lze pozitivně ovlivnit život dítěte apod. Je zde apelováno na komunikaci s dětmi na toto téma. Je třeba odpovídat na sexuální otázky dětí pravdivě a vhodně, tyto odpovědi mohou dítě nasměrovat ke zdravému a kvalitnímu hodnotovému žebříčku, tak aby si v dospělosti dobře počínalo v intimním životě. Je to nejlepší přístup, jak lze v dítěti už v útlém věku vybudovat zdravé postoje k sexualitě.²¹⁶

I v roce 2007 je téma sexuality aktuální, na toto téma se píše stále více článků a přestává být jakýmkoliv způsobem tabuizováno.²¹⁷

V letech 2011 – 2012 je článků týkajících se dětské sexuality stále více a upozorňováno je především na to, že by téma sexuality mělo být v rodině tématem zcela otevřeným.

6.1.8 Mateřství

Celkově roste zájem o nastávající matky a součástí časopisu se stávají předporodní příprava a těhotenský kalendář (4-8 týden, 8-12 týden, atd.), tipy, rady, poučení, informace o vývoji plodu a o tom, co se děje v těle matky, v prosinci 2005 pak

²¹⁴ Adam Suchý, *Jak rozvíjet inteligenci dětí*, *Maminka* 8, 2008, č. 9, s. 111-113.

²¹⁵ Hana Fífková, *Zakázané hry*, *Maminka* 3, 2003, č. 12, s. 64-65.

²¹⁶ Red., *Sexuální výchova od útlého věku*, *Maminka* 4, 2004, č. 9, s. 36; Red., *Sexuální výchova: Lekce o pohlaví*, *Maminka* 4, 2004, č. 10, s. 36.

²¹⁷ Ivana Ašenbrennerová-Pečenková, *Co by měli kluci a holky vědět o sexu*, *Maminka* 7, 2007, č. 1, s. 58-59; Tereza Beníšková – Vendula Vinklerová, *Aktivní otcové*, *Maminka* 7, 2007, č. 11, s. 106-109.

přibývá další stránka s názvem *Jak roste vaše miminko* (fyzický, duševní a společenský vývoj).

Se stále více se zvyšujícím zájmem i o ještě nenarozené děti roste, jak již bylo výše řečeno, i zájem o těhotnou matku, a tedy i o její životní styl a chování v době těhotenství. Velkým problémem následujících let je téma cigaret a tedy kouřících matek v očekávání, především však z důvodu zájmu o následný život ještě nenarozeného dítěte. Kouření nejen že snižuje plodnost ženy, ale také zvyšuje riziko spontánního potratu a předčasného porodu. Jeden z časopisů uvádí, že kouřit by se mělo přestat již rok před plánovaným početím, mluví se zde však nejen o matce, ale i o otci. V časopise se doslova píše: „Plod je ohrožován každou cigaretou – kouř obsahuje oxid uhelnatý a stahuje cévy, plod se tedy při každé cigaretě dusí. Každá cigareta znamená navíc asi stovku rakovinotvorných látek a další stovky různě toxických alergizujících látek.“²¹⁸ Stále stoupající zájem o dítě jako takové, a to už i v prenatálním období, je zde již naprosto evidentní.

6.1.9 Otcovství

Rok 2003 přináší hlavně témata týkající se otcovství a důležité úlohy otce v životě dítěte či přítomnosti otce u porodu. Následuje velké množství článků s titulky: *Táta učí dítě, Dítě nepatří jen mámě, Jak jsem se stal tátou, Otcem už od malička, Nebojte se miminka, Nejhezčí chvíle v mém životě* apod. V jednom ze jmenovaných článků je dokonce jakési šestero dobrého otce s názvem *Dobrý táta dítěti ukazuje*: „1. že se nebojí žádné práce; 2. že má sílu; 3. že chrání slabší; 4. že dělá důležitou práci; 5. že je důsledný; 6. že umí opravit auto i hračku.“²¹⁹ Ve výše zmíněných článcích se řeší především problematika odlišnosti výchovy otce a matky, kdy matka má pocit, že muž při výchově překáží nebo jí ji dokonce kazí, ale muži mají pouze jiný druh výchovy, nabízí odlišný model, nelze jej však hodnotit jako lepší či horší v porovnání s výchovou ženy-matky. Dochází se k závěrům, že život není uniformní, a tak ani výchova dítěte by neměla být a je tedy spíše na škodu, když je muž – otec z výchovy svého potomka vynechán. Velmi pěkně je toto vysvětleno v článku *Nebojte se miminka*, kde je uvedeno, že výzkumy i běžné poradenské zkušenosti ukazují, že intenzivní zapojení otce do výchovy dětí od nejtělejšího věku prospívá holčičkám i chlapcům, avšak speciálně pro chlapce je nepřítomnost otce přímo

²¹⁸ Lenka Červenková – Eva Králíková, *Nový rok bez cigaret!*, *Maminka* 6, 2006, č. 1, s. 18-21.

²¹⁹ Václav Mertin, *Patří jen mámě?*, *Maminka* 3, 2003, č. 1, s. 48.

fatální.²²⁰ Co se týká přítomnosti otce u porodu, je to téma, jak již bylo zmíněno, také stále častější. Neexistuje však jednoznačná odpověď zda ano či ne. Na jednu stranu je přirozené, že pokud ženu čeká porod, přála by si mít u sebe někoho, kdo by jí v této situaci byl oporou, touto však nemusí být pouze manžel, ale kupříkladu matka či sestra. Je důležité, aby se rodící žena cítila dobře, bezpečně a zbytečně netrpěla stresem, ale ne za cenu stresu přítomného muže, který nakonec nemusí být vůbec oporou a pod snahou vyhovět naléhání své ženy při porodu svým způsobem trpí on.²²¹

Téma otcovství a péče otců o své ratolesti se opakuje i v roce 2005.²²² Dále se o otcovství mluví i v roce 2007, přibývá článků na toto téma a dochází k jeho rozvoji, dostává se do povědomí společnosti stále více a přestává být považováno za výjimečné.

V letech 2013 – 2014 se o mužích v mateřské roli píše už jako o normální skutečnosti, která se čas od času prostě děje.

6.1.10 Stránky věnované dětem

V letech 2004 – 2005 se v časopise *Maminka* objevuje několik nových oddílů, které se následně vyskytují v každém čísle na pokračování a pozvolna mění jeho obsah. V březnu roku 2004 přibývá do časopisu stránka, na které jsou písmenka a podle nich poté říkanky, tato stránka je vytvořená pouze pro děti a za tím je opět vidět určitá změna a posun zájmu, časopisy už nejsou pouze o nich, ale částečně i pro ně.²²³ V červenci tohoto roku přibývají další dvě dvojstrany, které se věnují více dětem samotným, první je zaměřena na fyzickou stránku dětí, jsou zde cviky pro jejich zdravý vývoj, správné držení těla a druhá s názvem *Dítě ve znamení* se týká charakteristik dětí narozených v jednotlivých znameních zvěrokruhu, toho jak k nim přistupovat, jak je vychovávat, co na které dítě dle jeho povahy spíše platí, jaké může mít vlastnosti a zájmy apod.²²⁴ Další takovou novinkou jsou *Dětské novinky*, součástí této stránky jsou pak sloupky s nadpisy: *Zkuste taneční školu*, *Děti a televize*, *Aby si miminko pochutnalo* či *Horečkou proti alergii*. Je to tedy opět stránka věnována bytostně dětem, jejich rozvoji, blahu a je opakující se v každém dalším čísle.²²⁵

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Simona Hechtová, *Fenomén doby, nebo potřeba?*, *Maminka* 3, 2003, č. 8, s. 17-18.

²²² Petr Šmolka, *Proč bijí tátové své děti?*, *Maminka* 5, 2005, č. 7, s. 80-81; Petr Šmolka, *Mateřství versus otcovství*, *Maminka* 5, 2005, č. 10, s. 88-90.

²²³ Stanislava Zmudová – Zbyněk Příborský, *Maminka* 4, 2004, č. 3, s. 99-100; Stanislava Zmudová – Zbyněk Příborský, *Maminka* 4, 2004, č. 4, s. 93; Václav Bárta, *O Plaváčkovi*, *Maminka* 5, 2005, č. 2, s. 72-73.

²²⁴ Andrea Smékalová, *Cviky pro děti, Jóga pro nejmenší*, *Maminka* 4, 2004, č. 7, s. 96-97.

²²⁵ *Dětské novinky*, *Maminka* 4, 2004, č. 10, s. 11.

Roky 2011 a 2012 přinášejí opět nová témata, co se dětství týče a kupříkladu se objevuje i nová rubrika – *Perličky z dětské hlavičky*.

6.1.11 Oslavy dětí, dětské kroužky a tábory

Téma oslav dětí a dětských kroužků je pak zjevnou reprezentací toho, že není zájem pouze o děti, jejich zdraví, výchovu či vzdělání, ale že se společnost začíná zajímat i o to, co si děti samy přejí. Píše se o narozeninových oslavách s velkými dorty, překvapeními, kde má dítě své kamarády a rodiče zase své. Někteří rodiče dokonce oslavují narozeniny svého dítěte i několikrát – s prarodiči, ostatními příbuznými, přáteli, apod. I při plánování takovýchto oslav má být brán, dle odborníků, ohled především na děti, jejich potřeby a přání. To samé platí u kroužků, které děti navštěvují, zájem dětí by měl být na prvním místě. Je důležité respektovat osobnost dítěte a do ničeho ho nenutit, protože už sám nástup do školky/školy je pro dítě dost náročný. A vyčerpání, nechuť či strach jistě není ambicí žádného rodiče. Zohlednit při výběru kroužku je třeba vzdálenost, finance, vybavu, věk, vyspělost dítěte či možné reference ostatních rodičů, ale především povahu a záliby dítěte samotného.²²⁶

Téma dětských kroužků je rozebíráno v časopisech i v letech 2011 – 2012, články však nepřináší žádné novinky, spíše se pouze s větším důrazem opakuje již řešené v letech předchozích. V těchto letech se v časopise *Maminka* však začínají opakovaně řešit (nejen letní) dětské tábory. Upozorňováno je na tábory týdenní, třítýdenní, jazykové, záchranářské apod. Volit by rodiče měli určitě podle toho, co jejich dítě zajímá a baví, tedy vybírat tábor společně, v úvahu je třeba brát i psychické a fyzické schopnosti dítěte. Články informují rodiče o důležitosti kvalifikace vedoucích, o důležitosti hygieny a na co vše by si měli dát při výběru tábora pozor.²²⁷

Zajímavým tématem let 2013 – 2014 je téma učení se cizím jazykům, především angličtině, už v raném dětství. V jednotlivých článcích jsou rodiče poučováni, jak důležitou se znalost cizího jazyka v dnešní době stává a dále zde mohou najít rady, jak být v tomto dětem nápomocní. Tipy jsou říkat si básničky a říkanky, sledovat videa, předčítat pohádky, poslouchat písničky či hrát anglické hry. V časopisech se v těchto letech začínají i objevovat stránky přímo pro děti s názvem *Jazykovka pro nejmenší*, které obsahují jednotlivé lekce, kde složitost s každým dalším číslem časopisu stoupá,

²²⁶ Monika Kosová, Barbora Krčmářová, *Všechno nejlepší!*, *Maminka* 9, 2009, č. 6, s. 28-32; Judita Traubová, *Do kroužků s radostí*, *Maminka* 9, 2009, č. 9, s. 94-96.

²²⁷ Petra Valterová, *Jedeme na tábor!*, *Maminka a cestování* 11, 2011, č. *Maminka a cestování*, s. 74-77; Ivana Ašenbrennerová, *Tábor, nebo prarodiče?*, *Maminka* 11, 2011, č. 6, s. 116-117.

děti se učí počítat, barvy či zvířata. I tato nově se objevující strana dokazuje, že dětem je věnováno stále více pozornosti.²²⁸

6.1.12 Trávení volného času, moderní technologie

Jedním z hlavních témat let 2009 – 2010 je téma dětí a elektroniky. Autoři článků si kladou otázku, zda je televize součástí téměř každého obyvatele, kterou děti berou jako samozřejmost, pro děti bezpečná a zda ví rodiče opravdu, na co se děti dívají i v jejich nepřítomnosti. Varování jsou hlavně tato: televize silně ovlivňuje vývoj hodnotových systémů a utváření chování dětí, vysílány jsou často hrubé pořady, děti mohou napodobovat násilí, které vidí na obrazovkách či se vůči němu stát imunní a necitelní. Je tedy třeba rodinný program dobře volit, pokud tedy není možnost užít si dne třeba někde venku v přírodě a puštění televize je tzv. nutným zlem. Mimo to mohou mít děti díky televizi i poruchy řeči, trpět obezitou, problémy se žlázami s vnitřní sekrecí a u holčiček mohou mít dokonce vliv i na předčasný nástup puberty. V časopise *Maminka* se píše nejen o televizi, ale i o počítačích, které jsou však vyhodnocené jako prospěšné, ale v rozumné míře.²²⁹

I poslední zkoumané dvojletí, roky 2013 – 2014 přinášení mnoho článků na toto téma. Co se pohybu dětí týká, spíše ho v posledních letech ubývá, děti mají velkou zálibu v moderních technologiích a sportu se jich věnuje jen velmi málo. Časopisy se tomuto tématu věnují a vybízí rodiče k různému zakročení a zavedení určitého režimu v životě jejich dětí. Ovšem ve všem má být míra, takže na stranu druhou se objevují i takové články, které před nadměrným zatěžováním ratolestí varují. Sport je totiž jistě zdravý, ale je nutné, aby i on byl vykonáván v určitých mezích a dítě mělo čas i na odpočinek, hraní s kamarády a nějaký svůj volný čas, je to přece stále dítě. Zde se objevuje často problém vkládaných rodičovských ambicí do svých dětí a mnohdy tak dochází k tomu, že děti jsou velmi přetíženy a vyčerpané.²³⁰

Téma informačních technologií je jedním z nejméně řešených právě proto, že děti k těmto věcem mají velmi blízko, snadno se je naučí ovládat a ve virtuálním světě se velmi lehko ztrácí. Nelze tyto technologie označit pouze za neprospěšné, pokud je zde míra a řád a rodiče i v tomto mají své děti pod kontrolou, což samotné články

²²⁸ Red., *Angličtina 2. lekce, Maminka* 13, 2013, č. 5, s. 176; Red., *Procvičujte si angličtinu i doma, Maminka* 13, 2013, č. 6, s. 42.

²²⁹ Dita Černá, *Lepší vize bez televize, Maminka* 9, 2009, č. 9, s. 137; Judita Traubová, *Mám ráda počítač!, Maminka* 9, 2009, č. 10, s. 90-92; Ivana Ašenbrennerová, *Vypni už tu televizi, Maminka* 10, 2010, č. 1, s. 76-77; Linda Zikmundová, *Telka versus kniha, Maminka* 10, 2010, č. 8, s. 90-91.

²³⁰ Klára Korábová, *Pohybem k trvalé invaliditě?, Maminka* 13, 2013, č. 3, s. 110-111.

doporučují. Varování rodiče rovněž jsou před jakýmsi sociálním vyloučením, ke kterému může dojít. Jednotlivé články tedy obsahují rady, jak tomuto předejít a jak nebýt generace on-line a svým dětem zachovat dětství a ochránit je před určitou závislostí na těchto technologiích.²³¹

Objevuje se i téma zvířat a trávení volného času s nimi. V časopisech jsou především psány příběhy rodin s dětmi, respektive rodičů, kteří svému dítěti zvíře, ať už potkana, papouška, psa či jakékoliv jiné zvíře, pořídili. Důraz při pořizování zvířat je kladen samozřejmě na zdraví a blaho dítěte (alergie). Upozorňováno je však i na zodpovědnost, které se díky péči o zvíře mohou děti naučit. A navíc, každé zvíře je i němým přítelem a důležitost pouta přátelství by rodiče neměli brát na lehkou váhu.²³²

6.1.13 Dětská kresba

Důležitou novotou a zlepšením, co se přístupu k dětem a jejich vnímání týká, je i zaměření se na ně a jejich svět z hlediska jejich kreseb a vlastně celkově fakt, že si lidé uvědomují, že nějaký svůj svět mohou děti vůbec mít, mnohdy i skutečně mají a že je zde možnost do něj proniknout a porozumět mu. Kreslení je pro děti hrou, spontánní tvorbou, kdy kreslí na vše, co je napadne a je to pro ně přirozená činnost. Pokud rodiče podporují své děti a posilují jejich sebedůvěru už od počátku jeho tvorby, k čemuž články na toto téma vybízí, děti skrze kresbu mohou následně rodičům mnoho sdělit. Je kladen důraz i na to, aby rodiče projevovali „nadšení“ i nad kresbami, ve kterých nic nerozpoznávají, protože jejich děti jimi určitě něco myslely. Kresby dětí se vyvíjí, prochází stádii – kruh, čmáranice, sluníčko, hlavonožec a rodiče by si k tomuto měli něco málo nastudovat, aby lépe rozuměli i zprvu neidentifikovatelným kresbám svých ratolestí.²³³ Důležité jsou i barvy, které děti při kreslení používají, v článku z červencového čísla roku 2007 je to popsáno tak, že každá barva má určitý charakteristický rys, který má i dítě, jež barvu při své tvorbě používá, př. když děti malují černou barvou, je to symbolika prožívaného smutku, nejistoty, modrá barva je barva klidu a porozumění a zelená barva například barvou stability a sebeúcty.²³⁴ Kresba tedy může být jakýmsi nástrojem sebevyjádření dítěte, je možné, že mnohdy odráží daleko více, než se na první pohled může zdát a bez nadsázky ji lze nazvat

²³¹ Zuzana Labudová, *Na internetu les nevoní*, *Maminka* 13, 2013, č. 8, s. 36-37; Ivan Verner, *Učení (elektronickou hrou)*, *Maminka* 13, 2013, č. 11, s. 308-309.

²³² Monika Kosová, *Potkan je lepší než počítač*, *Maminka* 9, 2009, č. 1, s. 52-54.

²³³ Vendula Vinkler, *Vývoj dětské kresby*, *Maminka* 7, 2007, č. 5, s. 62-63.

²³⁴ Vendula Vinklerová, *Dětská kresba a barvy*, *Maminka* 7, 2007, č. 7, s. 66-67.

i oknem do duše dítěte. Takovými a podobnými větami jsou kresby v časopisech tohoto i následujících let popisovány a rodiče jsou opět plošně vybízeni, akorát z jiného hlediska, aby se více zabývali svými dětmi a plně jim věnovali svou pozornost, protože bran k porozumění jim je stále více, nebo zde možná vždy byly, ale až nyní se začínají pomalu dostávat do „zorného pole“ společnosti.²³⁵

6.1.14 Feng-šuej

Velkou zajímavostí je i feng-šuej, v této době už se o něm samozřejmě nějaký čas vědělo, avšak nebylo úplně rozšířené a už vůbec ne v souvislosti s dětmi. Začínají se však pozvolna objevovat články na téma dětského prostoru, jak uzpůsobit jednotlivé místnosti v bytě, především dětský pokoj, tak aby se zde děti cítily co nejlépe. A s ohledem na to přichází téma feng-šuej. Články tohoto typu upozorňují na to, jak malé děti cítí energii a uvědomují si ji mnohem více než dospělí, je tedy důležité, aby se cítily dobře, spokojeně spaly a v klidu zkoumaly svůj svět, a to právě za pomoci umění východu, již zmíněného feng-šuej. Jde především o vhodné tvary, přehlednost (x chaos), umírněnost barev, harmonické elementy atd. Více o tomto tématu lze najít na webových stránkách: <http://feng.shui.cz>.²³⁶ S touto jemností dětského vnímání souvisí i další nově otevřené téma, jímž je jóga pro děti a s ní související pružnost a klidná mysl, kterou má toto cvičení přinášet.²³⁷

6.1.15 Dětský spánek

Spánek dětí a jejich pohodlí se řeší s velkou důležitostí. Upozorňováno je na druhy prostěradel, povlečení, textilních doplňků a na to, na co by rodiče měli při koupi takovýchto věcí dbát (kvalita, materiál, pevnost, ochranná známka, apod.). Toto vše je uváděno s ohledem na věk dítěte, na možnost zadušení u dětí nejmenších či s ohledem na možné alergie dítěte. Články tohoto typu jsou rozsáhlé a velice detailní, zdraví a prevence zdraví dětí je na jednom z nevyšších příček zájmu společnosti.²³⁸

Dá se tedy říci, že rodina má ve společnosti v průběhu let celkem stabilní postavení a společnost si uvědomuje podstatu rodiny a důležitou roli dětí v ní. „Rodina

²³⁵ Vendula Vinklerová, *Kresba jako nástroj sebevyjádření*, *Maminka* 7, 2007, č. 6, s. 58-59.

²³⁶ Monika Kosová – Zuzana Michalíková, *Človíček a feng-šuej*, *Maminka* 8, 2008, č. 1, s. 104-105; Blíže k tématu *Feng-šuej, principy bydlení podle feng-šuej*, dostupné na: <http://feng.shui.cz/> [19. 01. 2016].

²³⁷ Monika Kosová – Jana Pazderová, *Cvičení s pohádkou*, *Maminka* 8, 2008, č. 8, s. 74-75.

²³⁸ Hana Čermáková, *Sladké spaní*, *Maminka* 9, 2009, č. 1, s. 131-133.

představuje sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhrocením. Rodina je kotvou jistoty pro obyčejného člověka.²³⁹

6.2 Proměny výchovy

6.2.1 Výchova a kritika výchovy

Roky 2001 – 2003 ve výchově přináší opět nejen rady, ale i kritiku rodičovské výchovy. Z hlediska výchovy je opět umocňována mnohými články důležitost upevnování dětského sebevědomí, dále se píše opakovaně o tom, jak dnešním rodičům chybí ohleduplnost a schopnost naslouchat svým dětem. Novým tématem, nebo spíše tématem více řešeným se stává styl výchovy „cukr a bič – odměna a trest“.²⁴⁰ Opomenuty nejsou ani všelijaké výchovné prostředky včetně fyzických trestů. Na výchovu je však nahlíženo i z jiných úhlů a to genderových, výchova matky x výchova otce, či výchova kluci a holčiči. Řešeno je i jak naučit děti hospodařit s penězi, samostatnost dětí a rodičovská láska jako způsob výchovy.

Začíná se častěji psát o tom, jak se hodnoty rodičů posunuly a čas na děti, zvláště u rodičů kteří podnikají, je mnohem menší, upozorňováno a často kritizováno je, že to vše záleží na lidských volbách a prioritách. V souvislosti s tímto je také apelováno na rodiče, aby se před dětmi, když už s nimi tráví čas, nehádali, protože násilí a hádky v rodinách je to, co děti trápí nejvíce, více, než si dospělí uvědomují. K tomuto je v zkoumaném časopise uvedeno jakési *Desatero rodiče*: „1. Dítě, které je nadměrně kritizováno, se naučí odsuzovat, 2. Dítě, které je bito, se naučí prát, 3. Dítě, které je vystavováno posměchu, se začne stydět, 4. Dítě, které je ponižováno, ztrácí sebedůvěru, 5. Dítě, které se setkává s tolerancí, se snáze naučí trpělivosti, 6. Dítě, které je chváleno, získá sebedůvěru, 7. Dítě, s nímž se hraje rovná hra, se naučí spravedlnosti, 8. Dítě, které je obklopeno přátelstvím, se naučí laskavosti, 9. Dítě, které prožívá pocit bezpečí, se naučí důvěřovat, 10. Dítě, které je milováno, je schopno lásky.“²⁴¹

²³⁹ Ivo Možný, *Sociologie rodiny*, Praha 1999, s. 13.

²⁴⁰ Více o tomto tématu v knize: Eva Vaničková, *Tělesné tresty dětí, Definice-popis-následky*, Praha 2004, s. 21-22.

²⁴¹ Nadace naše dítě, *Desatero rodičů, Maminka* 1, 2001, č. 11, s. 55.

Dalším zmíněným tématem jsou prostředky výchovy – odměna a trest, jsou to nejstarší a nejpoužívanější prostředky výchovy. Vždy je však třeba určitá vyváženost mezi věkem dítě a tresty či odměnami. Články dále uvádí, že fyzické tresty jako plácnutí či pevné uchopení jsou přípustné, ale pokud už rodič použije nějaký nástroj (vařečka, pásek, apod.), tak to správné není. Fyzické tresty totiž mohou děti poznamenat, mohou mít potíže s utvářením vlastní identity, mohou být neprůbojní či uzavření.²⁴² Zmiňovány jsou i rady, jak řešit dětské záchvaty vzteku, když se k nim schyluje, měli by rodiče odvést pozornost dítěte k něčemu jinému a až se uklidní, tak si to teprve vyříkat, dalším řešením, pokud nic nezabírá je řešení rázné, vzít dítě tak, jak je oblečené a obuté a strčit ho pod studenou sprchu či zavřít do místnosti, kde si neublíží a nevšímat si ho, dítě pochopí, že scénou ničeho nedosáhne, a i když to asi ještě párkrát zkusí, později to vzdá.²⁴³

Lednové číslo roku 2002 přináší výše uvedené téma dělby výchovy. Už to není vše tak striktně na matkách a i otcové se často, mnohem častěji než dříve, zapojují do výchovy dětí nejen jako trestatelé zasahující až ve vyhrocených situacích, ale i jako opora, rádce a milující rodič. Dalším tématem roku 2002 je pak výchova a vzdělání, kde jsou řešeny životní situace jako začátek školní docházky u dětí s př. dyslexií či dysgrafií, zejména je kladen důraz na to, že je často třeba zvážit odklad nástupu dítěte do školy, že na tom není nic špatného a také to, jak takové děti potřebují podporu a jak důležité je tyto děti chválit.²⁴⁴

„Svatou rodičovskou povinností je výchova dítěte. Pozor, nikoli dítěte obecného, ale výchova klučíků a holčičí. Každé pohlaví se projevuje trochu jinak a potřebuje odlišný přístup. V kojeneckém věku to ještě není znát, za to na pískovišti obvykle začíná být jasné, kdo je muž a kdo žena. Když to zjednodušíme, muž hloubí tunely a klene mosty, žena zdobí kopce. Bylo by chybou vychovávat univerzální jedince.“²⁴⁵ To je věta z časopisu *Maminka* z roku 2002, nad jejíž hodnotou, správností a nad celým tímto tvrzením nechť se každý zamyslí sám.

V letech 2006 a 2007 se v oblasti výchovy vyskytují témata, trestání dětí, zacházení s penězi, vzteklých a vzdorovitých dětí či jak nerozmazlovat.²⁴⁶

²⁴² Andrea Křepelová, *Trestání dětí*, *Maminka* 1, 2001, č. 11, s. 60-61.

²⁴³ Helena Novotná, *Vzteklouni*, *Maminka* 1, 2001, č. 11, s. 86.

²⁴⁴ Zuzana Beranová, *Dobrý start*, *Maminka* 2, 2002, č. 5, s. 97.

²⁴⁵ Mirjana Červenková, *Výchova klučíků... a holčičí*, *Maminka* 2, 2002, č. 11, s. 98-99.

²⁴⁶ Tereza Benišková, *Po dobrém, nebo po zlém?*, *Maminka* 6, 2006, č. 4, s. 48-51; Barbora Krčmářová, *...dítě zlobí?*, *Maminka* 6, 2006, č. 8, s. 43; Johana Walterová, *Kapesné pro děti*, *Maminka* 7, 2007, č. 2, s. 118; Pavel Brycz, *Jak efektivně zvládnout vzdorovité dítě?*, *Maminka* 7, 2007, č. 5, s. 106.

Na závěr roku 2006 je uvedeno desatero dobrého rodiče z lednového čísla časopisu *Maminka*: „1. Oba rodiče táhnou za jeden provaz; 2. Důslednost, neměnit bez důvodu stanovená pravidla; 3. Nevynucovat podřízenost u dítěte zastrašováním, bezdůvodnými tresty; 4. Vštěpovat pořádek a potřebu řádu dítěti; 5. Nechat dítěti svobodu projevu, rozhodnutí (s tím související zodpovědnost); 6. Posilování smyslu pro kolektivní spolupráci a pomoc; 7. Když rodič trestá, dítě vždy musí vědět za co; 8. Trpělivost rodičů, mít na děti čas; 9. Pokud mají rodiče více dětí, nesrovnávat je (každý má jiné silné a slabé stránky); 10. Projevovat dítěti lásku (být oporou a jistotou v jeho životě).“²⁴⁷

Dále se mluví i o hyperaktivitě dětí s ohledem na jejich výchovu. Je zdůrazňován fakt, že je to nemoc, za níž by děti neměly být trestány. Je vysvětleno rodičům, jak k tomuto onemocnění dochází, jak se k němu postavit a jak důležité je nerezignovat. Dokonce je zde uvedeno jakési šestero, co děti s ADHD potřebují: „1. Pevný řád denních činností; 2. Opakování informací; 3. Výuka a opakování by mělo probíhat pravidelně; 4. Rozdělení práce do krátkých úseků; 5. Různorodost činností; 6. Odměny za splnění úkolu.“²⁴⁸

Značně zajímavým tématem je téma výchovných krizí. Ty jsou rozděleny na šest základních podle typických vět, které dítě užívá ke svému ospravedlnění: „1. Ale já to chci; 2. Budu brečet; 3. Uhodím tě; 4. Když on si začal; 5. Opravdu, já nelžu; 6. Uklízení mě nebaví. U každé z výše uvedených je její definice, to jak se projevuje a uvedená rada rodičům, jak se v dané situaci zachovat a jak ji řešit. Důraz je kladen zejména na to dětem neustupovat, být trpěliví, zásadoví, nejednat ukvapeně ani agresivně.“²⁴⁹

Roky 2009 a 2010 pak přináší články, které se snaží v některých konkrétních případech zachytit, jaká byla výchova v dobách minulých a jaká v době stávající. Články mají názvy kupříkladu: *To za nás nebylo*, *Výchova dětí v Čechách* či *Kámoš nebo rodič*. V člancích je řešeným tématem především to, jak je „dnes všechno jinak“. Dříve se děti potýkaly s přístupem autoritativním, dnes však mnohdy žádné hranice neexistují a děti jsou považovány za osobnosti již od raného dětství.²⁵⁰ Toto je kritizováno a poukazováno je na to, jaké škody může výchova napáchat. Dále je poukazováno na odlišnost výchovy otců a matek, kdy matky jsou popisovány jako

²⁴⁷ Johana Walterová, *Desatero dobrého rodiče*, *Maminka* 6, 2006, č. 1, s. 46.

²⁴⁸ Ivana Ašenbrennerová, Ivo Pach, *Jako z hadích ocásků*, *Maminka* 8, 2008, č. 1, s. 25-27.

²⁴⁹ Mirka Koníčková, Tereza Beníšková, *Typické výchovné krize*, *Maminka* 8, 2008, č. 5, s. 26-31.

²⁵⁰ Více k výchově autoritativní a antiautoritativní v knize: E. Vaníčková, *Tělesné tresty dětí*, s. 22-23.

shovívavější a tolerantnější s pečujícím přístupem, na rozdíl od otců, kteří jsou ti vzácnější, sloužící jako „pánové na hraní“, jsou totiž tolerantnější k divočejším hrám svých ratolestí a jejich hra s dětmi bývá mnohdy akčnější a zábavnější. Opomenuta v těchto letech není ani problematika výchovy chlapců, dívek a podpory a citlivosti, která by měla být rodiči poskytována obojímu pohlaví stejnou měrou. Velmi pěkně je v jednom z článků uvedeno, čeho se ve výchově vyvarovat: „1. Podmíněné lásky; 2. Srovnávání s ostatními; 3. Odsuzování celé osobnosti; 4. Více kritiky než chvály; 5. Potlačování oprávněné hrdosti; 6. Podceňování schopností.“²⁵¹

V rozmezí let 2011 – 2012 se vyskytuje častěji téma ukřičených až hysterických dětí. V člancích se rodičům radí jak stanovit mantinely, jak poznat zda je dítě zlobivé či paličaté, jak správně reagovat, rady co dělat a v článku *Uřvaní křiklouni* dokonce rodiče naleznou i jakási *Pravidla pro boj se vzdorem*.²⁵² V člancích se objevují podnápisy jako rady rodičům, těmito jsou kupříkladu: *Houpá celá rodina, Hrajte si, Důvěřuj, Nekřičte* apod.²⁵³

Články dále upozorňují stále častěji na výchovnou metodu „cukru a biče,, – za dobré chování odměna a za špatné zákaz, přičemž ale kladou důraz na to, že dítě by se rodiče nemělo bát, mělo by jej respektovat. V rodině by měla panovat přátelská atmosféra a domov by mělo být místo, které je za všech okolností místem bezpečí a pohodlí. Uváděny jsou v člancích i rady ohledně chování samotných rodičů, protože jak zde už bylo několikrát řečeno, děti se učí nápodobou, rodiče by tedy před dětmi neměli dělat nic, co si nepřejí, aby pak dělaly děti samy.²⁵⁴

Jako zajímavost se objevuje v jednom z vydaných čísel časopisu *Maminka* článek s nadpisem: *99 tipů pro život s dětmi*. Tento článek obsahuje jakýsi souhrn toho hlavního, co je v těchto letech považováno za aspekty, které mohou rodičům usnadnit výchovu jejich dítěte. Pro příklad je zde několik rad z tohoto článku uvedeno: „18. Čtete si každý večer; 27. Nerozčilujte se, když se dítě ušpiní (je to dítě); 80. Pastelky i papíry mějte v kabelce i v autě; 96. Neslevujte ze svých cílů.“²⁵⁵

²⁵¹ Adam Suchý, *Výchova dětí v Čechách*, *Maminka* 9, 2009, č. 8, s. 130-133; Adam Suchý, *Budeš poslouchat*, *Maminka* 9, 2009, č. 10, s. 128-130; Judita Traubová – Barbora Krčmářová, *Co je to ohno?*, *Maminka* 9, 2009, č. 11, s. 100-102.

²⁵² Ivana Ašenbrennerová, *Uřvaní křiklouni*, *Maminka* 11, 2011, č. 11, s. 258-259; Monika Tomsová, *Jako z divokých vajec*, *Maminka* 12, 2012, č. 1, s. 92-93.

²⁵³ Petr Pospíšil, *Stav výchovy v Čechách*, *Maminka* 12, 2012, č. 1, s. 126-127.

²⁵⁴ Zuzana Labudová – Vanda Ročková, *Cukr a bič?*, *Maminka* 12, 2012, č. 12, s. 86-87.

²⁵⁵ Klára Kotábová, *99 typů pro život s dětmi*, *Maminka* 12, 2012, č. 8, s. 16-19.

6.2.2 Citová výchova

Zajímavým tématem roku 2005 je rodičovská láska, na níž je upozorňováno ne z hlediska nedostatku, nýbrž přebytku a kam takový přebytek lásky může vést. V časopisech se radí, jak z dítěte vypěstovat osobnost, aniž by jej rodiče rozmazlili. Pro vývoj dítěte má největší význam právě rodičovská láska, ale ničeho by nemělo být přespříliš, ale ani málo. To jsou dva extrémy, před kterými jsou rodiče varováni, na jednu stranu by měla být respektována osobnost dítěte, jeho mentalita, zájmy a podobně, na stranu druhou by se rodiče měli vyvarovat i tzv. „opičí lásce“. V článkách je upozorňováno na důležitost dávání lásky dětem najevo, avšak neměla by být překračována hranice vyjadřování citového vztahu a rozmazlování.²⁵⁶

O lásce při výchově, kterou je třeba dítěti dávat, se více mluví i v letech 2011 – 2012. Psycholožka Alice Holečková v nejednom článku vysvětluje, že láska je základ a dítě ji nutně pro svůj zdravý emoční vývoj potřebuje, a to lásku otcovskou i mateřskou. Láska dává dětem jistotu, ze které se jednou stane sebejistota. V jednom článku se doslova píše: „Pokud potomkovi nedáte od první hodiny pocit, že je milován, můžete se s výchovou snažit, jak chcete, a stejně bude v životě tápat.“²⁵⁷

I v letech 2013 – 2014 se stále častějším tématem stává láska k dětem a její nenahraditelné místo ve výchově. Je naprosto očividné, jak její důležitost v očích veřejnosti stoupá a jak se na ni klade stále větší důraz, i v časopisech je jí věnováno více a více článků, které jsou i co do obsahu stále rozsáhlejší. Dokonce psychologové tvrdí, že je třeba malé děti především naplnit láskou. A je důležité nejen slovní ale i fyzické vyjadřování lásky. Ovšem objevuje se i druhý extrém, kdy je láska rodičů až přespřílišná a pro dítě na škodu, to se stává nesamostatným a velmi závislým na rodičích. Jako ve všem i v lásce je třeba určitá míra a články varují před tzv. „opičí láskou“ především matek vůči svým dětem.²⁵⁸

6.2.3 Výchova k samostatnosti

Důležitou vlastností, kterou je třeba u dítěte rozvíjet je samostatnost. Rodiče by dětem neměli stát za zády, občas by je měli nechat, aby se samy rozhodly, s dítětem by měli hodně komunikovat a překonat strach o ně, čím dříve začnou rodiče v dětech

²⁵⁶ Adéla Doležalová, *Mít, či nemít mazánka?*, *Maminka* 5, 2005, č. 3, s. 50-51; Dana Slepíčková, *Nerozmazlovat, ale motivovat!*, *Maminka* 5, 2005, č. 11, s. 62-63.

²⁵⁷ Klára Kotábová, *Já, já, já a jenom já...a chci!*, *Maminka* 11, 2011, č. 10, s. 104-106.

²⁵⁸ Zuzana Labudová, *(Ne)vychováváme skleníkové kytičky*, *Maminka* 13, 2013, č. 3, s. 20-21; Klára Kotábová, *Láska na dotek*, *Maminka* 13, 2013, č. 11, s. 178-181.

schopnost samostatnosti budovat a modelovat, tím lépe. Samostatnost je nutné cvičit systematicky už od nejtělejšího věku, dítě se jí naučí, když dostane občas příležitost samo se rozhodnout, za svá rozhodnutí musí dítě také samozřejmě nést odpovědnost a rodiče by jej měli zpočátku informovat o možných důsledcích, zbytek však už nechat na dítěti.²⁵⁹

6.2.4 Výchova a škola

Vůbec poprvé se zde mluví o mateřské školce Montessori. Tato je založena na principu, že učitel je spíše starší a zkušený kamarád než autorita, dále je důraz kladen na jistou volnost ve výchově, důležitou součástí je také mystická elipsa. Tento druh školky založila Marie Montessori a základní informace jsou k dispozici na těchto webových stránkách: <http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky>.²⁶⁰

6.2.5 Agresivita a kriminalita dětí

Řešeným tématem začíná být také agresivita u dětí, která se u nich začíná objevovat mezi prvním a třetím rokem života. V časopisech je upozorňováno, že agresivní chování u dětí v tomto věku je přirozené a zneklidňující by naopak měl být fakt, pokud dítě útočné není, může být totiž obětí svých kamarádů nebo může být v dospělosti uzavřenou osobností. Články tedy na toto rodiče upozorňují a vysvětlují jim, jak k dětem v těchto chvílích přistupovat, jak se chovat, jaký vliv má křik a naopak jaký výchova formou zábavy.²⁶¹

V dětském vyjadřování se objevují vulgarismy a i to je zpracováváno jako problematika ve výchově dětí. V letech 2009 – 2010 je to téma, které se několikrát opakuje. Články uvádí, že zhruba do věku tří let děti významy sprostých slov neznají, nerozumí jim, proto pokud takové slovo někde uslyší, uloží si jej klidně do paměti a přirozeně ho (většinou v tu nejnevhodnější chvíli) použijí. Mnohokrát sprostá slova odposlouchají děti od svých rodičů, například když tatínek opravuje elektrický spotřebič s neúspěchem, pronese nějaké sprosté slovo a jeho syn ho při tom slyší, zapamatuje si okolnosti a stačí podobná situace, kdy se dítěti také něco nepovede, kupříkladu na pískovišti chlapeček hloubí tunel a zborší tím pracně postavený hrad a následně

²⁵⁹ Václav Martin, *Nestůjíte dětem za zády*, *Maminka* 3, 2003, č. 2, s. 66-67.

²⁶⁰ Pavlína Průchová, *Alternativní mateřská školka*, *Maminka* 5, 2005, č. 3, s. 96; Dále *Mateřská školka Montessori, Principy Montessori pedagogiky*, dostupné na: <http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky> [19. 01. 2016].

²⁶¹ Markéta Vopěnková, *Když děti útočí*, *Maminka* 4, 2004, č. 7, s. 42.

naprosto spontánně pronese otcova slova. V této situaci se jaksi ani není možné na dítě zlobit, je v tom nevinně, protože děti se učí nápodobou, přejímají s oblibou vzorce chování. Zlobit by se rodič tedy měl až tehdy, když dítěti opakovaně vysvětlí, že používat taková slova je nevhodné, a ono je přesto používá. Důležité je zachovat klid a být trpěliví, nezastírat, že taková slova občas dospělí používají, ale zároveň dítěti vyjasnit, že to není úplně správné a rozhodně ne u dětí.²⁶² Tuto část mi přijde příhodné zakončit citací z časopisu *Maminka*: „Je-li dítě něčím v životě opravdu ohroženo, jsou to právě jeho rodiče.“²⁶³

Dětská neposlušnost a agresivita je často zmiňovaná i v posledním zkoumaném dvojletí, 2013 – 2014. Agrese se stává samostatně řešeným tématem, kdy se v časopisech hledá původ, kde se v dětech tato „vlastnost“ bere, mnohdy je to jen jakási hyperaktivita, někdy jde však i o pouhý projev strachu a v horším případě pak o následky nesprávné výchovy rodičů. Ať už je příčina jakákoliv, je to skutečnost, kterou by rodiče měli určitě řešit, protože takovéto děti potřebují mnohdy i odbornou pomoc a od rodičů hlavně naslouchání a lásku.²⁶⁴

6.2.6 Šikana – komunikace

Do popředí zájmu se dostává neoblíbené téma šikany, dále důležitost komunikace – povídání s dětmi a jak s nimi komunikovat a to, jak důležité je, aby měly děti svůj prostor, jak psychický, tak fyzický. Co se psychické pohody i bezpečí dětí týká, velkým tématem se stává šikana ať už ve školce či ve škole. Jak je dle vývoje jednotlivých let zřejmé, dítě se posouvá stále více do středu dění a zájmu společnosti a nejde pouze o jeho výchovu a vzdělání, ale právě i bezpečí. Články o šikaně přináší rady rodičům, jak na to, že je jejich dítěti ubližováno, lze přijít, jakých varovných signálů si všimnout a jasné upozornění na to, jak důležitá je komunikace s dětmi (x brání na lehkou váhu).²⁶⁵ „Dítě si vysvětluje uspořádání světa skrze obraz rodičů a toho, co se děje uvnitř rodiny. Ale v každodenním životě se často konverzace ztenčují na praktické pokyny, nařízení různých úkonů, výhrůžky, výstrahy. Je důležité nezapomínat na potřeby dítěte, i co se povídání týče, ač z našeho pohledu „velkých“ starostí často nad

²⁶² Zuzana Labudová, *Fuj, to se neříká!*, *Maminka* 10, 2010, č. 6, s. 88-89.

²⁶³ Lenka Volfová, *Dokážeme se vidět očima našich dětí?*, *Maminka* 10, 2010, č. 12, s. 121.

²⁶⁴ Regina Rochová, *To se nedělá!*, *Maminka* 13, 2013, č. 2, s. 72-73; Regina Rochová, *Soudkyně z kuchyně*, *Maminka* 13, 2013, č. 2, s. 82-83; Jana Potužníková, *Agresivní andílci*, *Maminka* 13, 2013, č. 4, s. 102-105; Tereza Víchová, *Povídáte si se svými dětmi?*, *Maminka* 14, 2014, č. 7, s. 100-101.

²⁶⁵ Ivana Ašenbrennerová-Pečenková, *Šikana není chřipka*, *Maminka* 6, 2006, č. 3, s. 50.

starostmi dětí mávneme rukou.²⁶⁶ Někdy právě takové mávnutí, ať už z nedostatku času či zájmu, může být pro šikanu úrodnou půdou.

Komunikace a šikana jsou i tématy roku 2006, články rodičům radí, aby nepodceňovali dětské problémy a starosti, i oni byli v jejich věku a řešili ty samé „problémy“, jen už na to zapomněli. Je tedy důležité s dětmi mluvit i o zdánlivě nedůležitých věcech, dodává to dětské nejistotě jakési ujištění a pocit, že se v sobě vyznají. „Pokud se dítě nevypovídá doma, usiluje o chvílky pozornosti u těch, kteří se pohybují v jeho nejbližším okolí, nebo se uzavírá do vlastního světa.“²⁶⁷

Hluboké šrámy na dětské duši zanechá každé setkání s násilím. V souvislosti s tématem násilí se neřeší pouze násilí fyzické, ale i psychické, dále je zaměřena pozornost na to, jak se dítě s touto zkušeností vyrovná, kdo dětem nejčastěji ubližuje a proč a proč se objevuje na školách šikana. Rodiče jsou dále v nejednom článku informováni o signálech, které týrané dítě vysílá, kdo nejčastěji bývá agresorem a jak danou situaci řešit.²⁶⁸

6.2.7 My a oni (cizí lidé)

V roce 2004 se objevuje více článků na téma cizí lidé, týkají se toho, jak děti varovat před možnou hrozbou v podobě lidí, které neznají a kteří se s nimi sami dávají do řeči kupříkladu na hřištích, při venčení psa a podobně. Články říkají, že s přípravou dítěte na kontakt s cizími a neznámými lidmi by rodiče měli začít už okolo věku tří let. Dříve se dítě setkává s cizími lidmi většinou jen v doprovodu rodičů, postupně by však s věkem přibývajícím dítěti mělo být vysvětleno, že jsou jakési dva typy lidí: „ti moji – rodiče, prarodiče, sourozenci, blízcí přátelé rodiny, paní učitelka ve školce apod., a ti cizí, s nimiž se setkáváme ve školce, na hřišti či kupříkladu v dopravních prostředcích.“²⁶⁹ Dětem by tedy mělo být jasně vysvětleno, kdo je a není cizí, co se smí a co ne, co vše mohou odmítnout a na co mají naopak právo.

6.2.8 Genderové role

²⁶⁶ Klára Doubková – Dana Slepíčková, *Pojď si se mnou povídat...*, *Maminka* 6, 2006, č. 4, s. 44.

²⁶⁷ Dana Slepíčková, *Pojď si se mnou povídat...*, *Maminka* 6, 2006, č. 4, s. 44-45.

²⁶⁸ Alena Němečková – Alena Křepelová, *Násilí doma i ve škole*, *Maminka* 2, 2002 č. 10, s. 56-58.

²⁶⁹ Ivana Tvrzová, *Cizí pán*, *Maminka* 4, 2004, č. 1, s. 62-63.

Velmi zajímavé téma týkající se výchovy přináší rok 2005, s velkou důležitostí se objevují články týkající se výchovy a genderových stereotypů.²⁷⁰ Nikdo nedokáže pouze na základě pohlaví dítěte předpovědět jeho vývoj a chování a i přes mnoho rozdílů panujících mezi dětmi mají dívky i chlapci v podstatě stejné schopnosti i potenciál. Proč tedy, když se děti obou pohlaví dokáží stejně dobře projevovat, vnímat něhu, lásku, odvahu či odpovědnost, proč s nimi rodiče nezachází stejně? To je primární otázka řešeného tématu, jež se v člancích o výchově začíná rokem 2005 objevovat. Články tohoto typu upozorňují na to, aby se rodiče stereotypům vyhýbali, jakým způsobem to mají dělat a čeho tím docílí, že to pro děti bude větším přínosem, než je nastrkat do předem připravených škatulek a nutit je k tomu, co chtějí dospělí. Dětem je třeba poskytnout trpělivost a prostor a přizpůsobit prostředí tomu, co potřebuje samotné dítě.²⁷¹

Téma odlišné výchovy holčiček a chlapců se rozvíjí i v letech 2006 – 2007.²⁷² Ani v roce 2008 v této problematice nenastává nečinnost. Před stereotypní výchovou jsou rodiče varováni, je jim vytýkán už jen způsob přístupu k dětské postýlce s holčičkou a pronášení vět typu: „To je ale roztomilá princezna.“ A naopak u chlapečků je mnohdy slyšet: „To je ale velký chlap, to bude silák.“ To samé platí u oblečení, chlapcům náleží modrá, zatímco holčičkám růžová, a tak by se dalo pokračovat. Časopisy před tímto škatulkovitým chováním rodiče varují a upozorňují na jejich omezenost v zajištění stereotypů.²⁷³

6.2.9 Pomoc v domácnosti

Neméně zajímavým je pak výše uvedená výchova dětí skrze domácí práce. Je to vlastně vůbec poprvé, kdy je výpomoc dětí zmíněna jako naprosto normální věc a součást každodennosti plus zároveň skutečnost formující dětskou osobnost. Od dětí je třeba pomoc vyžadovat ještě když je s nimi jeden z rodičů na mateřské dovolené, ne až když nastupuje zpět do práce, ale už od raného věku dítěte, je nutné toto vyžadovat, ač po malých dávkách, tak už od samého počátku. „Jsou zde udílány rady rodičům: udělejte si čas, slevte z nároků, nalad'te se na cíl (povzbuzování dětí), mějte trpělivost, projevujte zájem, buďte důslední, předvádějte a ukazujte. Vštípit si smysl pro systém

²⁷⁰ Zajímavé informace o závaznosti genderových stereotypů jsou k dispozici v knize: Igor Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti, Studie ze sociologie dětství*, Brno 2004, s. 20-26.

²⁷¹ Tamara Cenková, *Kluk versus holčička*, *Maminka* 5, 2005, č. 2, s. 44-45.

²⁷² Petra Špičková – Jana Musilová, *Výchova holčiček versus výchova chlapců*, *Maminka* 7, 2007 č. 8, s. 14-15.

²⁷³ Mirka Koníčková – Tereza Beníšková, *Holky versus kluci*, *Maminka* 8, 2008, č. 2, s. 58-59.

a řád umožňuje jakákoliv opakovaná činnost, a tou domácí práce rozhodně jsou. Pomůžete-li dítěti naučit se je zvládat a ovládat, umožníte mu i adaptovat se na budoucí období povinností. Důsledným trváním na vykonávání jedné drobné domácí povinnosti denně vytváříte předpoklady pro jeho úspěšný školní začátek.²⁷⁴

Toto téma – povinnost dětí je i tématem posledního dvojletí. Články tohoto typu říkají, že by děti určitě měli pomáhat v domácnosti, posilujte to v nich totiž pocit sounáležitosti s rodinou, důležitosti a užitečnosti. Pomoc dětí v domácnosti je i cestou k samostatnosti a zodpovědnosti. Samostatné děti totiž nejsou překážkou v kariéerním postupu.²⁷⁵ V jednotlivých člancích jsou k nalezení i rady, kdy je správný čas, aby děti začaly doma pomáhat, proč jsou domácí povinnosti vhodné a samozřejmě i to jaké domácí povinnosti dětem uložit.²⁷⁶

6.3 Typické hry a hračky

6.3.1 Hračky a jejich vlastnosti

Už v zářijovém vydání časopisu *Maminka* z roku 2001 se objevuje velmi pěkný článek o dětských hračkách. Píše se zde, že hravost je přirozená každému malému dítěti, děti si totiž rády hrají, protože se radují ze života. Hra je pak určitým přirozeným prostředkem projevu ryze dětské spontánnosti, myšlení a prožívání, ale také simulací pozdějších životních rolí. Pro chlapce je vhodné jako hračky volit stavebnice, učí se tak konstruktivnímu myšlení a zručnosti a pro děvčátka panenky, učí se hrou s nimi rozvíjet mezilidské chování a pečlivost. Upozorňováno už je však i na to, že role se v dané době často prohazují a i z mužů mohou být učitelé a z žen podnikatelky. V minulosti si dnešní babičky hrály s hadrovými panenkami a dědečkové s cínovými vojáčky, dřevěnými kostkami, vozíkem či duhovými kuličkami. Oblíbenými hračkami byla i obruč, káča, hlavolamy nebo plyšové hračky. Upozorňováno je na to, že móda se opakuje jen s menšími odchylkami. V ne tak dávné době jako v době našich babiček byly oblíbené hračky dětské kufříky, proutěné kočárky, houpací koně, vláčky, železnice a v době dnešní jimi jsou kupříkladu panenky všemožných velikostí s ohebným tělem, dlouhýma nohama, mrkající panenky s dlouhými řasami a vrchol tohoto je panenka Barbie od firmy Mattel. Několikrát se opakuje tvrzení, že dnešní hračky nejsou vůbec nové či jiné, odlišné od dob minulých, jen zmodernizované. V dnešní digitální

²⁷⁴ Denisa Červinková, *Já, malý pomocník*, *Maminka* 7, 2007, č. 11, s. 72-73.

²⁷⁵ I. Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, s. 16.

²⁷⁶ Alena Čálková, *Povinnosti vychovávají*, *Maminka* 14, 2014, č. 6, s. 18.21.

a elektronické době přibývá funkcí, kterých jsou hračky schopné, plyšové hračky se smějí, vrtí sebou, miminka pláčou, čůrají a jedí. Chlapci dávají přednost digitálním a počítačovým hrám, a to stále ve větší míře. Velký návrat slaví loutky a dřevěné hračky, dále miniatury hradů, zámků, figurky z cínu, dřevěné kolébky a postýlky, kuffíky, stavebnice z korálků, hlavolamy i houpací koně. Samozřejmostí pro chlapce zůstávají autíčka, přičemž modely se zvětšují a mají vše co auta skutečná, dalším hitem jsou auta na ovládání a kopie akčních hrdinů ze sci-fi seriálů. Nesbírají se už céčka, ale poggy a hokejisté. Hraje se stolní fotbal a hokej. Pro miminka jsou zde pak všemožná jezdítká jako auto s pískacím volantem či nákladní vůz na písek, nechybí ani pokémoni či oblíbená skládací hra – puzzle. Je tedy naprosto jasné, že úhel pohledu na hračky se s rokem 2001 mění, neřeší se tolik ze zdravotního hlediska - kvality, jako spíše z hlediska různosti a velkých možností - kvantity.²⁷⁷

V letech 2004 – 2006 se frekvence článků o hračkách a hrách dětí oproti letům minulým znatelně zvedá. Píše se o hračkách plyšových, mluvících, o knihách a jejich vlivu na děti, o hraní si venku, ručních pracích – tvoření dětí a o hračkách, které děti učí. Zvýšení zájmu o děti z hlediska zábavy a her je znatelné i díky tomu, že se objevuje v časopise *Maminka* nová dvojstrana pro děti, kde na té první se vždy naučí čtyři písmena abecedy (napsána písmem psacím i tiskacím) a na straně druhé pak následují říkanky s obrázky, jsou o písmenech a obsahují především tato dětmi právě naučená písmena.²⁷⁸ Stejně tak se v únoru 2005 objevuje v časopisu *Maminka* další dvojstrana pro děti, kde je uvedena krátká pohádka a k té přidána písnička (a tematické obrázky) i s notami.²⁷⁹

Co se problematiky genderu týče, vyskytuje se v časopisech především v posledních zkoumaných letech. V článcích je řešena problematika nejen odívání a barev pro děti jednotlivých pohlaví, ale především problematika přístupu dospělých k dětem a hračkám. Rodiče jsou na odlišnosti v jejich chování upozorňováni, je jim to vytýkáno a články jsou nabyté příklady těch nejnevhodnějších rozdílů a varováními před chybami nejen ve výchově, ale právě i při výběru hraček. Ať už jde o jakoukoliv oblast v životě dětí a přístupu rodičů k nim, závěr je jasný a jednotlivé články i časopisy se shodují v jednom, ač tomu tak dříve bylo, rodiče by neměli podléhat stereotypům.²⁸⁰

²⁷⁷ Daniela Hatinová, *Panenu, nebo angličáka?*, *Maminka* 1, 2001, č. 9, s. 66-67.

²⁷⁸ Stáňa Zmudová – Zbyněk Příborský, *Maminka* 4, 2004, č. 4, s. 99-100.

²⁷⁹ Václav Bárta, *O Plaváčkovi*, *Maminka* 5, 2005, č. 2, s. 72-73.

²⁸⁰ Zuzana Labudová, *Panenky vs. autíčka*, *Maminka* 10, 2010, č. 10, s. 94-95.

Roky 2011 a 2012 lze pak bez jakékoliv nadsázky nazvat léty dětských hraček a her. V žádném roce zatím nebyla taková pozornost věnována právě tomuto tématu ať už z jakéhokoliv úhlu pohledu. V tomto dvouletí se píše o hračkách z pod víčka jogurtů – o sběratelství těchto hraček a vyměňování si jich mezi dětmi navzájem, čímž se opět posouvá význam hraček, které se tímto stávají součástí balení mnoha potravin.²⁸¹

Co se hraček obecně týká, v letech 2013 – 2014 je rodičům doporučováno stejně jako dříve, brát především ohled na to, co baví samotné dítě, a nekupovat nejmodernější hračky, jen protože jsou novinkou, která poté ale bude ležet v jednom z rohů dětského pokoje. Rodiče by dále měli svou pozornost zaměřit na kvalitu výrobku, cenu, která vždy tím, že je vysoká, ještě hodnotu kvality nezaručuje, dále na rozvoj osobnosti dítěte, ke kterému hračka může přispět, zvláště v dnešní době, kdy je opravdu nepřeberné množství hraček. V časopisech se často opakuje i téma genderu a v těchto letech jsou rodiče podporováni v koupi spíše hraček praktických – společenské hry, kola, koloběžky, stavebnice, zmíněné puzzle a farmy, tedy hry a hračky, které děti dle genderových rolí nedělí.²⁸²

6.3.2 Tvůrčí hry, společenské hry, chytré hračky

V trojletí 2004 – 2006 se objevují tzv. hry a hračky, které naučí. Mezi tyto hry patří Pantomima (vyjádření krátkého příběhu pomocí pantomimy), Malý popleta (dělat věci špatně a nelogicky a dítě by mělo opravovat, co je špatně) či Sáčky plné překvapení (používání hmatu a čichu při poznávání různých předmětů a materiálů). Daly by se sem zařadit ale i dále zmiňované hračky, tzv. hudebňánci. Jedná se o hračky, které jsou zmenšeniny hudebních nástrojů, většinou plastové, ale fungují na podobném principu a vydávají zvuky podobné těm, které vydávají hudební nástroje opravdové, jsou jimi malé piano, xylofon, bubínek, hudební sestava chrastítek apod.²⁸³

Koncem roku 2008 se součástí několika vydání časopisu *Maminka* stávají reklamy na hry společenské a stolní, jimiž jsou kupříkladu: Člověče nezlob se, Kris-kros klasik, Loupežníci či Pojd' si hrát. Dále se zde objevuje i dvojstrana s názvem, *Pro šikulky* a jejím obsahem jsou dětské hračky, které se zaměřují na konkrétní smysly.²⁸⁴ Novou dvojstranou, která se objevuje na jedné z posledních stran posledního

²⁸¹ Monika Tomsová, *Vyměním hroch a za prasátko!*, *Maminka* 11, 2011, č. 2, s. 134-137.

²⁸² Klára Kotábová, *S čím si budeme hrát?*, *Maminka* 13, 2013, č. 11, s. 286-287.

²⁸³ Lucie Juráčková, *Hudebňánci*, *Maminka* 6, 2006, č. 9, s. 68; Lucie Juráčková, *Hry, které naučí*, *Maminka* 6, 2006, č. 9, s. 74.

²⁸⁴ Monika Kosová, *Pro šikulky*, *Maminka* 8, 2008, č. 9, s. 39.

(prosincového) vydání časopisu *Maminka* z roku 2008 je dvojstrana opět věnovaná zcela dětem, pojmenovaná *Zábavné chvíle*. Objevují se zde hádanky, spojovací hry a různé tvůrčí hry pro malé děti.²⁸⁵

Zajímavým tématem roku 2011 – 2012 jsou pak hračky nazývané chytré. Hraček existuje velká řada, barevné, hebké, mazlivé, ale existují i hračky, které mají jakési IQ a mohou tento kvocient zvedat i dětem. Jsou to hračky, které mají schopnost v dětech rozvíjet vědomosti, znalosti, soustředěnost, schopnost učit se. Při výběru těchto hraček by se rodiče neměli nechat zlákat jen reklamou, měli by si je pečlivě vybírat a to kupříkladu i dle zkušeností přátel. Těmito hračkami jsou například kostičky vydávající zvuky, které děti učí rozpoznávat materiály a tvary či mluvící medvěd, který pojmenovává části těla a umí zazpívat i nějaké písničky.²⁸⁶

Závěrem k roku 2012 se v časopisech objevují hry, které velkou měrou namáhají a zaměstnávají mozek. Těmito hrami jsou Rubikova kostka, ježek v kleci, eurek a fourfold či koník bronco. Všechny tyto hry, hlavolamy, podporují logické uvažování, představivost, trpělivost a šikovnost a kdo by nechtěl, aby jeho dítě mělo takové vlastnosti?²⁸⁷

V letech 2013 – 2014 se hodně píše o hračkách typu leporelo pro nejmenší děti. Velmi oblíbenými se dle časopisů stávají i hry pro hbité dětské prstíky, jimiž jsou různé skládačky, labyrinty a kupříkladu i puzzle. Novinkou jsou pak různé plastové farmy, kdy děti z mnoha plastových malých zvířátek a součástek staví farmy. Nejoblíbenějšími hrami zůstávají však společenské hry, jako *Activity*, *Zlaté Česko*, *Dostihy a sázky*, *Česko hudba* či *Zachraňme svět* a dále hry a hračky inspirované pohádkami a postavami z televize.²⁸⁸

6.3.3 Pohádky (knihy)

Opakovaně se vyskytuje téma pohádek s typickými již řečenými otázkami: Proč jsou pohádky pro děti tak důležité, proč jim tak rády naslouchají a milují přítomnost krásných princezen a chrabrých rytířů? Články odpovídají jasně: „Možná právě proto, že za vírem nadpozemských postav a kouzel stojí stále stejně lidské dobré i špatné

²⁸⁵ Monika Kosová, *Kdo chce vědět víc?*, *Maminka* 8, 2008, č. 12, s. 160-161.

²⁸⁶ Klára Kotábová, *Chytré hračky*, *Maminka* 12, 2012, č. 4, s. 102-103.

²⁸⁷ Ivan Verner, *Námaha pro mozek*, *Maminka* 12, 2012, č. 8, s. 118-119.

²⁸⁸ *Kamarádi z telky*, *Maminka* 14, 2014, č. 3, s. 96.

vlastnosti, životní radosti i strasti. Pohádky jsou pro děti něčím naprosto přirozeným a zároveň výjimečným.²⁸⁹

Ohledně samotných knih se píše v 2004 – 2006. Je uváděno, že četba rozvíjí fantazii dětí a že s knihou se děti začínají seznamovat už v prvních měsících života. Přičemž největší roli v tomto hraje rodina a rodinné prostředí, když jdou rodiče příkladem i dítě se dostane ke čtenářství. I v této problematice jsou rodiče pro své děti vzorem, k němuž vzhlížejí.²⁹⁰

V letech 2009 – 2010 je opět kladen velký důraz na pohádky a písničky, a to hlavně s ohledem na stále více se rozmáhající technologie a technické hračky. Díky tomu jsou rodiče zároveň vybízeni, aby se svými dětmi trávili více času.

Ke knihám si lidé vytvářejí vztah už od dětství, a když čtou hodně rodiče, čte většinou rádo i jejich dítě. A nejde zde pouze o začarované světy a nadpřirozené bytosti, velká krása je i v pohádkách s reálnou tematikou, která je například v hloupém Honzovi na peci, zlých macechách, dívkách typu Popelky či hloupých králích. A jak říká Karel Čapek: „Pohádka se nedá definovat svými motivy a látkami, ale svým původem a svou funkcí – pohádka vlastně není původně literatura, ale povídání a rodí se z potřeby vypravovat a naslouchat.“ Skutečná pohádka podle Čapka žije jen tam, kde nepřevládlo písmo – tedy hlavně u dětí.²⁹¹

U tématu pohádek je důležitá ještě jedna zmínka, ani zde se nelze vyhnout genderovým stereotypům. A nejde pouze o pohádky tradiční, i ty novodobé zachovávají značně tradičně vymezenou genderovou strukturu. „Kdy hlavní hrdina je nejčastěji mužského rodu, ženské postavy jsou pasivní, úspěchu dosahují krásou, nikoli vlastní šikovností, jejich osud je v rukou mužských postav. Takto konstruované pohádkové postavy se stávají vzorem, který dívkám a chlapcům přináší normativní poselství o podobě genderových rolí a genderových identit, které zapadají do systému hierarchicky uspořádaného podle genderu. Takto se pohádky stávají nástrojem reprodukce genderových nerovností ve společnosti.“²⁹²

V roce 2012 se téma pohádek objevuje stále více. V článku s názvem: *Pohádky, které by měla znát vaše děti*, jsou typy pohádek, které je opravdu záhodno znát, nejen proto, že jsou opravdu hezké, ale z důvodu morálního zamyšlení, humoru i kvalitního příběhu, který skrývá mnohá ponaučení. Je naprosto zřejmé, jak si společnost od roku

²⁸⁹ Soňa Svobodová, *Život s pohádkou*, Maminka 2, 2002, č. 4, s. 56-57.

²⁹⁰ Miloslava Veselková, *Přítel jménem kniha*, Maminka 5, 2005, č. 3, s. 44-45.

²⁹¹ Ivana Ašenbrennerová, *Povídej mi pohádku...*, Maminka 9, 2009, č. 11, s. 28-31.

²⁹² I. Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, s. 57-64.

2009 začíná stále více uvědomovat četné nevýhody mobilních telefonů, tabletů a počítačů a jejich negativní vliv na děti a snaží se stočit zájem dětí i rodičů (kteří mají na své dítě největší vliv) zpět k tradičním hodnotám dětství, jimiž jsou právě pohádky. Mimochodem mezi tyto pohádky, které by dle tohoto článku děti měly znát, patří: Tři oříšky pro Popelku, S čerty nejsou žerty, Anděl Páně, Tři veteráni, Byl jednou jeden král, Perinbaba a Petr Pan a Wendy.²⁹³

6.3.4 Moderní technologie, elektronické hračky

Koncem roku 2002 se hodně píše na téma bezpečnost hraček pro děti a jejich vlivu na zdraví dětí, objevují se články s názvy: *Bezpečnost hraček, Kniha podněcuje fantazii* či například *Televize dětem brání*.²⁹⁴

Hitem let 2004 – 2005 jsou mluvící hračky, kupříkladu Telefonek Julia a Michael, Melodická lucerna, Živá mluvící abeceda či Králíček s mrkví.²⁹⁵

V období roku 2007 – 2008 se opět objevuje téma počítače a způsob trávení volného času dětí. Rodiče jsou vybízeni k tomu, aby kontrolovali množství času, které dítě u počítače stráví, tento čas by pak měli regulovat, aby hraní počítačových her dítě úplně nepohltilo. Články dokonce považují za vhodné, aby u počítače byl někdy s dítětem rodič i fyzicky přítomen, společné hraní může být také zábava a rodič s dítětem se poznají i z jiné stránky, například jak umí dítě nést prohru či se radovat, apod. Varování jsou zde především před virtuální realitou a počítačem jako drogou.²⁹⁶

Velikou konkurencí technologiím se v letech 2009 – 2010 stávají zvířata. Dokonce jsou s nimi v některých článcích i srovnávány, co je pro děti lepší a přínosnější, zda elektronika, nebo učení se zodpovědnosti a budování citu k živé bytosti. V článcích je možno se dále dozvědět, že zvíře je i jakýsi prostředník stmelování rodiny, společně se o něj rodiče s dětmi starají, tráví s ním volný čas, a navzájem se tak sbližují a své vztahy mohou tímto způsobem i prohloubit.²⁹⁷

I v roce 2010 se objevuje několik článků k tématu technologie – konkrétně televize. Jako vše i televize má své klady i zápory, když je jí užíváno v omezené míře

²⁹³ Dita Černá – Vanda Ročková – Klára Kotábová – Linda Zikmundová – Ivana Ašenbrennerová – Veronika Klener – Petra Vagaská, *Pohádky, které by měly znát vaše děti*, *Maminka* 12, 2012, č. 12, s. 164-165.

²⁹⁴ Lucia Protivanská, *Mámo, táto, pojd' si hrát!*, *Maminka* 2, 2002, č. 6, s. 46-47; Petr Karger, *Bezpečnost hraček*, *Maminka* 2, 2002, č. 6, s. 48; Alena Géblová, *Dárek, to je rituál, Konec školy. Čas na odměnu*, *Maminka* 2, 2002, č. 6, s. 50-51.

²⁹⁵ Pavlína Průchová, *Kdopak to mluví*, *Maminka* 5, 2005, č. 3, s. 68.

²⁹⁶ Ivana Ašenbrennerová, *Dítě a počítač*, *Maminka* 7, 2007, č. 4, s. 64-65.

²⁹⁷ Monika Kosová, *Můj nejmilejší zvířecí mazlíček*, *Maminka* 9, 2009, č. 1, s. 52-54.

a dítě sleduje naučné programy či pohádky a zpívánky, může být prospěšná k rozvoji fantazie dětí či rozšiřování slovní zásoby, apod. Když však děti sledují nevhodné filmy či pořady, může to v nich vzbuzovat různé strachy (protože nerozumí tomu, co vidí) a následně vytvořit i psychické bloky či noční můry, v dalším případě může dojít i k přejímání agresivního chování (děti se učí nápodobou), které poté děti ventilují například na ostatních dětech ve škole. V jednom z článků tohoto roku jsou vypsána i tzv. Televizní pravidla, jimiž jsou kupříkladu: 1. Televize by neměla běžet celý den; 2. Vybírejte jen takové pořady, které jsou pro daný věk vhodné 3. Děti by se neměly dívat příliš zblízka a hlavně ne stále, apod.²⁹⁸

Stejně jako tomu bylo u televize, je třeba i internetu, tedy k užívání počítače, stanovit nějaká pravidla. Články na toto téma se objevují zejména v letech 2011 – 2012 a obsahují mnohé rady rodičům, co zabezpečit, na co dávat pozor a co nepodcenit. Počítat by měl být například ve společné místnosti, aby rodiče viděli, čemu se na něm dítě věnuje a stanoveny by měly být i podmínky, za jakých jej dítě může užívat. Dobrý nápadem je mít počítač zabezpečený heslem, které vždy musí rodič zadat pro jeho plné zapnutí, tím rodiče zabrání tomu, aby děti užívaly počítač bez jejich vědomí.²⁹⁹

V letech 2013 – 2014 se elektronika a technické „hračky“ stávají samostatným a opravdu velkým tématem. Velmi vhodné, co se tohoto tématu týká, je kupříkladu oblíbená Elektronická tužka a Elektronická knížka (Angličtina, Zvířátka, Lidské tělo, atd.), z níž se děti mohou mnohému naučit. O něco méně vhodné je dát dítěti jako dárek například tablet a pomalu ztratit kontrolu nad tím, co s ním vlastně dělá a kolik času na něm tráví. Nejčastěji opakovaná věta směřující k tomuto typu „hraček“ zní: „Je důležité stanovit hranice“.³⁰⁰

6.3.5 Venkovní hry – pohyb, sport

Ročníky 2002 – 2003 upozorňují na to, jak moc děti potřebují pohyb, v souvislosti s tím je upozorňováno na pohybové hry a dětská hřiště. Nejen čerstvý vzduch, nashromážděná energie, ale i prostor, nové podněty a kontakty s ostatními dětmi jsou nepopíratelnými důvody proč trávit čas v dětském věku venku

²⁹⁸ Ivan Ašenbrennerová, *Vypni už tu televizi!*, *Maminka* 10, 2010, č. 1, s. 76-77; Linda Zikmundová, *Telka Versus kniha*, *Maminka* 10, 2010, č. 8, s. 90-91.

²⁹⁹ Kamila Stejskalová, *Děti v bezpečné síti*, *Maminka* 11, 2011, č. 3, s. 136-137; Petra Miterová, *Hračky nové generace*, *Maminka* 12, 2012, č. 3, s. 118-119.

³⁰⁰ Kamila Stejskalová, *Děti a technika: Proč je důležité stanovit hranice*, *Maminka* 14, 2014, č. 3, s. 97.

a jak jinak než hraním. Přičemž velký důraz je kladen především na hygienu a bezpečí dětí.³⁰¹

K tomuto tématu vznikají články i v letech 2004 – 2006.

6.3.6 Plyšové hračky

Na téma plyšových hraček bylo v těchto letech napsáno několik článků, v nichž jsou plyšové hračky definovány jako pohádkové postavy či postavy z jiné planety – dětští důvěrníci, ale je popsáno i to, z čeho jsou vyrobeny či kupříkladu kdy vznikl první medvídek (23.10.1902 v továrně na hračky v německém městečku Giengen). V časopisech jsou opět i plyšové hračky srovnávány s technologiemi a řešen je fakt jejich oblíbenosti s ohledem na velké možnosti a rozvoj multifunkčních mechanických a elektronických hraček. Možná to je právě ale ono, chlad a velká izolovanost počítačového století, možná zrovna to je důvod stále stejné ne-li větší oblíbenosti chlupatých hraček v dětských postýlkách. Popisováno je dále jaké plyšové hračky se hodí pro větší či menší děti a jak tyto hračky správně vybírat, tedy opět nechybí rady rodičům.³⁰²

O plyšových hračkách se nepřestává psát ani v letech posledních, 2013 – 2014, naopak počet článků a zjevně i jejich oblíbenost se zvyšuje.

6.3.7 Holčičky a krása

V červencovém čísle časopisu *Maminka* z roku 2003 je k nalezení i strana s nadpisem *Tipy pro malou parádnici*, kde jsou prezentovány hračky/zkrášlující výrobky pro holčičky, kterými se mohou vyzdobit. Už se tedy nejedná pouze o dětskou záležitost, malé holčičky mohou nosit pletené kabelky, korálky, malovat si rty, používat třpytky do vlasů, odehrává se zde jakási záležitost patřící do světa módy a krásy. Na této stránce jsou obrázky výše popsaných výrobků i s cenou dané věci a názvem obchodu, kde se dá výrobek/hračka koupit.³⁰³ Listopad 2003 pak přináší opět stranu pro holčičky, kde je reklama na hračku s názvem *My model*. Jedná se o velkou hlavu panenky, kterou lze česat a líčit, v balení je tedy hlava panenky, líčidla, make-up, souprava s fénem na

³⁰¹ Daniela Hatinová, *At' hřiště (o)žijí!*, *Maminka* 2, 2002, č. 1, s. 78-79.

³⁰² Monika Kosová, *Můj mazlíček*, *Maminka* 9, 2009, č. 2, s. 129-131.

³⁰³ Jana Knaislová, *Tipy pro malou parádnici*, *Maminka* 3, 2003, č. 7, s. 76.

umývání vlasů a natáčení vlasů – z tohoto je více než jasné, jak se atribut krásy dostává do popředí i v této doposud nevinné oblasti dětského světa.³⁰⁴

6.4 Charakteristické odívání dětí

6.4.1 Móda a děti

Samozřejmě jsou články, které se problematice odívání dětí věnují, ale je jich stále velmi málo. Pro uvedení příkladu v roce 2001 se ze všech vydaných čtyř čísel časopisu *Maminka* objevuje článek na téma oblečení pouze jeden, v roce 2002 je vydáno již dvanáct čísel časopisu *Maminka* a články na téma módy jsou vydány dva. Ani rok 2003 nepřichází s žádnou změnou, opravdový zlom nastává až v roce 2004, kdy nejen že článků na toto téma přibývá, ale zvětšují se i co do obsahu informací a zajímavostí.

Období let 2001 a 2002 přináší časopisy zejména několik obrázků holčiček v šatech, které mají být inspirací pro maminky, jak obléci své děti – dívky. U jednotlivých kousků oblečení je pak uveden název, složení (př.: bavlna, polyester) a cena výrobku, v těchto letech u oblečení ještě nejsou uvedeny obchody, kde je lze sehnat, ale je zde informace, odkud bylo oblečení zapůjčeno (název firmy/obchodu, adresa).

Dále se objevuje článek s názvem: *9 tipů, jak naplnit novorozenecký šatník*, v němž autor rodičům radí, jak správně nakupovat. Doporučeno je například: „1. Nekupovat příliš mnoho malých věcí; 2. Nakupovat se zřetelem na to, ve kterém ročním období se dítě narodí; 3. Umělé materiály mohou pocením a třením vyvolat alergii, apod.“³⁰⁵ Rodičům jsou také poskytovány rady ohledně dětských velikostí oblečení s přihlédnutím na věk a dále také například doporučované techniky jak nejlépe dítě svlékat a oblékat.³⁰⁶

Dalším článkem tentokrát z roku 2002 je článek s názvem: *Tohle si na sebe nevezmu*. V tomto článku je především upozorňováno na to, jak se z ničeho stalo něco. Dříve matky připravovaly svým dětem kopyčky oblečení před spaním a oni si to, co jim maminky připravily, druhý den ráno většinou oblékly, nanejvýš měly nějaké oblíbené tričko nebo jiný problém s maminčiným výběrem, který se však dal během chvilky vyřešit. V tomto článku je však poukazováno na to, jak se do povědomí dětí dostalo

³⁰⁴ *Nová kreativní kolekce dává zelenou dětské fantazii – My model, Maminka 3, 2003, č. 11, s. 84.*

³⁰⁵ */bel/, 9 typů jak naplnit novorozenecký šatník, Maminka 1, 2001, č. 11, s. 70.*

³⁰⁶ Tamtéž.

značkové oblečení a jak po něm touží být ještě ani pořádně nevědí, co to vlastně je, jen to někde zaslechly. Článek dále upozorňuje na to, že ač je to mnohdy nevysvětlitelné, děti mají svůj určitý vkus (nejen co se oblečení, ale i například hraček týče) už od dvou let, poznávají barvy, materiály, vše si musí osahat a učí se, co je jaké, co jak vypadá a co jim je milejší než to ostatní.³⁰⁷

V roce 2003 se v časopisech objevují opět fotografie jednotlivých kousků oblečení, půl strany je chlapecké a půl strany dívčí, přičemž u každého je napsán název, cena, ale už i název obchodu, kde se dají jednotlivé kousky oblečení koupit.³⁰⁸ Konkrétní články týkající se módy dětí zde však k nalezení nejsou.³⁰⁹

V letech 2004 – 2005 přichází v tématu dětské módy zlom, obrázků oblečení přibývá, stejně tak fotografií dětí v hezkém třpytivém, puntíkatém či pruhovaném oblečení.

V letech 2006 – 2008 počet článků týkající se dětské módy klesá, avšak v letech následujících, 2009 – 2010, se celá věc ač pomalu opět obrací a článků s tematikou odívání dětí přibývá. V těchto letech se píše o velkém množství oblečení, které upotřebí malá miminka a co všechno v oblasti oblečení vlastně potřebují. Časopisy upozorňují, aby se rodiče připravili na příchod nového člena rodiny i po této stránce a bez nadsázky vybízejí k uvolnění nejednoho šuplíku ve skříni, popřípadě ke koupi vlastní dětské skříně.³¹⁰ Ohledně tématu módy nikoho nepřekvapí, že se více mluví o holčičkách než chlapcích, a tak vychází více článek typu: *Malá princezna* či *Malá parádnice* než článků o módě chlapecké.

Bylo již mnohokrát zmíněno, že děti se učí nápodobou, takže i zde to tak je. Právě nápodobou vzniká náhlé utvoření vkusu a rozhodování, co si obléci do školky a co už ne, i toto „dospělácké“ chování se vrývá do duše malého dítěte a je napodobováno. Rady v člancích jak si situaci usnadnit, když dítě najednou přestane automaticky přijímat oblečení připravené od maminky a jak vše v klidu řešit přináší například článek s názvem: *Zadáno pro princezny*. Zde se maminky mohou dozvědět, že příkazování, co si musí dítě obléci, není vůbec dobrou cestou, naopak je lepší diskutovat s dítětem o tom, co si chce obléci a co ne, a z jakého důvodu. Děti přece nechodí na módní přehlídky, takže stačí přivřít oči a nesnažit se vysvětlovat, že

³⁰⁷ Daniela Hatinová, *Tohle si na sebe nevezmu!*, *Maminka* 2, 2002, č. 5, s. 98-99.

³⁰⁸ *Do batůžku*, *Maminka* 3, 2003, č. 6, s. 78-79.

³⁰⁹ Více o oblečení pro děti do této doby k nalezení v knize: I. Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, s. 104.

³¹⁰ Roman Zvarič, *Šaty dělají mimino*, *Maminka* 9, 2009, č. 7, s. 136.

pruhované legíny se k puntíkovanému tričku vůbec nehodí. V mezích je dobré nechat dítě, aby se rozhodovalo samo.³¹¹

Největší boom nastává v oblasti odívání dětí v letech 2011 a 2012, přesto se četnost článků o dětském oblečení stále nedá srovnat s četností článků kupříkladu o dětských hrách a hračkách či s množstvím článků o výchově. Ač se tlak zvyšuje a tato problematika je řešena stále více, stále se dá říci, že ještě nedosáhla svého maxima, které ale brzy přijde.

V jednom z vydání časopisu *Maminka* z roku 2012 jsou vypsány základní rady ohledně nákupu oblečení pro nejmenší. Rodiče jsou upozorňováni například na to, že je třeba kupovat dětem vždy o číslo větší body, než jakou velikost aktuálně nosí, aby je nikde netlačily švy a knoflíky. Dále by rodiče měli dbát při výběru oblečení na pestré potisky a vynechat korálkové či jiné ozdobné motivy, které když nejsou dostatečně upevněné, mohou se stát potencionálním nebezpečím pro dítě.³¹²

V letech 2013 – 2014 se v časopisech nově vyskytují dvojstrany s nafoceným oblečením, které jsou stylizované přímo do momentálního ročního období či na určitou příležitost, kupříkladu oblečení do deště (holínky, pláštěnky) či na plovárnu (plavky, žabky).³¹³ Velkým hitem a módní inspirací jsou i televizní hrdinové, jsou jimi potištěná trička, ponožky, plavky ale i školní pomůcky – penály, aktovky.³¹⁴ Oblíbenými se stávají květinové vzory, puntíky, proužky, nápisy, potisky značek či podobenkami zmíněných televizních hrdinů.

6.4.2 Móda dospělých v dětském světě

V roce 2004 – 2005 se v časopisech objevují doplňky do vlasů, pásky, sady šály, čepice a rukavic či designová pouzdra na brýle a různé brože. Objevuje se zde ale i velmi důležitá změna od oblečení předchozích let, dětská móda se přibližuje a začíná podobat té dospělácké. V časopisech jsou prezentovány džínové bundy s kožíškem, chlupaté vesty s páskem, sněhule, které lze vidět i na dospělých, liší se pouze jedinou věcí, je na nich kupříkladu potisk kytičky či jiného obrázku.³¹⁵ Řešena je v časopisech i skutečnost, že dětem patří barvy, především v jarních a letních měsících a rodiče jsou tedy vybízeni, aby na svých dětech barvami nešetřili, černá ani šedá, rozhodně nejsou

³¹¹ Klára Kotábová, *Zadáno pro princezny*, *Maminka* 10, 2010, č. 4, s. 78-79.

³¹² *Maminka* 12, 2012, č. 11, s. 177.

³¹³ *Skok do kaluže*, *Maminka* 13, 2013, č. 4, s. 28.

³¹⁴ *TV hrdinové*, *Maminka* 13, 2013, č. 4, s. 96.

³¹⁵ Pavlína Průchová, *Říjnové bonbonky*, *Maminka* 4, 2004, č. 10, s. 56.

barvy malých dětí. Také se objevuje pojem trend a časopisy nabádají rodiče, aby se děti odívaly právě podle takových trendů, podle toho, co je „in“. Oblečení přestává být jen oblečením, přestává plnit pouze svou základní funkci a to tu, aby dětem nebyla ani zima ani horko a aby byly upravené a slušně oblečené, dá se říci, že na stejnou úroveň této funkce se začíná stavět funkce módní.³¹⁶

Dvoj i více stran s nafocenými dětmi ve kvalitním a značkovém oblečení v roce 2011 stále přibývá, změny probíhají především ve výrazech tváří samotných dětí – modelů. Nikde není vidět žádný úsměv, působí jak modelky na molech, vážně a nepřístupně v často dost nepřirozených pózách. Přičemž nejde pouze o pózy a výrazy tváře, není to jediná skutečnost, v čem se děti přibližují dospělým, jde o celou záležitost módy. Na fotografiích jsou především holčičky, chlapeckých fotek ani druhů oblečení tolik prezentováno není, proto je uvedena především problematika holčičí módy. Na jednom z obrázků z časopisu *Maminka* z roku 2011 jsou nafocené holčičky, které na sobě mají vyloženě oblečení, které by mohly nosit i dospělé ženy. Děvčátka jsou zde nafocena ve válenkách (neforemné boty s nepevnou podrážkou), mají na sobě ponča a dlouhé šály až ke kolenům, nazvat to praktickým oděvem pro dítě či typickým dětským oděvem na hřiště by bylo velikou ironií.³¹⁷

Dvojstrany s nafocenými dětmi v módním oblečení se objevují i v letech 2013 – 2014, je jich čím dál tím více a děti na nich dost často působí velmi nepřirozeným dojmem (přísné pohledy, posed s nohou přes nohu u cca 7letého chlapce). Jako důležitá novinka se objevují i dětské doplňky – šátky u chlapců, třpytivé čelenky s peřím pro dívky. Většinou se jedná o tak nepraktické doplňky, že je na dětech mimo stránky časopisů není vidět.³¹⁸

6.4.3 Fenomén krásy

Ač v rozmezí let 2006 – 2008 opět zájem o dětské oblečení částečně upadá a řeší se spíše témata hraček, volného času dětí a výchovy, stále se opakují strany s fotografiemi dětí v oblečení, které je nabídkou různých obchodů a obchodních domů, samozřejmě nechybí názvy a ceny, samotných článků však ubývá. Naopak se začínají objevovat stránky s názvy: *Malým parádnícím*, na nichž jsou k nalezení sprchové gely, lesky na rty, jelení loje, laky na nehty, tělové deodoranty s třpytkami, náramky či make-

³¹⁶ Ruth Šariská, *Barevné období*, *Maminka* 5, 2005, č. 3, s. 48-49.

³¹⁷ *Maminka fashion*, *Maminka* 11, 2011, č. 3, s. 84-85.

³¹⁸ *Maminka* 13, 2013, č. 7, s. 90-91.

upové sety. Ač článků na téma oblečení opravdu částečně ubylo, rubriky podobné této dokazují, že s přibývajícím věkem se tlak na krásu a dokonalost stále zvyšuje a to nejen u dospělých žen, ale právě i již u malých dětí, které i díky tomu ztrácí svoji krásnou dětskou bezstarostnost.³¹⁹

6.4.4 Značkové oblečení

Součástí již několikrát zmíněných dvojstran s dětským oblečením se stávají v letech 2011 – 2012 i takové kousky oblečení, jako je dětský klobouk Galliano (baby luxury za 1650 Kč) či dětské gumáky Dolce & Gabbana (baby luxury, za 1900 Kč). Při pohledu na takovéto dvojstrany dochází nejspíše k zamyšlení, o čem že vlastně je dětské oblečení a která jeho funkce je prioritní? Opravdu jde jen o to, aby děti byly chráněny před teplotními změnami, upravené a čisté, nebo se hodnoty mění a převrací?³²⁰ Takovéto strany nejsou bohužel výjimkou, která se objeví v časopise jen občas pro zajímavost, co je moderní a luxusní. Celá tato věc pak působí dost zvláště, protože která maminka na mateřské dovolené čtoucí tento časopis má opravdu finance na holčičí body značky Dior za 2500 Kč, láhev na mlíčko značky Dior za 1500 Kč, či na chlapeckou dětskou kombinézu značky Benneton za 1649 Kč?³²¹

Aby však nedošlo ke křivdě, stále jsou součástí časopisů i strany s takovým oblečením, které ať už po finanční či vizuální stránce odpovídá životu „obyčejného“ rodiče a jeho dítěte.

V letech 2013 a 2014 se zájem o problematiku značkového oblečení snižuje a součástí časopisu *Maminka* se stává strana s nadpisem *Levně vs. draze*, kde je čtenářům/rodičům prezentováno, jaké oblečení pro děti je zrovna moderní, uvedená je značka a cena a vedle každého takového kousku je druhá, levnější varianta – velmi podobný kousek oblečení a informace o tom, kde se dá koupit.³²² Tímto způsobem se hledá i nachází jakýsi kompromis v dětské „značkové“ módě.

Čím dál tím častěji se objevují i samostatné strany dětských doplňků a různých „zkrášlovačů“, jimiž jsou náušničky, korálky, parfémy, laky na nehty či lesky na rty.³²³

³¹⁹ Jana Knaislová, *Malým parádnicím*, *Maminka* 8, 2008, č. 2, s. 86.

³²⁰ *Batole nákupy*, *Maminka* 11, 2011, č. 4, s. 90-91.

³²¹ *Techni Art, Zátíší s perlami*, *Maminka* 11, 2011, č. 11, s. 108-109.

³²² *Levně vs. draze*, *Maminka* 13, 2013, č. 1, s. 16.

³²³ *Kravatu či mašli? Hlavně styl*, *Maminka* 14, 2014, č. 6, s. 58.

Nikdy v dobách předcházejících nebylo v dětské módě takové množství různých stylů oblečení, barev, doplňků a ozdob pro děti. Dá se říci, že ač nevíme, co bude v budoucnu, je dětská móda nyní na pomyslném vrcholu, a to hlavně v souvislosti s tím, za jak velkou hodnotu v životě lidí se začala považovat krása obecně.

6.5. Adopce a náhradní pěstounská péče

V článcích o adopci z roku 2002 se v časopise *Maminka* vesměs řeší dokola to samé, proč si rodiče adoptují dítě, jak to probíhá, jak dítěti tuto skutečnost sdělit a kdy. Novými otázkami pak jsou kupříkladu, zda se dítě lépe adaptuje v rodině, kde už nějaké dítě je, či naopak. Velmi důležitou otázkou, na kterou je kladen stále větší důraz, je poté následující. Co je potřeba, aby si rodiče uvědomili před tímto velikým rozhodnutím. Dále se řeší věk adoptovaného dítěte, kdy je nejlepší přistoupit k adopci nejen pro rodiče, ale i pro dítě samotné. Velmi zajímavé je i to, že rodiče se z článků mohou dozvědět i jak reagovat na otázky adopce od dítěte samotného a jak k němu a jeho otázkám nejlépe přistupovat.³²⁴

Na téma pěstounství a osvojení se začíná psát velmi hojně v roce 2007. Píše se o to, že žít jako spokojená a úplná rodina není samozřejmost, jsou i děti, které v rodině žít nemohou a vyrůstají v nejrůznějších ústavech, přitom dobrá rodina je pro dítě to nejdůležitější a nemusí být nutně biologická, může být právě „náhradní“. Společnost začíná být ve velké míře upozorňována na problematiku dětí bez rodin a na možnosti, které doba skýtá. Se stále stoupajícím zájmem o děti ve více a více sférách je připomínáno, že v České republice je v kojeneckých, dětských, diagnostických a jiných ústavech na dvacet tisíc dětí, které s největší pravděpodobností nepoznají normálně fungující rodinu. Přestože je jistě lepší, aby dítě vyrůstalo v ústavu než v nefungující rodině, kde by bylo kupříkladu zneužíváno, nejlepší variantou zůstává pro rozkvet dítěte poznání modelových situací nutných pro budoucí život právě v rodině. Pro srovnání Slovinsko a Island nemají v ústavu žádné dítě na deset tisíc dětí v populaci, Velká Británie jedno dítě, Norsko dvě děti a Rakousko tři děti.³²⁵

V článcích dále najdeme povinnosti a práva pěstounů, jaký je rozdíl mezi osvojitelem a pěstounem, jednotlivé příběhy lidí, kteří se k tomuto kroku rozhodli a dítě si adoptovali či se stali jeho pěstouny.³²⁶

³²⁴ Alena Křepelová, *Mě si rodiče vybrali!*, *Maminka* 2, 2002, č. 3, s. 78-79.

³²⁵ Ivana Ašenbrennerová, *Každé dítě potřebuje domov*, *Maminka* 7, 2007, č. 3, s. 20-23.

³²⁶ Tamtéž.

Nadějí pro děti je dále kupříkladu v časopisech zmiňovaná NATAMA (Náhradní táta a máma), poměrně mladá organizace z roku 2003, která provozuje Institut náhradní rodinné péče. Zaměřuje se na pomoc ohroženým dětem a také dětem, které nemohou žít ve vlastní rodině. Tato organizace vyhledává a připravuje pěstounské rodiče, odborně je provází a poskytuje jim terapeutickou a poradenskou podporu, a to díky spolupráci s mnoha odborníky. Více informací o této organizaci je k nalezení na internetových stránkách: <http://www.natama.cz/cs/>.

V časopisech jsou uváděny rozdíly mezi pěstouny a osvojiteli, kdy volit jakou variantu, jak se k „novým“ dětem chovat, kdo může být pěstounem atd., toto vše je v časopisech velmi detailně vysvětlováno, aby lidé měli povědomí o této problematice a následně dostatek informací pro svá možná rozhodnutí.³²⁷

I v letech následujících zájem o tuto tematiku neupadá, avšak stále je do množství článků zcela nesrovnatelné se zájmem kupříkladu o výchovu dětí. Řešená témata se nemění, pouze se umocňuje, jak důležité je, aby každé dítě mělo domov a jak nenahraditelná je mateřská láska ať už biologicky daná či náhradní.

S dalšími přibývajícimi léty článků na téma adopce a osvojení částečně ubývá, je to hlavně z důvodu pokroku v medicíně a mnoha možností umělého oplodnění, odnošení vajíčka v lůně jiné ženy a podobně. A tak vzniká velké množství článků právě na tato témata, jimiž jsou kupříkladu, *Hledá se náhradní děloha* či *Štěstí ze zkumavky*. Stále více párů nemůže mít děti a jedinou cestou pro ně už není adopce či pěstounství, ale pomoci mohou i lékaři a tak počet umělých oplodnění pořád narůstá a stejně tak přibývá i článků na toto téma.³²⁸

Velmi pěkný článek, který není už tak obecný a obsahuje i trochu „přiměřeného tlaku“ na veřejnost k uvědomění si důležitosti pěstounů a osvojitelů, se nachází v časopise *Maminka* z roku 2012 pod názvem, *Děti patří domů*. Není to typ článku jako ty předchozí, neobsahuje základní údaje a definice pěstounství a adopce ani rady či odpovědi na otázky, je to článek, který oznamuje společnosti dvě velmi důležité skutečnosti tohoto tématu se týkající. Za prvé, jak těžké je vyrůstat bez rodičů, bez zázemí, rodičovské lásky a především bez řady zkušeností z běžného každodenního života, které v době dospělosti těmto dětem často chybí. A za druhé, jak těžká a nedocenená je role ať už osvojitele či pěstouna.³²⁹

³²⁷ Ivana Ašenbrennerová, *Každé dítě potřebuje domov*, *Maminka* 7, 2007, č. 3, s. 20-23.

³²⁸ Zuzana Labudová, *Štěstí ze zkumavky*, *Maminka* 12, 2012, č. 2, s. 34-35.

³²⁹ Regina Rothová, *Děti patří domů*, *Maminka* 12, 2012, č. 11, s. 326-329.

Nelze říci, že by články na téma osvojení a pěstounství z časopisů úplně mizely, ale jejich počet částečně klesl, naopak stále přibývá článků s tematikou náhradních děloh, umělého oplodnění a podobných alternativ, jak umožnit páru mít dítě, pokud to nejde přirozenou cestou a adopce ani osvojení pro ně není atraktivní nabídkou.

„Velikou zajímavostí v této tematice je, že nový občanský zákoník od 1. ledna 2014 umožňuje biologickým rodičům osvojit si dítě odnošené jejich příbuznou, například matkou či sestrou, nebo i jinou ženou, která není příbuzná.“³³⁰ Články dále pojednávají o právnických náhledech na tuto problematiku, uvádění teoretické aspekty celé věci i to, že praxe je mnohdy jiná, v člancích najdeme i téma smluv o dítě či jak to je s osvojením dětí v zahraničí.³³¹

³³⁰ Klára Kotábová, *Kolik stojí náhradní děloha a kde ji vzít?*, *Maminka* 14, 2014, č. 3, s. 40.

³³¹ Tamtéž.

7. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

7.1 Úvodní slovo k dotazníkovému šetření

Celá diplomová práce se zabývá fenoménem dětství z mnoha úhlů pohledu, vždy se jedná o výzkum reprezentace toho, jak se jednotlivé aspekty proměňovaly v průběhu let, jak se lišila výchova dětí v roce 1994 od té v roce 2004 a následně pak i od té v roce 2014 a na stránkách zvolených periodik. Zkoumáno je několik oblastí, které jsou pro téma dětství stěžejní a k podpoře celé diplomové práce je proto vytvořen i dotazník, který se týká právě těchto primárních tematik. Ač se diplomová práce týká celého území České republiky (protože zkoumané časopisy byly vydávány celorepublikově), dotazníkové šetření probíhalo pouze v jednom městysu. Zkoumat celé území dnešní České republiky by bylo velice náročné a v daných časových možnostech i nereálné, dotazníkové šetření je tedy provedeno metodou sondy v městysu Lhenice – rodném městě autorky práce (jižní Čechy).

Dotazníkovým šetřením chce autorka navázat na vlastní výzkum časopisů. V souvislosti s analýzou časopisů a následným dotazníkovým šetřením je vytvořena hypotéza, která je následně na konci kapitoly buďto potvrzena či vyvrácena: *Předpokládá se, že jedním z výsledků diplomové práce bude fakt, že na výchovu dětí má největší vliv jejich rodina – rodiče, avšak tato výchova není založena na vzájemné lásce a pochopení rodičů a dětí, ale na přílišném respektu a strachu dětí z rodičů.*

Celý dotazník je anonymní, avšak obsahuje čtyři základní údaje týkající se přímo dotazované osoby. Otázky zodpovídali respondenti dle skutečností, které platily v době výchovy dítěte, ne dnes. Těmito jsou: pohlaví, věk, vzdělání a místo bydliště (vše při výchově dítěte, aby bylo zřejmé, jaký vliv na výchovu dítěte měla nejen doba, ale i tyto ukazatele). Samotných otázek je poté deset základních s šesti doplňujícími podotázkami. Pro přehlednost a rychlost jsou odpovědi možné buď ano/ne nebo metodou zaškrtnutí jedné správné možnosti ze čtyř uvedených. Zkoumané roky (1994 – 2014) jsou rozděleny do čtyř období, jimiž jsou: 1994 – 1998, 1999 – 2003, 2004 – 2008 a 2009 – 2014, přičemž v každém období bylo osloveno deset respondentů (matek/otců).

Z dotazníkového šetření vyplývá mnoho skutečností a je zaznamenáno několik změn v průběhu let ve všech zde zmiňovaných oblastech (výchova, trestání dětí, hračky dětí a trávení jejich volného času či kupříkladu zneužívání dětí – varování před ním).

Podstatné je, že zkoumaná období nereprezentují roky narození dětí, jichž se dotazníky týkají, ale období jejich „nejhlubšího dětství“, věk cca 5-7let.

V prvním období, tedy v letech 1994 – 1998 odpovídalo na otázky devět žen a jeden muž, pět z nich bylo při výchově dítěte ve věku 30-40 let, čtyři 20-30 let a jeden 40-50 let. Co se týče vzdělání, pět lidí bylo vyučeno, čtyři měli maturitu a jeden vzdělání základní a při výchově svých dětí jich sedm žilo na vesnici a tři v menším městě.

V letech 1999 – 2003 odpovídalo deset žen z deseti respondentů, přičemž mění se především věk rodičů při výchově dítěte, devíti lidem bylo 20-30 let a pouze jeden respondent uvedlo věk vyšší – 40-50let. Změna je vidět i co se vzdělání týče oproti předchozímu období, devět z dotazovaných mělo maturitu a pouze jeden byl vyučen, základní vzdělání se zde neobjevuje, stejně tak jako ale zatím ani absolvování vysoké školy. A místo bydliště při výchově dítěte uvedli čtyři dotazovaní vesnici, jeden větší město a pět město menší – zde je opět znatelná změna oproti období předchozímu.

V letech 2004 – 2008 odpovídalo osm žen a dva muži, děti vychovávali ve věku 30-40 let – čtyři dotazovaní a 40-50 let – šest dotazovaných. Je tedy naprosto očividný fakt, že lidé mají děti v čím dál tím pozdějším věku. Vzdělání se také oproti létům předchozím mění, tři oslovení uvedli jako dosažené vzdělání vyučení, čtyři maturitu, tři vyšší či vysokou školu, přičemž místo bydliště se oproti předchozímu období téměř nemění, jeden respondent uvedl větší město, tři vesnici a šest město menší.

V posledním období, v období let 2009 – 2014 odpovídalo devět žen a jeden muž, věk při výchově dítěte uvedli dvakrát 20-30 let, šestkrát 30-40 let a dvakrát 40-50 let, ač ne úplně lineárně, věk při výchově dětí oproti obdobím minulým stále stoupá, pro připomenutí v letech 1999 – 2003 bylo respondentů ve věku 20-30 let devět v tomto období 2009 – 2014 jsou ve věku 20-30 let dva. Jako dosažené vzdělání uvedl jeden dotazovaný vzdělání základní, dva vyučení, tři maturitu a čtyři vyšší či vysokou školu. A místo pobytu uvedlo osm respondentů vesnici a dva menší město.

Tedy i v tomto, co se dotazovaných týče, probíhají mnohé změny. Především se mění věk lidí, ve kterém mají děti, v prvních dvou obdobích převládá věk 20-30let a 30-40let, v druhých dvou obdobích už je to věk 30-40let a 40-50let. S ohledem na touhu dnešních mladých lidí cestovat či studovat je jasné, že se věková hranice pro založení rodiny posouvá. K výrazné změně dochází, i co se vzdělání týká. V prvním období převládalo vyučení a maturita, v druhém jasně maturita, ve třetím bylo vyučení, maturita i vyšší a vysoká škola celkem vyrovnáno a v období posledním je nejvíce vzdělání vyššího a vysokého a poté maturita. Tento ukazatel je možné vysvětlovat tak, že roste touha po vzdělání a mladí lidé se zakládáním rodin nespěchají a odkládají jej na

pozdní věk, až mají nejen nějaké životní zkušenosti, ale i určité vzdělání, které jim následně umožní najít lepší práci (s lepším platovým ohodnocením) a díky tomu mohou svým dětem následně zajistit nadstandartní úroveň jejich života či alespoň lepší, než měli oni sami. A poslední je údaj místa pobytu v době výchovy dítěte. Dá se říci, že v prvním období převládala odpověď vesnice, v následujících dvou obdobích tento údaj mírně kolísá a v období posledním jsou odpovědi srovnatelné s obdobím prvním.

Důležité je však především zaměřit se na samotné otázky týkající se dětství a na odpovědi respondentů a jejich proměny v čase pro práci relevantním.

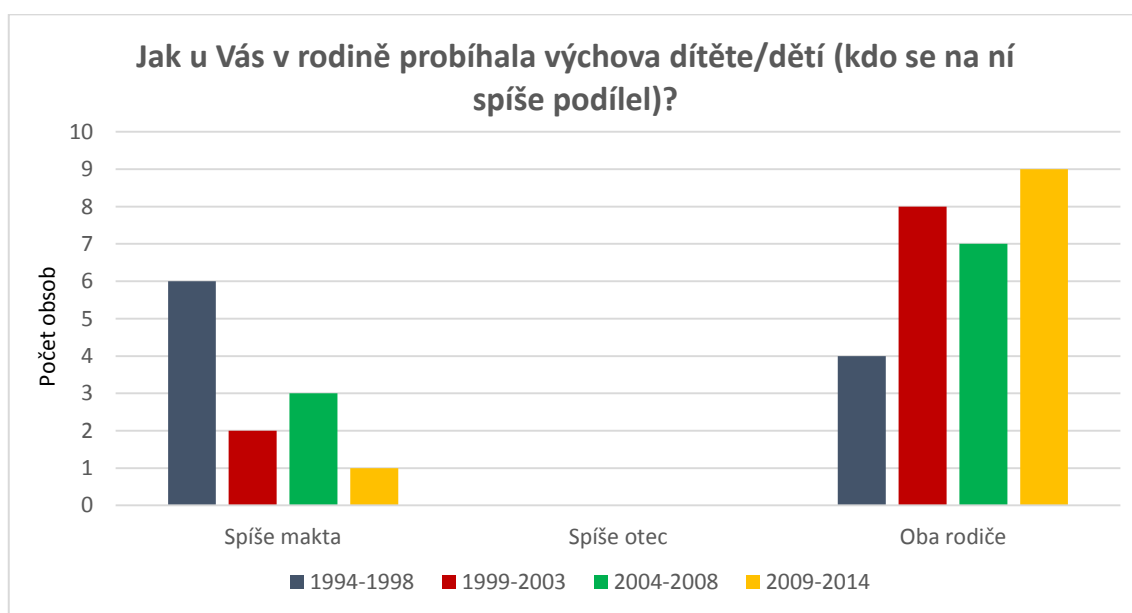
7.2 Jednotlivé otázky a jejich vyhodnocení

7.2.1 Jak u vás v rodině probíhala výchova dítěte?

Dle vyhodnocení jednotlivých dotazníků v letech 1994 – 1998 se o děti starali více matky popřípadě oba rodiče, počet je zde vyrovnaný, v letech 1999 – 2003 se pak podíl na výchově proměňuje a podílí se na ní více oba rodiče, roky 2004 – 2008 v této oblasti oproti předchozímu období téměř žádnou změnu nepřináší a v roce 2009 – 2014 se tento ukazatel poměňuje ještě ztelněji. Devět z deseti dotazovaných odpovědělo, že na výchově se podílí oba rodiče a pouze jeden, že děti vychovává spíše matka. Od prvního rozmezí let k poslednímu tedy podíl obou rodičů na výchově dětí stoupá a podíl pouze matky-vychovatelky klesá, zvyšuje se tedy zájem o děti i ze strany otců. „Ti s nimi tráví více času a podílí se na jejich výchově více než dříve, muž-otec tedy už nestojí stranou, ale stává se více součástí rodinné struktury.“³³²

³³² Marie Čermáková – Hana Maříková – Jadwiga Šanderová – Milan Tuček, *Proměny současné české rodiny, Rodina- gender-stratifikace*, Praha 2000, s. 98 (v této knize je k nalezení i mnoho odpovědí na otázky ohledně dvoukariérových manželství, vzdělání žen a jeho vlivu na rodinný život).

Graf č. 1: *Jak u Vás v rodině probíhala výchova dítěte/děti (kdo se na ní spíše podílel)?*

7.2.2 Jaký měla školka/škola dle Vašeho názoru vliv na výchovu?

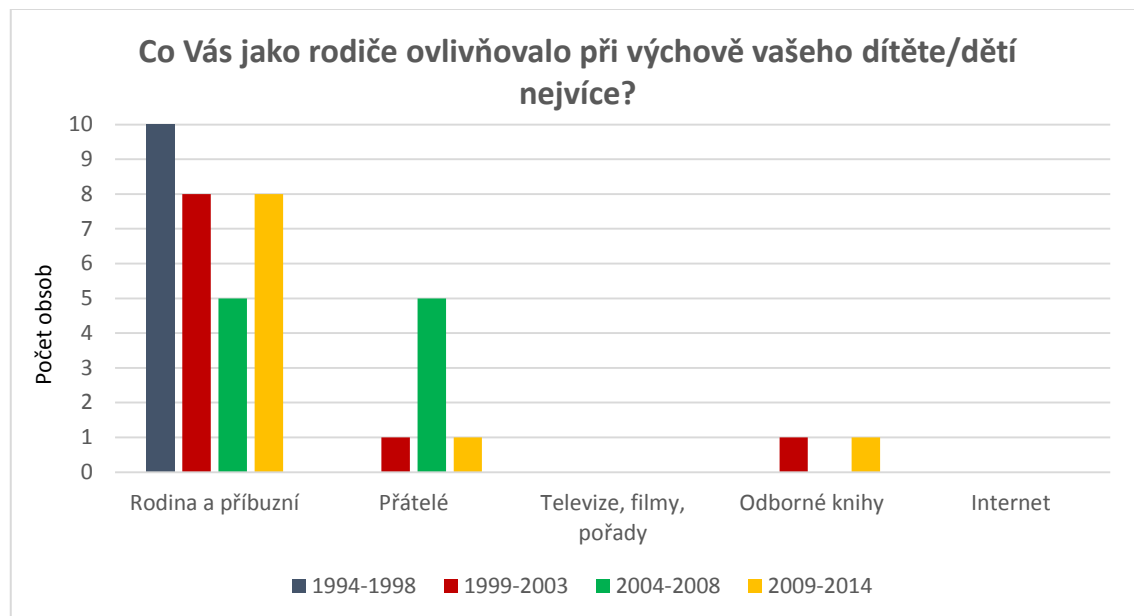
V odpovědích na tuto otázku neproběhla v jednotlivých obdobích téměř žádná změna. Z možností: větší význam než rodiče/menší význam než rodiče/žádný význam, odpovědělo v každém období minimálně osm dotazovaných z deseti, že školka/škola měla na výchovu jejich potomka menší význam než oni sami. Pouze dvakrát se objevila odpověď, že měla škola/škola větší význam na výchovu dítěte než rodiče, jednou v období let 2004 – 2008 a jednou v období 2009 – 2014, což je celkem zvláštní skutečnost s přihlédnutím k tomu, že fyzické tresty se ve školách na dětech uplatňovaly spíše v předchozích dvou obdobích. Ač úplně „povolené“ to nebylo ani ve zmíněných prvních dvou obdobích, ale nyní je tato tematika tabuizovaná mnohem více.

7.2.3 Co Vás jako rodiče ovlivňovalo při výchově vašeho/vašich dítěte/děti nejvíce?

V prvním období je odpověď na tuto otázku jednoznačná, deset z deseti dotazovaných odpovědělo, že nejvíce je ovlivňovala při výchově dětí rodina a příbuzní. Ve druhém období už dochází k menší změně, rodinu a příbuzné uvedlo osm respondentů, jeden uvedl přátele, kteří také měli děti a jeden odbornou literaturu. V období let 2004 – 2008 se odpověď dělí půl na půl mezi rodinu a příbuzné a přátele mající děti. A v posledním období poté opět převládá rodina. Rodina je jeden z nejvíce formujících aspektů v životě člověka a tak není divu, že je i v této problematice vždy na

svém důležitém a málo proměnném místě tím hlavním a jistou pomocnou rukou i inspirací.

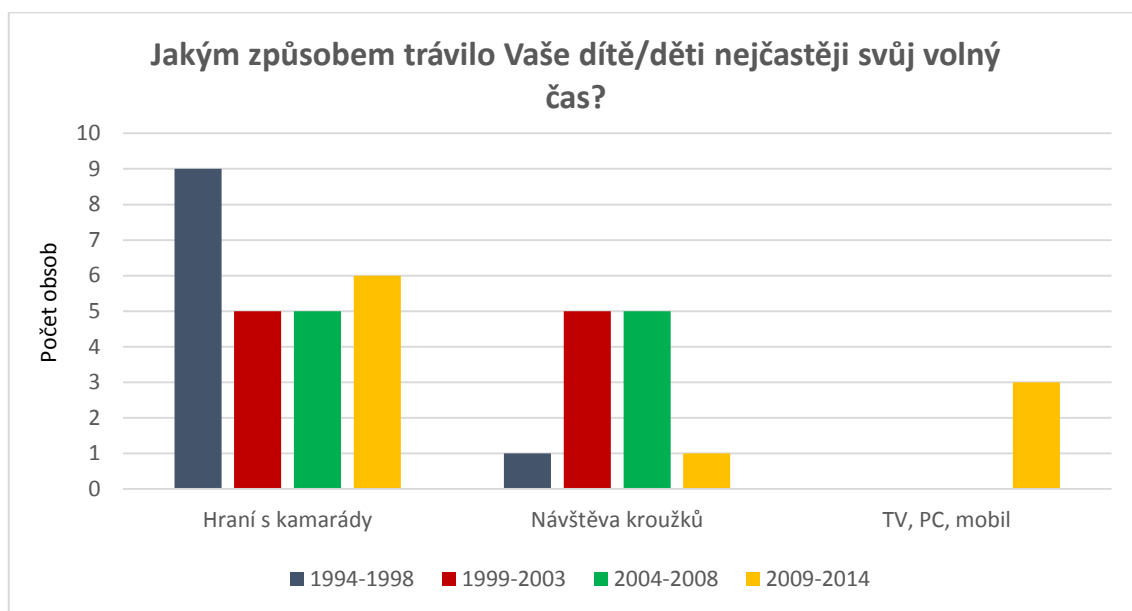
Graf č. 2: *Co Vás jako rodiče ovlivňovalo při výchově vašeho dítěte/děti nejvíce?*

7.2.4 Jakým způsobem trávilo/y Vaše dítě/děti nejčastěji svůj volný čas?

V prvním období odpovědělo devět respondentů, že jejich děti si hrály s kamarády ať už na hřišti či doma a jeden návštěvu kroužků. V období let 1999 – 2003 je odpověď na tuto otázku půl na půl mezi kamarády a kroužky (pět dotazovaných odpovědělo hraní s kamarády a pět návštěvu kroužků). V období následujícím je odpověď totožná s předchozím obdobím a v letech 2009 – 2014, už zde nefiguruje pouze hraní s kamarády, které je stále nejčastější odpovědí, s tím že počet návštěv kroužků se razantně snížil, ale především se zde jako odpověď na otázku ohledně trávení volného času dětí objevuje sledování televize, hraní na počítači či s mobilem. Změny jsou tedy více než očividné a ač se to mnohým rodičům nemusí líbit, dětská hřiště opravdu často zejí prázdnotou a není ani tolik slyšet hlahol dětí hrajících si pod okny domů a bytů. Zato stále častější zábavou i velmi malých dětí se stávají moderní technologie. Tato skutečnost vyplývá nejen z dotazníkového šetření, ale i z množství článků tohoto tématu se týkajících, které je stále větší a z důraznosti s jakou se o této problematice píše ve zkoumaných časopisech.

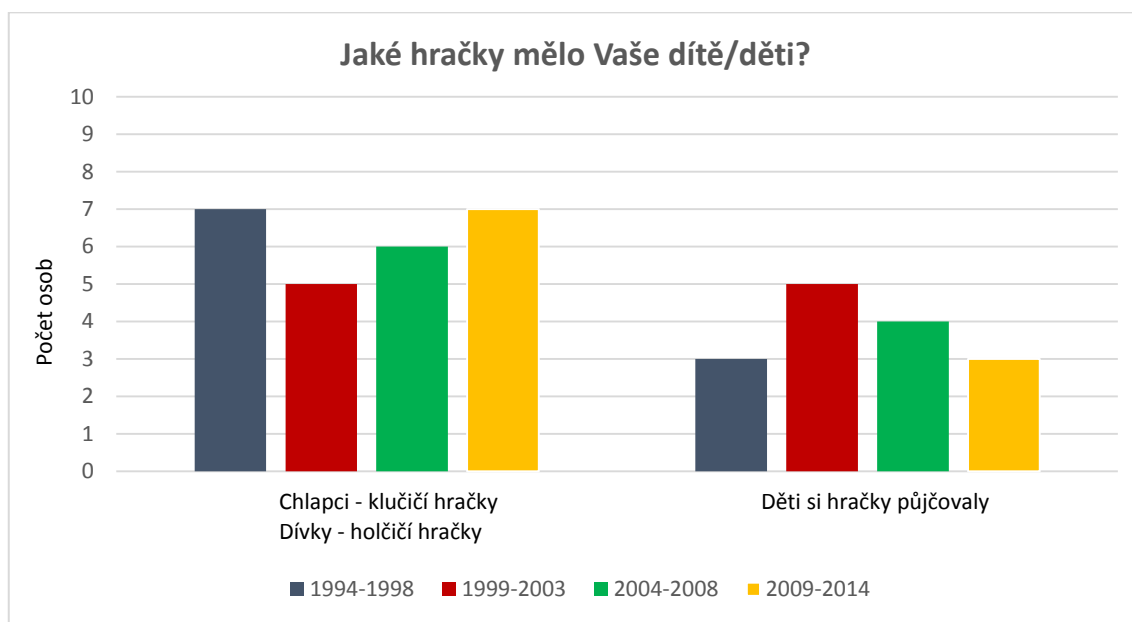
Graf č. 3: *Jakým způsobem trávilo Vaše dítě/děti nejčastěji svůj volný čas?*

7.2.5 Jaké hračky mělo/měly Vaše dítě/děti?

V období let 1994 – 1998 odpovědělo sedm respondentů, že si jejich děti hrály s hračkami typickými pro ně a tři, že si mezi sebou děti odlišného pohlaví hračky půjčovaly, v období následujícím je tato otázka zodpovězena pět ku pěti, odpovědi se téměř neliší ani v letech 2004 – 2008 a v rozmezí let 2009 – 2014 je tento poměr sedm ku třem, sedm odpovědí, že si děti hrály s hračkami dle pohlaví a tři, že si hrály společně a hračky si vzájemně půjčovaly. Proběhlo tedy jen pár drobných změn, ale ve výsledku pohlaví dle dotazníkového šetření není žádným striktním omezujícím aspektem při dětském hraní. Stejně tak toto hledisko není nijak zvlášť řešeno ani v analyzovaných časopisech. Genderové role, pokud by děti mohly volit hračky samy, tedy nejsou ničím důležitým, jsou to spíše pouze role, ve kterých se děti díky takto fungující společnosti postupně učí žít, s čímž souvisí i otázka následující.

Graf č. 4: *Jaké hračky mělo Vaše dítě/děti?*

7.2.6 Odrážely se na výběru hraček pro Vaše děti genderové stereotypy (tradiční, typické ženské a mužské vlastnosti/role)?

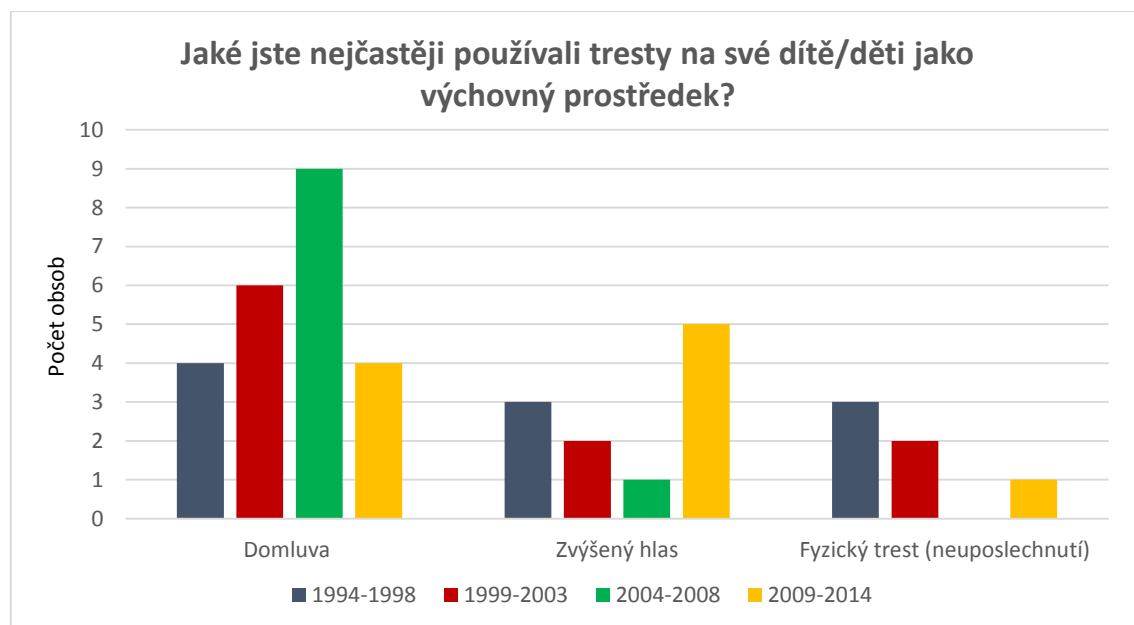
V prvním období odpovědělo šest rodičů, že dětem vybírali a kupovali hračky podle pohlaví a čtyři se nad tím nikdy nezamýšleli a kupovali to, co si děti přály. V období druhém se nad touto problematikou nezamýšleli dotazovaní dva, tři nekupovali hračky dle pohlaví dítěte a pět odpovědělo, že pohlaví bylo při výběru hraček pro jejich dítě důležitým faktorem. V období třetím, 2004 – 2008 jsou odpovědi shodné s odpověďmi z let předchozích a ani v letech 2009 – 2014 se neliší více než dvě odpovědi. Převážná většina odpovědí byla tedy ve všech obdobích, že rodiče svým dětem hračky vybírali a kupovali dle jejich pohlaví. S ohledem na předchozí otázku je tedy vliv rodičů velmi znát i při následné volbě hraček dětí samých.

7.2.7 Jaké jste nejčastěji používali tresty na své dítě/děti jako výchovný prostředek?

V období let 1994 – 1998 jsou způsoby trestání dětí a používání výchovných prostředků velmi vyrovnané, čtyři respondenti uvedli domluvu, tři zvýšený hlas a tři fyzický trest (za neuposlechnutí). Za nejčastěji používaný výchovný prostředek v letech 1999-2003 sloužila domluva, počet fyzických trestů se v odpovědích snížil na dva a zvýšení hlasu taktéž. Výraznou změnu přináší roky 2004 – 2008, kdy devět respondentů odpovědělo na tuto otázku domluvu a jeden zvýšený hlas. V posledním období se dá pak říci, že se odpovědi podobají odpovědím z prvních dvou období,

nejvíce se používal jako výchovný prostředek zvýšený hlas – pět dotazovaných, dále domluva – čtyři dotazovaní a jeden dotazovaný uvedl fyzický trest. Co se tedy výchovy, trestů a výchovných prostředků týče, proběhla během pár let změna, kdy se dle odpovědí méně používaly fyzické tresty, avšak v době následující (dnešní) nemají rodiče dle dotazníku problém ani s jedním z uvedených způsobů trestání ač upřednostňována je stále nejvíce samotná domluva.

Graf č. 5: *Jaké jste nejčastěji používali tresty na své dítě/děti jako výchovný prostředek?*

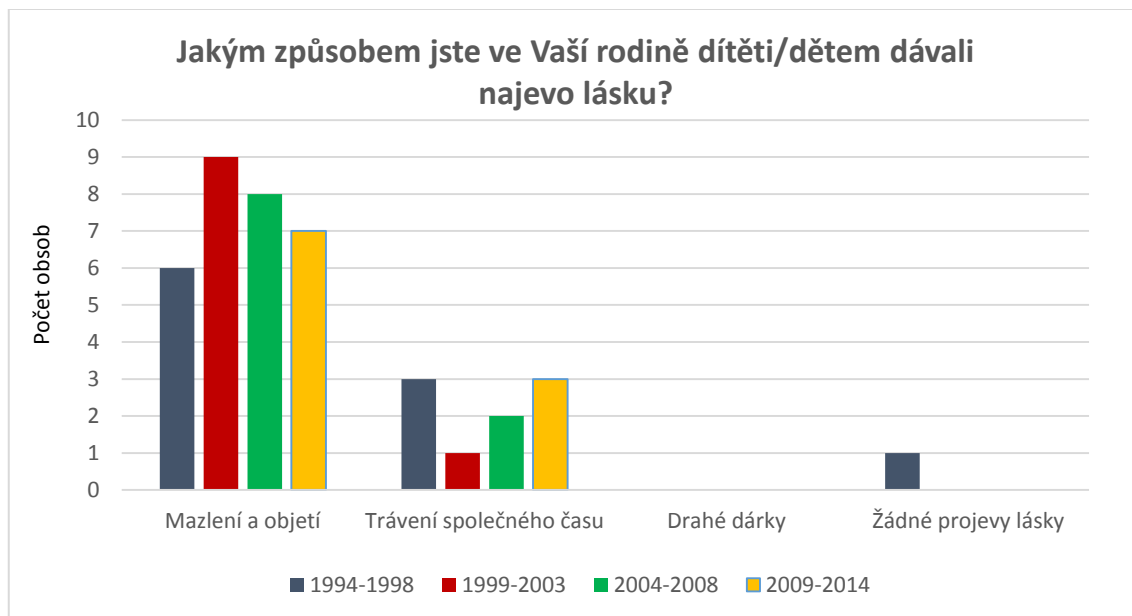

7.2.8 Jakým způsobem jste ve Vaší rodině dítěti/dětem dávali najevo lásku?

Na otázku ohledně vyjadřování emocí v rodině odpovědělo v letech 1994 – 1998 šest dotazovaných na tuto otázku, že lásku dávali svým dětem najevo mazlením a hlazením, tři společným trávením volného času a jeden, že láska se v jejich rodině najevo nijak zvlášť nedávala. V letech následujících se číslo mazlení zvedá na devět a pouze jeden respondent uvedl společné trávení volného času. Mezidobí let 2004 – 2008 jsou hodnoty téměř stejné jako v letech 1999 – 2003 (osm – mazlení, dva – trávení společného volného času). A v období posledním jsou odpovědi téměř shodné s období prvním (sedm – mazlení a tři trávení společného volného času). Je tedy očividné, že od období prvního až do období posledního se způsob dávání lásky najevo dětem nijak výrazně nezměnil, na prvním místě je stále fyzický kontakt, mazlení s dětmi, hlazení a na druhém místě pak trávení společného volného času. Správnost

a důležitost tohoto způsobu vyjadřování lásky rodičů dětem potvrzuje i samotný výzkum časopisů.

Graf č. 6: *Jakým způsobem jste ve Vaší rodině dítěti/dětem dávali najevo lásku?*

7.2.9 Podřizovali jste svůj volný čas a koníčky svému dítěti/svým dětem?

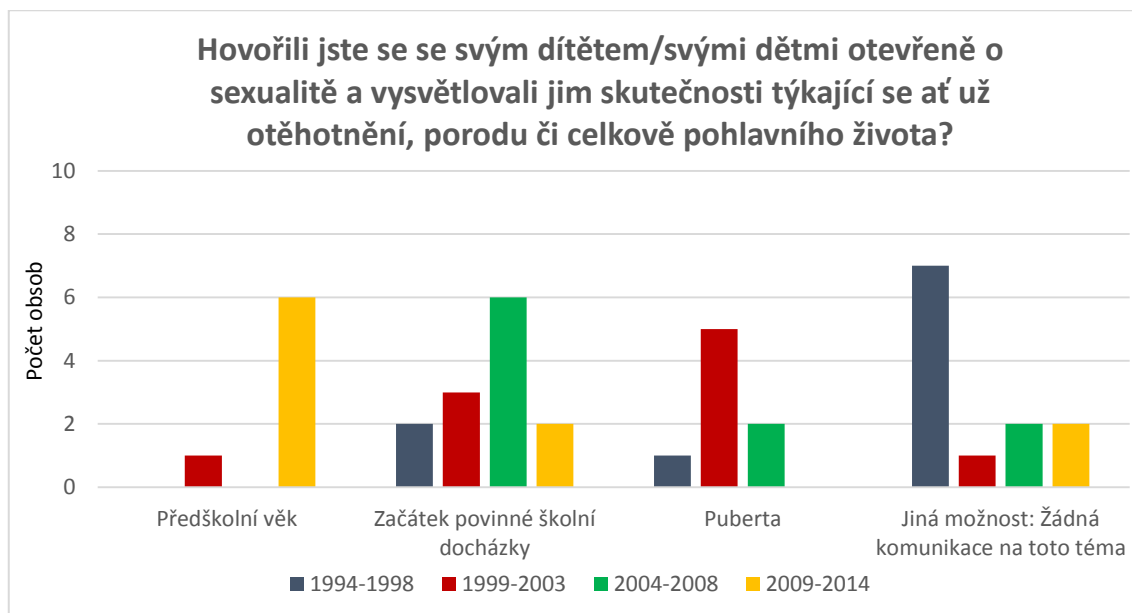
Na tuto otázku čtyři respondenti uvedli odpověď, že své záliby pod vlivem zálib svého dítěte přehodnotili, tři své záliby spojili se zálibami svého dítěte, dva si pro své záliby vždy našli čas a jeden respondent uvedl, že s narozením dítěte se svých zálib úplně vzdal. V období let 1999 – 2003 se svých zálib vzdali s narozením dítěte tři dotazovaní, a stejně jako v předchozím období čtyři dotazovaní své záliby přehodnotili pod vlivem zálib dítěte a tři své záliby se zálibami svého dítěte spojili. V letech 2004 – 2008 jsou odpovědi respondentů nejrozmanitější ale i nejvyrovnanější, tři si pro své záliby vždy našli čas, stejně tak tři své záliby se zálibami svého dítěte spojili a poslední čtyři dotazovaní své záliby pod vlivem zálib svého dítěte přehodnotili. Nejzajímavějšími v této otázce jsou však odpovědi z let 2009 – 2014, kdy čtyři respondenti uvedli, že své záliby spojili se zálibami svého dítěte a šest, že pro své záliby si vždy našli čas. Z tohoto je zřejmé, že během zkoumaných let ubylo lidí, kteří by se kvůli svým dětem vzdali svých zálib, a naopak přibylo těch, kteří si vždy najdou na své záliby čas a nepodřizují vše pouze svému dítěti. Nejstabilnějšími odpověďmi jsou odpovědi, kdy respondenti své záliby se zálibami svých dětí spojili, či ty své pod vlivem

zálib svých dětí přehodnotili. Tyto dvě možnosti jsou s ohledem na děti určitě nejlepší cestou.

7.2.10 Hovořili jste se se svým dítětem/svámi dětmi otevřeně o sexualitě a vysvětlovali jim skutečnosti týkající se ať už otěhotnění, porodu či celkově pohlavního života?

V letech 1994 – 1998 odpovědělo osm dotazovaných ne a dva ano, v letech 1999 – 2003 byly odpovědi ne už pouze čtyři a šestkrát respondenti odpověděli ano, v následujícím období se odpověď ano opět zvýšila a to na číslo osm a odpověď ne klesla na číslo dva. A v období posledním dotazování odpověděli ano šestkrát a čtyřikrát ne. Dá se tedy říci, že v průběhu let 1994 – 2008 se znatelně zvedl počet rodin, v nichž se otevřeně mluví o sexualitě a věcech s ní souvisejících a ač v posledním období se tato čísla trochu pozměnila a pouze lineárně nestoupají, nejedná se o žádnou velkou změnu a otevřenost komunikace na toto téma je v rodinách mnohem častější než dříve. Toto tvrzení lze podpořit i články na toto téma napsanými, které, ač jich není mnoho, jsou čím dál tím otevřenější a tabu tak z této problematiky pomalu ale jistě mizí.

Graf č. 7: *Hovořili jste se se svým dítětem/svámi dětmi otevřeně o sexualitě a vysvětlovali jim skutečnosti týkající se ať už otěhotnění, porodu či celkově pohlavního života?*

7.2.11 Od jakého věku jste s dítětem mluvili o sexualitě?

Období života dítěte, ve kterém se v rodinách o sexualitě začínalo mluvit, bylo v letech 1994 nejčastěji při začátku povinné školní docházky, v období druhém rodiče uvádějí spíše pubertu (pět odpovědí) avšak zůstává i odpověď – v období začátku povinné školní docházky a jedenkrát se objevuje odpověď – v předškolním věku. Roky 2004 – 2008 dotazovaní odpověděti dvakrát – v pubertě, šestkrát – při začátku povinné školní docházky. A v období posledním jsou odpovědi následující: šestkrát – v předškolním věku a dvakrát při začátku školní docházky. Pokud odpovědi nejsou uvedeny, znamená to, že se v rodině o sexualitě nemluvílo. Z výše uvedeného vyplývá, že klesá odpověď – v pubertě a naopak přibývá odpovědí – při začátku školní docházky a v předškolním věku. S přibývajícím věkem jsou tedy děti svými rodiči o sexualitě a intimitě informováni postupně v stále dřívě, v ranějším věku. Tato skutečnost je pro společnost velkým přínosem, zvláště v dnešní době, kdy sexualita je tak otevřená a přístupná někdy bohužel i mnohými jinými cestami než rozhovory s rodiči, skrze něž by se prvotně toto téma mělo k dětem dostávat.

7.2.12 Podle čeho jste se při takovém vysvětlování řídili?

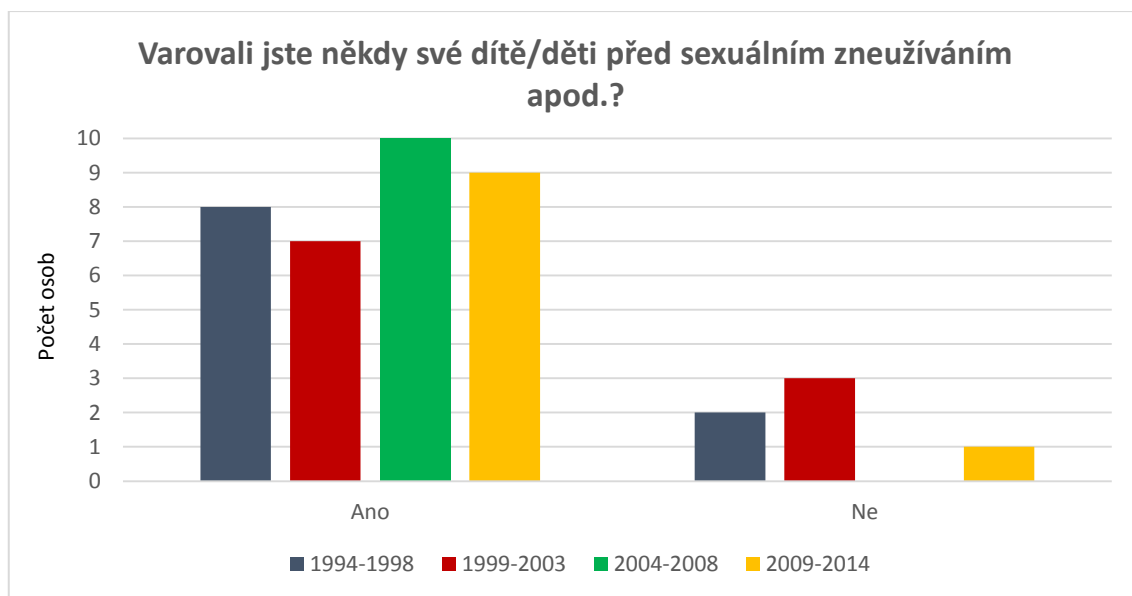
V této otázce bylo více možností odpovědi, využita plně však byla pouze jedna a jedna částečně. V prvních dvou obdobích respondenti uvedli jako zdroj inspirace při rozhovorech na téma sexuality pouze vlastní zkušenost nebo s dětmi na dané téma nemluvili. V letech 2004 – 2008 už dva oslovení uvedli i odbornou literaturu, ale neuvedli konkrétní knihy a v období posledním se opět jediným pomocníkem k vysvětlování sexuality stávají rodičům jejich vlastní zkušenosti. Ač z předchozích dvou otázek vyplývá, že sexualita už není tak tabuizovaným tématem a dostává se do povědomí dětí díky rodičům stále více, z odpovědí na tuto otázku je zjevná stále jakási rezervovanost k této problematice. Lidé nečtou odborné knihy, které často obsahují právě velmi dobré návody, jak k dětem v této oblasti přistupovat. To však není kritikou, jen něčím, na čem se dá stále pracovat, faktem totiž zůstává podstatný výsledek, tedy že komunikace na toto téma mezi rodiči a dětmi probíhá a to stále častěji a v stále dřívějším věku.

7.2.13 Varovali jste někdy své dítě/děti před sexuálním zneužíváním apod.?

V období prvním odpovědělo, což je velmi závažné, osm dotazovaných ne a pouze dva ano, v letech 1999 – 2003 se odpovědi naprosto proměňují, sedm

respondentů odpovědělo ano a čtyři ne. V období třetím odpovědělo ano všech deset dotazovaných osob a v období posledním odpovědělo ano respondentů devět a pouze jeden ne, a to z důvodu nízkého věku dítěte. Je tedy naprosto jasné a očividné, že stejně tak jako přestává být před dětmi tabuizována sexualita, dochází k tomuto i co se násilí na dětech a zneužívání dětí týče. S ohledem na to, že obě témata jsou velmi delikátní a o takovýchto věcech se často těžko hovoří, zvláště s malými dětmi, jsou odpovědi na tuto otázku potěšující.

Graf č. 8: *Varovali jste někdy své dítě/děti před sexuálním zneužíváním apod.?*

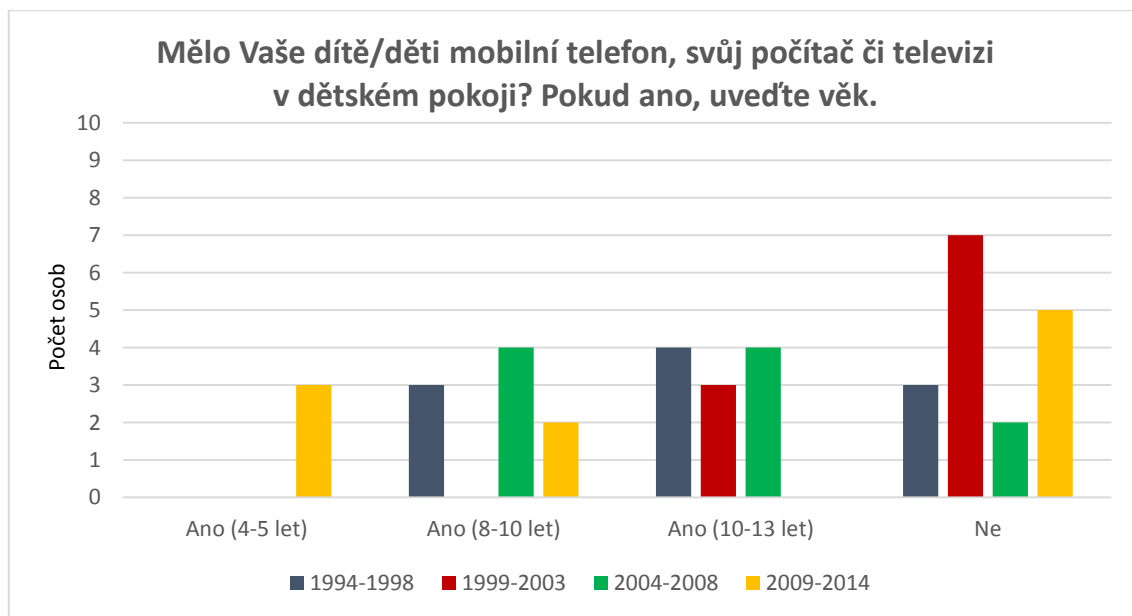

**7.2.14 Mělo Vaše dítě/děti mobilní telefon, svůj počítač či televizi v dětském pokoji?
Pokud ano, uveďte věk.**

Co se moderních technologií týká, zdá se, že se stávají stále oblíbenějšími nejen u dospělých, ale právě i u dětí, tedy i tato otázka je zcela namístě. V období prvním uvedlo jako odpověď sedm rodičů ano a tři ne, v období let 1999 – 2003 byly odpovědi ano – tři a ne – sedm. V období dalším se počet odpovědí podobá odpovědím z prvního zkoumaného období, ano odpovědělo osm dotazovaných a ne dva. A v období posledním je to přesně půl na půl, pět rodičů uvedlo ano a pět ne. Detailní informace o konkrétním věku dítěte jsou k nalezení v tabulce, viz níže. Průměrově z těchto odpovědí by se dalo říci, že rodičů, kteří moderní technologie svým dětem kupují a umožňují denně používat, je stejně jako těch, kteří takto nečiní. Kdyby bylo součástí práce i období let 2014 – 2016 byly by tyto odpovědi již zcela jistě úplně jiné, alespoň dle toho, co je k vidění v dnešní společnosti a i s ohledem na to, jak se o moderních

technologiích píše po celé zkoumané období ve vybraných časopisech a jak očividně se závažnost této problematiky postupně zvyšuje.

Graf č. 9: *Mělo Vaše dítě/děti mobilní telefon, svůj počítač či televizi v dětském pokoji? Pokud ano, uveďte věk.*

7.2.15 Považujete moderní technologie za prospěšné pro děti či nikoliv?

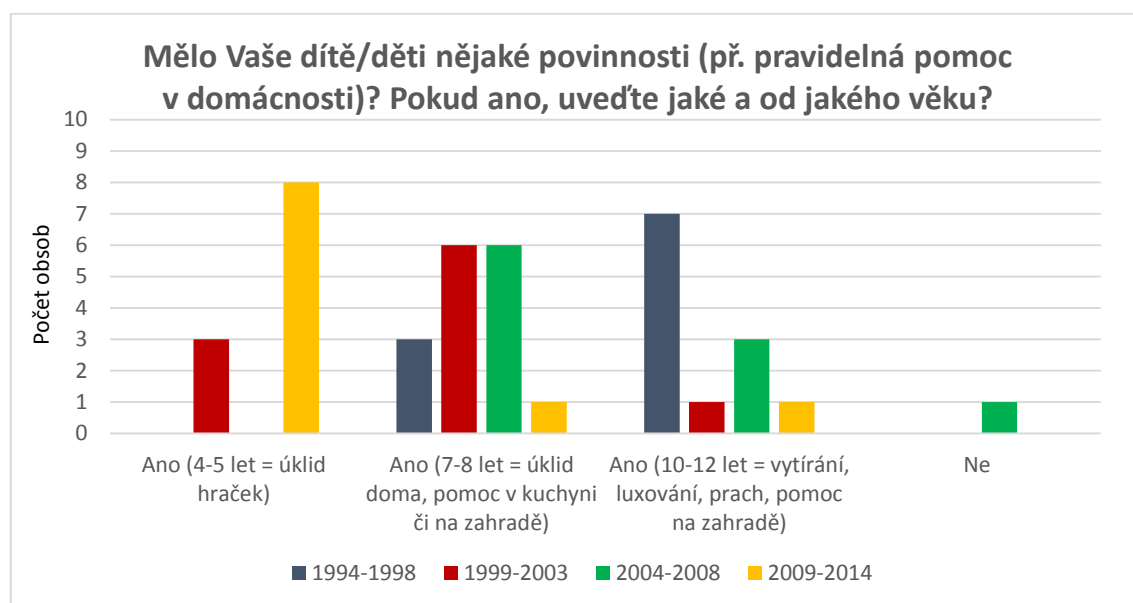
Za prospěšné považují moderní technologie v prvním období čtyři dotazovaní, šest ne. V letech 1999 – 2003 je to velmi podobné, odpovědi jsou pět ku pěti. Ve třetím zkoumaném období odpovědělo ano – osm respondentů a ne – dva a v posledním období tomu bylo stejně tak. Oblíbenost moderních technologií tedy u rodičů stoupá, otázkou je, zda jediným důvodem je opravdu skutečnost, že prospěšné být opravdu mohou, kupříkladu při učení se (kvízové hry pro malé děti apod.), anebo zda je pro rodiče pohodlné a vyhovující, když jejich dítě tráví čas na počítači či před televizí a oni mohou odpočívat, ušetřit peníze za výlety a energii, kterou by jinak museli věnovat výchově a péči svých dětí.

7.2.16 Mělo Vaše dítě/děti nějaké povinnosti (př. pravidelná pomoc v domácnosti)? Pokud ano, uveďte jaké a od jakého věku?

I tato otázka je z těch, na niž se odpovědi v jednotlivých letech moc nelišily, alespoň ne v tom smyslu, že děti doma opravdu pomáhat museli, v letech 1994 – 1998 stejně tak jako v letech 2009 – 2014. Ve třech obdobích bylo deset z deseti odpovědí

ano a pouze v jednom (1994 – 1999) byla jedna odpověď ne a to s tím, že dítě v domácnosti pomáhalo samo a dobrovolně, tudíž to nebylo bráno jako jeho povinnost. Rozdílly jsou pouze v tom, od jakého věku děti pomáhaly v jednotlivých obdobích a jaké činnosti vykonávaly. Věk, kdy děti začínají v domácnosti být s minimálními pracemi a výpomocí se stále snižuje. V letech 1994 – 1998 byl průměrný věk dětí 10 let, v letech 1999 – 2003 už byl průměrný věk začátku pomoci v domácnosti 7 let. A i v dalších obdobích toto číslo klesá, v letech 2004 – 2008 je to 6-7 let a v letech 2009 – 2014 se věk dětí při začátku pomoci v domácnosti posouvá až na hranici 4-5 let. Pomoc dětí v domácnosti je jeden z velmi důležitých výchovných prostředků, a tedy tyto odpovědi jsou velmi pozitivní, pokud samozřejmě nedochází k přetěžování dětí neadekvátními povinnostmi, neodpovídajícími jejich věku, což však z dotazníkového šetření nevyplývá. Konkrétní údaje nejen o věku, ale i o jednotlivých vykonávaných pracích jsou k nalezení opět v tabulce, viz tato kapitola níže.

Graf č. 10: *Mělo Vaše dítě/děti nějaké povinnosti (př. pravidelná pomoc v domácnosti)? Pokud ano, uveďte jaké a od jakého věku?*

Změn v jednotlivých obdobích a aspektech života dětí či věcí jich se týkajících proběhlo opravdu mnoho a snad je pravdou, že pouze k lepšímu, co se týká otevřenosti mezi rodiči a dětmi a rozhovorů na ošemetná témata, tak určitě, snad tomu tak je i u druhé, v dnešní době velmi řešené, problematiky moderních technologií. Je důležité a správné věci konat pro dobro dětí ať už jde pouze o výběr hraček či způsob výchovy,

trestání, varování před sexuálním zneužíváním či využití počítačů a mobilních telefonů. Děti jsou, jak se mnohdy říká, přece „naší budoucností“ a to, co naučí jejich rodiče je, to naučí jednou i oni své děti. Je tedy třeba správně a s rozvahou volit způsoby a metody výchovy právě v tomto období, tyto rozhodnou o tom, jakou další generaci vytvoří dnešní společnost.

Závěrem je třeba vyjádřit se k úvodní hypotéze. První část hypotézy se potvrdila, a to nejen díky výzkumu časopisů, ale potvrzena je i díky dotazníkovému šetření. Je tedy jasné, že se o důležitosti rodičovské výchovy nejen psalo a kladl se na ni v člancích jednoznačně větší důraz než na výchovnou funkci školky/školy, ale také to, že tomu tak opravdu bylo i ve skutečnosti, největší vliv na výchovu dětí mají jejich rodiče. Druhá část hypotézy však je, ať už analýzou časopisů či výsledky dotazníkového šetření, vyvrácena. Rodičovské lásce se věnuje stále více pozornosti a je pokládána za jednu z nejdůležitějších věcí ve výchově. O respektu se píše také, avšak nikdy ne tak, že by se děti měly rodičů bát a strach by měl být tím, co povede k plnohodnotné výchově. Rodina a láska rodičů jsou při výchově dítěte tím prvotním a nejdůležitějším formujícím aspektem.

8. ZÁVĚR

Během tvorby své diplomové práce jsem pročetla mnoho článků týkajících se dětí a fenoménu dětství, rovněž i literatury, která pojednává ať už o dětství samém či manželství, rodině nebo rodičovství, vynechány nebyly ani velmi diskutované zákony, vyhlášky či sociálně-právní ochrana dětí a celá práce je završena dotazníkovým šetřením. Po prozkoumání všech těchto pramenů a provedení výzkumu je nyní vhodné vyjádřit své stanovisko k problematice dětství v historii a dnes.

Ze všeho výše zmíněného je zřejmé, že dětství prochází velkým vývojem. V 15./16. st. již probíhá jistá změna postavení dítěte, mění se pohled nejen na dítě, ale především na jeho dětství, a to pod vlivem humanismu a renesance.³³³ Přesto je v 17./18. století stále běžnou záležitostí dětská práce a dětství stojí i kvalitativně níže než dospělost, stojí mimo pozornost veřejného diskurzu.³³⁴ Pro 19. století je typické, že se téměř nedávala najevo dětem láska.³³⁵ Po těchto třech „studených“ stoletích přichází ve vztahu k dětem velký zlom, století 20., nazývané stoletím dítěte, kdy nejen že již téměř neexistuje dětská práce a vzdělání je každodenní samozřejmostí, ale projevuje se i láska k dětem, nejen doma, ale i na veřejnosti a objevuje se idea dětství jako životní fáze, jež zasluhuje zvláštní pozornost.³³⁶ Je napsáno mnoho knih, vycházejí časopisy pro budoucí rodiče, vzniká velké množství předporodních kurzů a rozvoj probíhá i v oblasti výroby hraček a módy pro děti.

V následujícím 21. století je toto vše ještě umocněno, děti se stávají samozřejmou a podstatnou součástí společnosti. Dokonce v televizi existují kanály pouze pro děti, vyrábí se technické hračky a děti jsou často odívány jako malí dospělí. Ale je tohle opravdu podstatou dětství? A dále je zde také důležitý fakt, že vše nyní uvedené se týká pouze dětí, které dostanou šanci se narodit (klesání zájmu o založení rodiny). Porodnost oproti předchozím letům klesá, naopak rozvodovost stoupá a zájem o rodinu mnohdy nahrazuje touha po vzdělání, kariéře či cestování.³³⁷ S ohledem na vše zmíněné, jaké tedy vlastně je 21. století, patří stejně jako to předchozí právě dětem?

Ve zkoumaných časopisech je znatelná změna v počtu jejich stran. Jednotlivá vydání časopisu *Děti a my* měla okolo roku 1994 zhruba třicet stran, v letech 2012 už

³³³ E. Vaníčková, *Tělesné tresty dětí*, s. 15.

³³⁴ I. Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, s. 18; P. Horská – M. Kučera – E. Maur – M. Stloukal, *Dětství*, s. 317.

³³⁵ Zajímavosti o chladnějším citovém klimatu v rodinách minulosti jsou k nalezení v knize: Ivo Možný, *Moderní rodina*, Brno 1990, s. 44.

³³⁶ I. Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, s. 18.

³³⁷ I. Možný, *Sociologie rodiny*, s. 166-167.

přes padesát. V případě druhého zkoumaného časopisu *Maminka* se počet stran také mění, a to z cca kolem sta stran v prvních vydáních až na dvě stě stran, někdy ve vybraných číslech i na tři sta. Nedá se tedy říct, že zájem o děti by stagnoval nebo klesal, ale mění se jeho pojetí a hodnoty. V potaz je samozřejmě brán fakt, že časopis *Děti a my*, který byl zkoumán v letech 1994 – 2012, není společenský jako časopis *Maminka* zkoumaný v letech (2001 – 2014). Přesto k určitým změnám dochází v obou časopisech.

V časopise *Děti a my* se s přibývajícím lety píše stále více o výchově a zdraví a součástí jednotlivých vydání se začínají stávat přílohy pro děti. V obsahu časopisu se neobjevuje ani jediný článek na téma dětského odívání – módy, články jsou věnovány tématům důležitějším a i články věnované kupříkladu hračkám podporují ty hry a hračky, které jsou pro děti a jejich rozvoj prospěšné. Vývoj časopisu *Děti a my* hodnotím tedy zcela pozitivně.

V časopise *Maminka* došlo ke změně, kterou bych rozdělila na dvě části, z nichž jednu hodnotím pozitivně a druhou negativně. Tím pozitivním je vývoj časopisu v letech 2001 až 2010. Jednotlivá vydání byla co do volby témat velmi různorodá, avšak ne nepřehledná či přeplněná zbytečnými informacemi. Rodiče zde našli rady ohledně zdraví dětí, jejich výchovy, stravování, ale i příklady vhodných a praktických hraček a občas i nějakou inspiraci pro hezké a pohodlné oblečení pro děti typické. Stále více se v časopise objevují, rovněž jako v časopise *Děti a my*, strany a dvojstrany věnované dětem, na nichž děti mají možnost se z časopisů učit písničky, básničky, pohádky, ale i cizí jazyk (angličtinu). Dále se časopisy začaly více věnovat i tematice dítěte v prenatálním období a chování matky v této době. Obsahují rady ohledně stravy, cvičení a celkového životního stylu budoucí matky. Avšak co je velmi zajímavé a pozitivní, je fakt, že se píše i o tom, co prožívá dítě v matčině lůně, jak se vyvíjí, co je kdy schopno vnímat a podobně. Dítě tedy není považováno za živou bytost až po narození, ale již od samotného početí a od té samé doby je mu věnována velká pozornost nejen ze strany rodičů, ale i lékařů. Jako přínosná, stále více se vyskytující témata hodnotím i alternativní medicínu pro děti, velký a znatelně rostoucí zájem o psychiku dítěte (př. stres, deprese, zkoumání dětské kresby) či například problematiku zneužívání dětí, která jsou typická spíše pro první zkoumaný časopis.

Negativum se však objevuje s dalšími lety. Především v posledních čtyřech zkoumaných letech se časopis *Maminka* začal stávat až příliš obsáhlým, velmi častými tématy se stávaly dětská móda, odívání či doplňky pro děti. Děti jsou focené jako

modely, na kterých je prezentováno oblečení v cenové relaci mimo možnosti většiny rodičů. Krása a dokonalost malého dítěte se v posledních letech stává jakousi veledůležitou hodnotou, která se do dětství však naprosto nehodí a velmi svou přítomností ubírá samotné kráse dětství. Malé děti jsou spontánní, hravé, bezstarostné a ne malí dospělí v krásném oblečení, kteří se bojí ušpinění, poškození nebo dokonce zničení kusu oděvu. Odívání, krása a dokonalost dětí a důležitost jí přisuzovaná začíná nabourávat dětství více, než si je společnost ochotna připustit.

Celkově vývoj a změny časopisu *Děti a my* hodnotím velmi kladně, zdraví dětí, láska, výchova a důležitost krásného dětství je zde zachycena ve svých proměnách a především je na prvním místě. U časopisu *Maminka* už to tak jednoznačně pozitivní hodnocení není. Klady a mnou uvedená důležitá témata, o nichž se píše, samozřejmě zůstávají, některým tématům posledních let by zde ale mělo být dle mého názoru na důležitosti ubráno, anebo by z časopisů mohly vymizet úplně.

Co se dotazníkového šetření týká, jednotlivé otázky byly vyhodnoceny a probrány v kapitole zaměřené přímo na interpretaci tohoto šetření. Zde již pouze zmíním to nejdůležitější. Ve způsobu výchovy k velkým změnám v průběhu let nedošlo. Pouze jedna skutečnost se viditelně změnila, a to ta, že na rozdíl od předchozích let, kdy se na výchově dítěte podílely spíše ženy – matky, dnes se na výchově podílejí oba rodiče. K další větší změně došlo v oblasti trávení volného času dětí, kdy se do života dětí pomalu ale jistě dostává elektronika (PC, TV, mobily) a rodiče ji oproti letům minulým hodnotí pro děti jako přínosnou, avšak oba časopisy před ní zejména v posledních letech výzkumu varují. Za nejdůležitější změnu však považuji otevřenost rodičů a zvyšující se schopnost komunikace s dětmi na téma sexuality a sexuálního zneužívání, před kterým jsou rodiče v posledních letech stále více schopní své děti varovat a učit je opatrnosti.

Rady a témata probíraná v časopisech se v souvislosti s dotazníkovým šetřením potvrdily. Co se týká výchovy, články píší stále více o tom, jak by měla probíhat, že by rodina měla trávit čas pospolu, z čehož vyplývá, že by se na výchově měli podílet oba rodiče, což se v dotazníkovém šetření potvrzuje. Stejně tak se potvrzuje i důležitost lásky při výchově. Ke shodě dochází i v oblasti sexuality a zneužívání dětí, kdy se tato problematika stává častějším námětem článků a dle dotazníkového šetření se i v rodinách toto téma přestává tabuizovat. Soulad článků v časopisech a dotazníkového šetření je i v oblasti genderu, gender není hodnocen jako důležité hledisko při výběru hraček pro děti. K méně jednoznačnému souladu dochází pouze v oblasti moderních

technologií. Články v souvislosti s dětstvím před těmito vymoženostmi doby stále více varují, avšak vznikají i články, které upozorňují na výhody vzdělávacích počítačových her, naučných dětských pořadů a podobně. Z dotazníkového šetření také vyplývají dvě skutečnosti, že ve zkoumaném období mělo málokteré dítě svůj počítač či televizi v dětském pokoji, ale zároveň, že oblíbenost moderních technologií u rodičů stoupá a považují je v posledních letech pro děti za prospěšné. Vypadá to tedy, že moderní technologie ještě nemají pevně stanovené své místo (v časopisech ani v rodinách) a stále je na nich nacházeno to dobré, prospěšné, ale i mnoho špatného.

Po všem přečteném, prozkoumaném a výše napsaném docházím k závěru, že dětství je jedno z nejkrásnějších, ale zároveň i nejkřehčích období lidského života. Ukryvá v sobě velké kouzlo a stejně jako může být při správném uchopení krásné, může být i velmi snadno bolestivé. Jelikož je dětství etapa lidského života, která se odráží ve všech následujících, měla by být společnost vůči němu zodpovědnější. Lidé by určitě měli důkladně promyslet a být si jisti tím, jakou hodnotu pro ně znamená mít dítě a pokud se pro ni rozhodnou, přijímat ji se vším, dát domov, lásku, péči i výchovu.³³⁸ Aby se kupříkladu témata sexuálního zneužívání dětí a forem náhradní rodinné péče objevovala nejen v časopisech, ale i životech samotných dětí čím dál tím méně až by při utopické myšlence třeba jednou úplně vymizela a rodina se stala pro většinu lidí významnou životní hodnotou.

³³⁸ Toto velmi pěkně vystihují vyjmenované paradoxy Jense Qvortrupa, uvedené v knize: I. Nosál (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*, s. 8; Ivo Plaňava, Milan Pilát (eds.), *Děti, mládež a rodiny v období transformace*, Brno 2003, s. 154.

„Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom
dunící kov a zvučící zvon.

Kdybych měl dar prorocství, rozuměl všem tajemstvím a obsáhl všechno poznání, ano
kdybych měl tak velkou víru, že bych hory přenášel, ale lásku bych neměl, nic nejsem.
A kdybych rozdal všechno, co mám, ano kdybych vydal sám sebe k upálení, ale lásku
bych neměl, nic mi to neprospěje.

Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska
nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá
radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží,
láska věří, láska má naději, láska vytrvá.

Láska nikdy nezanikne.“³³⁹

³³⁹ *1. Korintským 13,1-13 (EKUM)*, in: Ivo Možný, *Moderní rodina*, Brno 1990, s. 67.

9. PRAMENY A LITERATURA

9.1 Prameny

9.1.1 Periodika (kompletní ročníky)

Děti a my, 1994-2012.

Maminka, 2001-2014.

9.1.2 Soukromý archiv autorky

Formuláře dotazníkového šetření

9.2 Literatura

Čermáková, Marie – Maříková, Hana – Šanderová, Jadwiga – Tuček, Milan, *Proměny současné české rodiny, Rodina-gender-stratifikace*, SLON, Praha 2000.

Friedlanderová, Hana – Tuček, Milan, *Češi na prahu nového tisíciletí*, SLON, Praha 2000.

Hanáková, Petra – Heczková, Libuše – Kalivodová, Eva (eds.), *V bludném kruhu, Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*, SLON, Praha 2006.

Hasmanová Marhánková, Jaroslava – Kreidl, Martin (eds.), *Proměny partnerství, Životní dráhy a partnerství v české společnosti*, SLON, Praha 2012.

Horská, Pavla – Kučera, Milan – Maur, Eduard – Stloukal, Milan, *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Panorama, Praha 1990.

Hrušáková, Milena – Králíčková, Zdeňka – Westphalová Lenka a kol., *Rodinné právo*, C. H. Beck, Praha 2015.

Kubíčková, Hana, *Dítě – rodina – instituce aneb jak neztratit budoucnost*, Ostravská univerzita, Ostrava 2011.

Matějček, Zdeněk, *Náhradní rodinná péče*, Portál, Praha 1999.

Možný, Ivo, *Moderní rodina*, BLOK, Brno 1990.

Možný, Ivo, *Sociologie rodiny*, SLON, Praha 1999.

Nosál, Igor (ed.), *Obrazy dětství v dnešní české společnosti, Studie ze sociologie dětství*, Barrister & Principal, Brno 2004.

Plaňava, Ivo – Pilát, Milan (eds.), *Děti, mládež a rodiny v období transformace*, Barrister & Principal, Brno 2002.

Plecitý, Vladimír, *Rukověť rodinného práva*, Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2014.

Rabušic, Ladislav, *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*, SLON, Praha 2001.

Skupnik, Jaroslav, *Antropologie příbuzenství, Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*, SLON, Praha 2010.

Smolíková, Veronika, *Tradice pěstounské péče v českých zemích*, Key Publishing, Ostrava 2014.

Sychrová, Adriana, *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, Univerzita Pardubice, Pardubice 2016.

Špeciánová, Šárka, *Sociálně-právní ochrana dětí*, Vzdělávací institut ochrany dětí, Praha 2007.

Vaničková Eva, *Tělesné tresty dětí, Definice-popis-následky*, Grada Publishing, a. s., Praha 2004.

9.3 Internetové zdroje

Ministerstvo práce a sociálních věcí

<http://www.mpsv.cz/cs/4>

Ministerstvo práce a sociálních věcí

<http://www.mpsv.cz/cs/14304>

Hrubá, Michaela, *Procesní práva dítěte – právo být slyšeno*

<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/hruba.pdf>

Sbírka zákonů

<http://www.sbirkazakonu.info/listina-zakladnich-prav-a-svobod/rodicovstvi-a-rodina-jsou-pod-ochranou-zakona.html>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakon_o_SPO_k_1-5-2011.pdf

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakon_o_rodine_k_1-5-2011.pdf

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

<http://zakony.kurzy.cz/94-1963-zakon-o-rodine/>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

<http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

<http://www.sbirkazakonu.info/obcansky-zakonik/>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

<http://www.zakonycr.cz/seznamy/040-1964-sb-obcansky-zakonik.html>

Nový občanský zákoník

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny>

Nový občanský zákoník

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny>

Mateřská školka Montessori

<http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky/>

Feng-šuej

<http://feng.shui.cz/>

10. SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Jak u Vás v rodině probíhala výchova dítěte/děti (kdo se na ní spíše podílel)?.....	115
Graf č. 2 Co Vás jako rodiče ovlivňovalo při výchově vašeho dítěte/děti nejvíce?.....	116
Graf č. 3 Jakým způsobem trávilo Vaše dítě/děti nejčastěji svůj volný čas?.....	117
Graf č. 4 Jaké hračky mělo Vaše dítě/děti?.....	118
Graf č. 5 Jaké jste nejčastěji používali tresty na své dítě/i jako výchovný prostředek?.....	119
Graf č. 6 Jakým způsobem jste ve Vaší rodině dítěti/dětem dávali najevo lásku?.....	120
Graf č. 7 Bavili jste se se svým dítětem/svámi dětmi otevřeně o sexualitě a vysvětlovali jim skutečnosti týkající se ať už otěhotnění, porodu či celkově pohlavního života?.....	121
Graf č. 8 Varovali jste někdy své dítě/děti před sexuálním zneužíváním apod.?.....	123
Graf č. 9 Mělo Vaše dítě/děti mobilní telefon, svůj počítač či televizi v dětském pokoji? Pokud ano, uveďte věk.	124
Graf č. 10 Mělo Vaše dítě/děti nějaké povinnosti (př. pravidelná pomoc v domácnosti)? Pokud ano, uveďte jaké a od jakého věku?.....	125

11. PŘÍLOHY

11.1 Příloha č. 1 – Dotazník

Dotazníkové šetření k diplomové práci

Dítě, střed vesmíru? Dětství a jeho proměny v české společnosti v letech 1994-2014

Údaje o dotazovaném: (všechny údaje jsou uvedeny z doby při výchově dítěte)

Pohlaví: a) žena

b) muž

Věk: a) 20-30

b) 30-40

c) 40-50

d) 50-60

Vzdělání: a) základní

b) vyučení

c) maturita

d) vyšší odborná či vysoká škola

Místo bydliště: a) na vesnici

b) v menším městě

c) ve větším městě

Otázky:

1a. Jak u Vás v rodině probíhala výchova dítěte/děti?

a) podíleli se na ní oba rodiče

b) o děti se starala spíše matka

c) o děti se staral spíše otec

d) jiná možnost, uveďte:

1b. Jaký měla školka/škola dle Vašeho názoru vliv na výchovu?

a) větší význam než rodiče

b) menší význam než rodiče

c) žádný význam

d) jiná možnost, uveďte:

2. Co Vás jako rodiče ovlivňovalo při výchově vašeho/vašich dítěte/děti nejvíce?

a) rodina, příbuzní

b) přátelé, kteří také měli děti

c) televize, filmy, pořady o dětech

- d) časopisy a vydávaný tisk
- e) knihy a další publikace od renomovaných odborníků
- f) internet a internetové diskuse

3. Jakým způsobem trávil/y Vaše dítě/děti nejčastěji svůj volný čas?

- a) návštěva kroužků
- b) hraní s kamarády (doma/venku)
- c) sledování televize, hraní na počítači/s mobilem
- d) jiná možnost, uveďte:

4a. Jaké hračky mělo/měly Vaše dítě/děti? Uveďte prosím i konkrétní oblíbené hračky svých dětí.

- a) holčičky měly panenky, kočárky a další typické hračky pro dívky a chlapci měli autíčka, dráhy, stavebnice a typické hračky pro chlapce
- b) chlapci i dívky si hráli společně a hračky si navzájem půjčovali, tedy holčičky si mnohdy hrály s autíčky či chlapci s panenkami
- c) jiná možnost, uveďte:

4b. Odrážely se na výběru hraček pro Vaše děti genderové stereotypy (tradiční, typické ženské a mužské vlastnosti/role)?

- a) ano, chlapci dostávali hračky typické pro ně a dívky také
- b) ne, naše dítě/děti nedostávalo/y hračky podle pohlaví
- c) nad tím jsme se nikdy nezamýšleli
- d) jiná možnost, uveďte:

5. Jaké jste nejčastěji používali tresty na své dítě/děti jako výchovný prostředek?

- a) domluva, vše jsme se vždy dítěti snažili vysvětlit, aby samo pochopilo svou chybu
- b) zvýšený hlas (výhružky)
- c) fyzický trest, uveďte za co:
- d) jiná možnost, uveďte:

6a. Jakým způsobem jste ve Vaší rodině dítěti/dětem dávali najevo lásku?

- a) mazlení, hlazení, objetí (fyzický kontakt)
- b) trávení volného času, výlety
- c) drahé dárky
- d) jiná možnost, uveďte:

6b. Podřizovali jste svůj volný čas a koníčky svému dítěti/svým dětem?

- a) ano, s narozením dítěte jsem se vzdal/a svých zálib
- b) své záliby jsem přehodnotil/a pod vlivem zálib a koníčků svého dítěte

c) pro své záliby/koníčky a přátele jsem si vždy našel/našla čas

d) své záliby jsem spojil/a se zálibami svého dítěte

7a. Hovořili jste se se svým dítětem/svámi dětmi otevřeně o sexualitě a vysvětlovali jim skutečnosti týkající se ať už otěhotnění, porodu či celkově pohlavního života?

ANO

NE

7b. Od jakého věku jste s dítětem mluvili o sexualitě?

a) už v předškolním věku

b) při začátku povinné školní docházky či během

c) v pubertě

d) jiná možnost, uveďte:

7c. Podle čeho jste se při takovém vysvětlování řídili? Případně uveďte konkrétní literaturu/časopis.

a) odborná literatura

b) časopisy

c) vlastní zkušenosti

d) jiná možnost, uveďte:

8. Varovali jste někdy své dítě/děti před sexuálním zneužíváním apod.?

ANO

NE

9a. Mělo Vaše dítě/děti mobilní telefon, svůj počítač či televizi v dětském pokoji?

Pokud ano, uveďte věk.

ANO

NE

9b. Považujete moderní technologie za prospěšné pro děti či nikoliv?

ANO

NE

10. Mělo Vaše dítě/děti nějaké povinnosti (př. pravidelná pomoc v domácnosti)?

Pokud ano, uveďte jaké a od jakého věku?

ANO

NE

11.2 Příloha č. 2. Tabulka – Základní informace o respondentech v jednotlivých rozmezí let

Roky	Pohlaví		Věk			Vzdělání				Místo bydliště		
	Žena	Muž	20-30	30-40	40-50	Základní	Vyučení	Maturita	Vyšší či Vysoká škola	Vesnice	Menší město	Větší město
1994-1998	9	1	4	5	1	1	5	4	0	7	3	0
1999-2003	10	0	9	0	1	0	1	9	0	4	5	1
2004-2008	8	2	0	4	6	0	3	4	3	3	6	1
2009-2014	9	1	2	6	2	1	2	3	4	8	2	0

11.3 Příloha č. 3. Tabulka – Vyhodnocení dotazníkového šetření

Téma otázky	Možnost odpovědi	Počet osob v jednotlivých obdobích			
		1994-1998	1999-2003	2004-2008	2009-2014
Podílění na výchově dítěte	Spíše matka	6	2	3	1
	Spíše otec	0	0	0	0
	Oba rodiče	4	8	7	9
Vliv školy/školky na výchovu	Menší než rodiče	8	10	8	8
	Větší než rodiče	0	0	1	1
	Žádný	2	0	1	1
Největší vliv při výchově	Rodina a příbuzní	10	8	5	8
	Přátelé	0	1	5	1
	Televize, filmy, pořady	0	0	0	0
	Odborné knihy	0	1	0	1
	Internet	0	0	0	0
Způsob trávení volného času dítěte	Hraní s kamarády	9	5	5	6
	Návštěva kroužků	1	5	5	1
	TV, PC, mobil	0	0	0	3
Typické hračky dětí (s čím si hrály)	Chlapci - klučíci hračky Dívky - holčíčí hračky	7	5	6	7
	Děti si hračky půjčovali	3	5	4	3
Typické hračky dětí (dostávaly děti hračky dle genderových rolí?)	Ano	6	5	5	4
	Ne	0	3	3	3

	Nezamýšleli jsme se nad tím	4	2	2	3
Trest jako výchovný prostředek	Domluva	4	6	9	4
	Zvýšený hlas	3	2	1	5
	Fyzický trest (neuposlechnutí)	3	2	0	1
Způsob dávání lásky najevo	Mazlení a objetí	6	9	8	7
	Trávení společného času	3	1	2	3
	Drahé dárky	0	0	0	0
	Žádné projevy lásky	1	0	0	0
Volný čas rodičů po narození dítěte	Vzdání se svých zálib	1	3	1	0
	Přehodnocení zálib pod vlivem zálib dítěte	4	4	3	0
	Pro své záliby si vždy čas našli	2	0	3	6
	Spojení zálib rodiče a dítěte	3	3	3	4
Otevřená komunikace o sexualitě	Ano	2	6	8	7
	Ne	8	4	2	3
První komunikace o sexualitě (kdy?)	Předškolní věk	0	1	0	6
	Začátek povinné školní docházky	2	3	6	2
	Puberta	1	5	2	0
	Jiná možnost: Žádná komunikace na toto téma	7	1	2	2
Inspirace ke komunikaci o sexualitě	Odborná literatury	0	0	2	0
	Časopisy	0	0	0	0
	Vlastní zkušenost	3	9	7	8

	Nemluvili	7	1	1	2
Varování dětí před sexuálním zneužíváním	Ano	8	7	10	9
	Ne	2	3	0	1
Vlastní TV, PC, mobil	Ano (4-5 let)	0	0	0	3
	Ano (8-10 let)	3	0	4	2
	Ano (10-13 let)	4	3	4	0
	Ne	3	7	2	5
Prospěšnost moderních technologií pro děti	Ano	4	5	8	8
	Ne	6	5	2	2
Povinnosti dětí	Ano (4-5 let = úklid hraček)	0	3	0	8
	Ano (7-8 let = úklid doma, pomoc v kuchyni či na zahradě)	3	6	6	1
	Ano (10-12 let = vytírání, luxování, prach, pomoc na zahradě)	7	1	3	1
	Ne	0	0	1	0